

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Brežan

Vloga javnega regionalnega radia: študija primera Radia Koper

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mateja Brežan

Mentorica: doc. dr. Tina Lengar Verovnik

Vloga javnega regionalnega radia: študija primera Radia Koper

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Diplomsko delo posvečam mojima dvema največjima zakladoma Brini Kristini in Neži Lei. Naj ju vedno spomni, da se s predanostjo in trdim delom lahko uresničijo največje želje in dosežejo najplemenitejši cilji. Tega dela ne bi bilo brez mojega moža Tadeja. Njegova požrtvovalnost in odrekanje sta skrita med prav vsako vrstico. Hvaležna sem sestri Nastji, Mladenu in Viti, da so verjeli vame in me razumeli. Kolektivu Radia Koper pa za podporo, pomoč in dolge pogovore. Posebna in osebna zahvala je namenjena moji mentorici doc. dr. Tini Lengar Verovnik, ki me je strokovno usmerjala in spodbujala, tudi ko je bilo najtežje. Taki učitelji so učitelji za življenje.

Vloga javnega regionalnega radia: študija primera Radia Koper

Radio Koper je javni regionalni radio Regionalnega RTV centra Koper/Capodistria, ki deluje pod okriljem Javnega zavoda Radiotelevizije Slovenija. Zavezan je k izpolnjevanju nalog javnega servisa in znotraj matične ustanove v zadnjih letih krepi predvsem vlogo kolektivnega dopisnika. V Sloveniji je med desetimi najbolj poslušanimi radijskimi postajami. Pokriva območje primorske regije in deloma tudi sosednje Furlanije - Julijske krajine ter hrvaške Istre. To je nadaljevanje njegovega prvotnega poslanstva, saj je z oddajanjem začel 25. maja 1949 kot Radio jugoslovanske cone Trsta in vse od takrat igra pomembno vlogo pri zbliževanju sosednjih narodov in Slovencev v državah ob meji. Na razvoj njegove vloge so bistveno vplivali združitev z Radiem Ljubljana leta 1954, ločitev slovenskega programa od italijanskega s pridobitvijo lastne oddajniške mreže leta 1979 in ustoličenje kot organizacijska enota RTV Slovenija po osamosvojitvi države. Največji izzivi v zadnjih 25 letih so razvoj drugih platform pojavljanja, zviševanje kakovosti podanih informacij, celovito poročanje o dogodkih z območja poslušnosti in dejavno umeščanje regionalnih vsebin na nacionalno raven, utemeljevanje poročanja z vidika človekovih pravic ter prilagajanje tehnološkim novostim in zahtevam uporabnikov. S tem pa je Radio Koper že začel uresničevati vizijo, ki jo predvideva tudi Strategija razvoja medijev v Republiki Sloveniji do leta 2024.

Ključne besede: mediji, javni servis, Primorska.

The role of regional public radio: A Case Study of Radio Koper

Radio Koper is a regional public radio inside the Regional Radio-Television (RTV) Centre Koper/Capodistria, which operates under the auspices of the Public Institution RTV Slovenia. It is committed to fulfill the tasks of public service, and in the recent years it strengthens the role of collective correspondent within the national institution. It is among the ten most listened radio stations in Slovenia. It broadcast in the Slovenian Littoral and partly in the neighboring region of Friuli - Venezia Giulia and in Croatian Istria. This is a continuation of its original mission, since it started to broadcast on 25 May 1949 as Radio Trieste, Yugoslav Zone, and since then plays an important role in bringing together neighboring nations and Slovenes in countries along the border. The development of its role was significantly affected by the merger with Radio Ljubljana in 1954, by the separation of the Slovenian and Italian programmes - each acquiring its own transmitter network in 1979, and by becoming an organizational unit of RTV Slovenia after the independence of the country. The biggest challenges in the last 25 years are creating other platforms of appearance, increasing the quality of the information provided, comprehensive reporting of events in the areas of broadcasting, active placing of regional content on the national level, reporting from the perspective of human rights and adapting to new technological developments and users' requirements. In this way, Radio Koper has already begun to implement the vision as foreseen by the Strategy of media development in the Republic of Slovenia until the 2024.

Key words: media, public service, Slovenian Littoral.

KAZALO

1	UVOD	8
2	RADIO	12
2.1	ZAČETKI RADIA NA SLOVENSKEM	13
2.2	RADIO V SLOVENIJI PO DRUGI SVETOVNI VOJNI	14
3	JAVNI RADIO	15
3.1	JAVNI INTERES IN JAVNI SERVIS	16
3.2	JAVNI SERVIS, NEODVIŠEN OD POLITIKE	20
3.2.1	<i>Državno ali javno</i>	21
4	SPREMEMBE RAZMER NA TRGU	24
4.1	POJAV KOMERCIALNIH RADIJSKIH POSTAJ NA MEDIJSKEM TRGU	24
4.2	KRIZA JAVNEGA SERVISA	25
4.3	DRUGE RADIJSKE POSTAJE – KONKURENCA ALI PRILOŽNOST ZA UTRDITEV POLOŽAJA?	26
5	RTV SLOVENIJA DANES	27
5.1	REGIONALNI RTV CENTER KOPER/CAPODISTRIA	28
5.2	RADIO KOPER KOT DEL JAVNEGA SERVISA	28
6	POGLED V PRETEKLOST	29
6.1	PRVI RADIJSKI PROGRAM V SLOVENSKEM JEZIKU NA PRIMORSKEM	29
6.2	RADIO JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA	30
6.3	RADIO KOPER	32
6.4	PREHOD POD OKRILJE RADIA LJUBLJANA	33
6.5	RADIO KOPER KOT FENOMEN	33
6.5.1	<i>Usmeritev h kakovosti in selitev v nove prostore</i>	33
6.5.2	<i>Sedemdeseta leta</i>	34
6.6	STIKI S POSLUŠALCI	35
6.6.1	<i>Prve raziskave poslušnosti</i>	36
6.6.2	<i>Zametki novega programa</i>	38
6.7	PRELOMNO LETO 1979	39
6.7.1	<i>Ločitev programov</i>	40
6.7.2	<i>Studio Nova Gorica</i>	40
6.8	LIBERALIZACIJA ZAKONODAJE V ITALIJI V OSEMDESETIH	41
6.9	DNEVI DRŽAVNEGA OSAMOSVAJANJA	42
6.10	SLOVENSKI PROGRAM RADIA KOPER POSTANE CELODNEVNI MODRI VAL	45
7	ANALIZA VLOGE JAVNEGA REGIONALNEGA RADIA, RADIA KOPER, V ZADNJIH 25 LETIH	46

7.1	DEJAVNIKI, KI SO OBLIKOVALI DANAŠNJO VLOGO IN POMEN RADIA KOPER.....	48
7.1.1	<i>Zavedanje vloge javnega regionalnega radia Radia Koper.....</i>	48
7.1.2	<i>Radijsko občinstvo in program.....</i>	51
7.1.3	<i>Informativni program.....</i>	53
7.1.3.1	Pridobivanje informacij.....	55
7.1.3.2	Odgovornost ni zapisana le v kodeksih in predpisih.....	56
7.1.4	<i>Poslušnost Radia Koper in sobivanje z drugimi radijskimi postajami.....</i>	57
7.1.4.1	Motenje radijskih frekvenc.....	60
7.1.5	<i>Priljubljenost Radia Koper med poslušalci Furlanije - Julijske krajine.....</i>	62
7.1.6	<i>Spremembe navad poslušalcev narekujejo prilagoditev podajanja radijskih vsebin.....</i>	63
7.1.7	<i>Ponudbe v programu ne narekuje le poslušnost.....</i>	64
7.1.7.1	Glasba v programu.....	65
7.1.8	<i>Promocija radia zunaj etra.....</i>	65
7.1.9	<i>Med izzivi je pomlajevanje občinstva.....</i>	67
7.1.10	<i>Radio Koper na spletu.....</i>	68
7.1.10.1	Družbena omrežja.....	70
7.1.10.2	Portal za Slovence v sosednjih državah.....	71
7.1.11	<i>Radio, ki presega meje regionalnega radia.....</i>	72
7.1.11.1	Radio Koper kot spodbujevalec družbenih sprememb.....	73
7.1.11.2	Radio Koper in Radio Trst A.....	74
7.1.12	<i>Radio Koper kot del Radiotelevizije Slovenija.....</i>	75
7.1.12.1	Kolektivno dopisništvo.....	75
7.1.12.2	Racionalizacija stroškov in omejitve zaposlovanja.....	77
7.1.12.3	Uresničevanje nalog javnega servisa.....	79
7.2	NOVA MEDIJSKA STRATEGIJA IN V PRIČAKOVANJU SPREMEMB MEDIJSKE ZAKONODAJE.....	80
7.2.1	<i>Regionalne vsebine na javnem radiu v prihodnosti.....</i>	81
8	ZAKLJUČEK.....	85
9	LITERATURA.....	89

SEZNAM KRATIC

AJPES: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve

AKOS: Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije

ANSA: Agenzia Nazionale Stampa Associata (italijanska državna tiskovna agencija)

AP: The Associated Press (neodvisna tiskovna agencija s sedežem v New Yorku in podružnicami po vsem svetu)

APEK: Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije

DAT: Rotating Head Digital Audio Tape (digitalni zvočni trak)

DPA: Deutsche Presse-Agentur (nemška tiskovna agencija)

JLA: Jugoslovanska ljudska armada

FJK: Furlanija - Julijska krajina

MMC: Multimedijски center RTV Slovenija

ORF: Österreichischer Rundfunk (avstrijski državni javni servis)

RAI: Radiotelevisione Italiana (italijanska državna javna radiotelevizija)

RTV: radiotelevizija

SLORI: Slovenski raziskovalni inštitut Trst

SLONEP: Osrednje slovensko spletno nepremičninsko mesto

STO: Svobodno tržaško ozemlje

UKV: ultrakratki valovi

1 UVOD

Radio Koper je javni regionalni radio posebnega nacionalnega pomena, ki deluje pod okriljem RTV Slovenija. Sedež ima v Kopru, pokriva pa območje jugozahodne in zahodne Slovenije ter slovensko manjšinsko področje v Italiji. Zgodovinsko je vpet v dogajanje ob meji in posebno pozornost posveča manjšini. Je tudi ena izmed najpomembnejših kulturnih ustanov na nacionalno najbolj izpostavljenem območju, saj pomaga ohranjati skupni kulturni prostor primorskih Slovencev. Simbolni pomen radia, ki povezuje, je na Radiu Koper tudi uvodni avizo. Napisal ga je Ubald Vrabec, ki je s šestnajstimi notami simbolično združil slovensko Barčico in italijansko ljudsko pesem *In mezzo al mar*.

Radio Koper je radio s skoraj 70-letno tradicijo in v teh letih se je zgodilo precej prelomnic. Prvič se je oglasil na predvečer 25. maja 1949 z imenom Radio jugoslovanske cone Trsta – Radio Trieste zona Jugoslava, redno pa je začel oddajati naslednje jutro. Bil je last podjetja D.D. Radiofonia S.A., ki ga je ustanovila takratna jugoslovanska vojaška uprava Cone B bivšega Svobodnega tržaškega ozemlja. Po ukinitvi STO, leta 1954, se je združil z Radiem Ljubljana. Sprva se je oglašal z imenom Radio Koper, naslednje leto pa kot Radio Koper/Capodistria. Do leta 1954 je oddajal program v slovenščini, italijanščini in hrvaščini. Naslednjih 25 let pa je bil program pretežno v italijanščini. Leta 1979 sta se programa ločila in dobila vsak svojo oddajniško mrežo. Leta 1980 so ustanovili Studio Nova Gorica, leta 1992 je program v slovenščini postal celodnevni (RTV Slovenija 2016).

Radio Koper je nastal kot obmejna in manjšinska radijska postaja. V zgodovini tega območja je odigral izredno pomembno vlogo zблиževanja sosednjih narodov, kar je bilo še posebej izrazito v času hladne vojne. Dolgo je bil ena izmed treh najbolj poslušanih radijskih postaj v Italiji, njegov glas je segal celo do Afrike (RTV Slovenija 2016). Po osamosvojitvi Slovenije je postal organizacijska enota Javnega zavoda RTV Slovenija, ki je ukinila oddajniški sistem v Italiji in čezmejni program preusmerila samo v manjšinski in regionalni, programa pa sta se po večkratnem spreminjanju imen dokončno preimenovala: slovenski v Radio Koper, italijanski pa v Radio Capodistria (RTV Slovenija 2016).

Radio Koper je najbolj poslušan radijski program na Primorskem, poslušajo ga tudi v Italiji in na Hrvaškem. V Sloveniji je med desetimi najbolj poslušanimi radijskimi postajami.

V letu 2016 je Slovenija obeležila četrto stoletje obstoja, to je zaznamujočih 25 let tudi za Radio Koper. In prav v tem letu je tudi Radio Koper prvič kot del nabora medijev v Sloveniji

in drugič kot del javnega servisa deležen razprave o njegovem trenutnem položaju in viziji za prihodnost. Ministrstvo za kulturo se je namreč lotilo prevetritve medijske zakonodaje. Od decembra 2015 do aprila 2016 je po vsej Sloveniji izpeljalo 12 javnih razprav, na katere je vabilo najširšo strokovno in laično javnost, rdeča nit pa je bila ugotoviti, kaj je na ravni medijev javni interes. 15. junija 2016 so predstavili Strategijo razvoja medijev do leta 2024, v kateri so veliko pozornosti namenili delovanju RTV Slovenija. Javna razprava je trajala do 15. julija 2016. Ministrstvo za kulturo s to strategijo prvenstveno uresničuje naloge, ki jih nalaga Nacionalni program za kulturo 2014–2017.

Osnutek medijske strategije prinaša 12 ciljev na medijskem področju. V glavnem gre za težnjo k vzpostavitvi sistema, ki bo omogočal in dajal prednost samoregulaciji medijev, njihovi neodvisnosti in raziskovalnemu novinarstvu; vsem prebivalcem v Republiki Sloveniji naj bi omogočil enakomerno in enakopravno zastopanje njihovih območij v medijih ter zaščitil slovenski jezik; poleg tega pa je med prednostnimi nalogami še zagotavljanje visokih novinarskih standardov ter transparentnega, preglednega in odgovornega lastništva medijev.

Osnutek strategije vsebuje še šest ciljev, ki so neposredno povezani z nacionalno RTV hišo. Ta je, po mnenju ministrstva, glavni nosilec javnega interesa. Cilji za RTV Slovenija:

1. zagotoviti depolitizacijo programskega sveta RTV Slovenija in preprečiti vplivanje politike, gospodarstva in oglaševanja na programske vsebine;
2. javnemu zavodu omogočiti še dodaten dvig kvalitete podajanja informacij in kulturnih programov;
3. javni zavod narediti učinkovitejši, kvalitetnejši in prijaznejši do njegovih uporabnikov;
4. omogočiti sodelovanje med RTV in regionalnimi/lokalnimi mediji;
5. zagotoviti transparentnost poslovanja in omogočiti dolgoročno načrtovanje;
6. prilagoditi plačevanje RTV prispevka glede na razvoj tehnologije (Ministrstvo za kulturo 2016b, 6).

V nadaljevanju bom pozornost pri pisanju usmerila predvsem k trem področjem delovanja. To so: perspektiva uporabnika, perspektiva rasti in znanja ter perspektiva obsega sprva javne službe, nato delovanja Radia Koper kot njenega dela. Finančnemu vidiku se nisem posvetila.

Organizacija Združenih narodov za kulturo, znanost in izobraževanje ali UNESCO je leta 2011 razglasila 13. februar za svetovni dan radia, saj je na ta dan leta 1946 začel z oddajanjem Radio Združenih narodov. Generalni sekretar Organizacije združenih narodov Ban Ki Mun je ob letošnjem dnevu radia izpostavil, da radio rešuje življenja, saj ima tudi močno in posebno vlogo pri komuniciranju v kritičnih družbenih situacijah ali ob nesrečah. Upam si dodati, tudi kot radijska novinarka, ki na radiu ne le dela, ampak ga živi, da radio rešuje življenja na mnoge načine. Radio povezuje, zbližuje, briše meje, informira, izobražuje, osvetljuje, buri domišljijo in spodbuja kritično mišljenje, kjerkoli je lahko dejavna družba ali samo zvočna kulisa. Prek radia so vse razdalje krajše, tudi ko govorimo o družbenem sprejemanju, ozaveščanju in opozarjanju na razlike, ki človeštvo naredijo bogatejše. Radio pride do ranljivejših skupin in ponudi priložnost, da je njihov glas tako glasen, kot mora biti. Poslušalca nagovarja enakovredno ne glede na to, od kod prihaja, koliko je star ali kako izobražen.

»Radio nenehno dokazuje, kako pomemben je pisan zvočni svet. To je posebna oblika množičnega komuniciranja, ki ima svoja pravila delovanja in posebno kulturno vlogo. Je medij, ki deluje osebno,« je zapisala Tatjana Pirc v uvodu svoje knjige *Radio, zakaj te imamo radi* (2005). »Radio ima skrivno moč; to vedo mnogi, ki so kdaj delali na radiu. Ko se ga dotakneš, te zgrabi in te nikoli več ne izpusti« (Pirc, 2005).

Radio je mene osebno pritegnil že kot otroka, ko sem ob nedeljah zvečer poslušala Marjana Kralja, ki me je popolnoma prevzel, in danes sem že 12 let novinarka na Radiu Koper. Tudi zato sem se odločila o tem radiu pisati v svojem diplomskem delu, čeprav prav to pomeni dodaten in precej zahteven izziv. Združiti želim aktualnost in tradicijo ter vse mejnike, ki so, ali še utegnejo izoblikovati današnjo vlogo Radia Koper.

Cilji naloge in metodologija dela

Primarni cilj pri pisanju tega diplomskega dela je bil skozi študij strokovne in druge do sedaj na to temo objavljene literature ter s pomočjo opravljenih intervjujev in opazovanja z udeležbo pregledati razvoj vloge tega medija v regionalnem okolju. S pisanjem diplomskega dela sem želela ugotoviti, kakšno vlogo ima danes ta regionalni medij javnega servisa in kaj jo je skozi čas oblikovalo.

V prvem delu diplomske naloge me je zanimalo, koliko in kako so območje in doseg oddajanja ter zgodovinski dejavniki in bližina Italije vplivali na oblikovanje statusa tega radia, njegovega programa, načrtov in vizij za prihodnost. Kaj je torej skozi čas oblikovalo oziroma sooblikovalo današnjo vlogo Radia Koper Regionalnega RTV centra Koper/Capodistria v primorski regiji in Furlaniji - Julijski krajini ter katere prelomnice so bistveno zaznamovale oziroma usmerile njegovo delovanje. Posvetila sem se pregledu zgodovine radia, posebej zgodovine Radia Koper; pregledu medijske krajine; pomenu javnega servisa; deregulaciji medijskega trga in pojavu komercialnih radijskih postaj.

V drugem delu sem z intervjuji ter na podlagi lastne presoje in izkušenj s tem medijem želela ugotoviti razumevanje vloge Radia Koper, ki ga imajo ustvarjalci programa. Z njimi sem se pogovarjala o izzivih, s katerimi se soočajo skozi čas in kako se program glede na te izzive spreminja, prilagaja. Posebej sem se poglobila v soustvarjanje čezmejnega radijskega prostora in zadnji raziskavi poslušnosti tega radia, ki veliko pove o aktualnem položaju in hkrati že narekuje bodoče nujne korake. Zanimalo me je, kaj se danes dogaja z javnim servisom in kako ga uresničuje Radio Koper, tudi v luči nove medijske strategije, ki bo služila za napovedano spremembo medijske zakonodaje.

Diplomsko delo sestavljata tako teoretični kot empirični del, velikokrat ju v delu tudi prepletam. Metode dela so sledeče:

- študij relevantne sekundarne literature;
- izvedba intervjujev z vodstvom RTV-ja, uredniki Radia Koper (nekdanjimi in sedanjimi), dolgoletno dopisnico RTV-ja za zamejstvo, vključila pa sem tudi pogled urednice slovenskega programa tržaškega radia, s katerim sodeluje Radio Koper;
- opazovanje z udeležbo.

V zaključnem delu naloge ugotavljam, kateri dogodki so bistveno zaznamovali vlogo Radia Koper v preteklosti in katere smernice narekujejo njegov razvoj v prihodnje. Trenutni položaj tega radia in način dela sem primerjala s pričakovanji v novi strategiji razvoja medijev v Republiki Sloveniji do 2024 in ocenila, ali je regionalni radio, Radio Koper, na poti do njihovih uresničitvev.

2 RADIO

O vlogi radia in pozneje o njegovem obstoju, ob boku drugih množičnih medijev, ki so v toku zgodovine utrjevali svoj položaj, so razmišljali že številni strokovnjaki. Tako teoretiki kot tisti, ki so se z delom v tem mediju ukvarjali tudi poklicno. »Radio je eden izmed medijev 20. stoletja, ki bo zagotovo še ostal tudi v tem in prihodnjih,« v knjigi *Radio kot Radio Koper* piše avtor Miloš Ivančič (2012, 14). Če je v primeru radijskih zvez, ki jih je bolj ali manj porabljala vojska, sprva šlo za pošiljanje signalov in sporočil od oddajnika do sprejemnika, je začetek ustvarjanja radijskega programa omogočil prenos iz ene točke do množice sprejemnikov. »Radio je povsem spremenil množično obveščanje« (Pirc 2005, 19). Začelo se je t. i. javno oddajanje.

Začetniki radia so bili vizionarji, ki so zaslutili, da so radijski valovi uporabni ne le za vojaške namene, ampak tudi v korist in zadovoljstvo velike množice ljudi. Vse bolj se je namreč porajala potreba po množični komunikaciji, zabavi in obveščanju. ... V tehničnem pomenu je bil pojav radia pravo čudo. Radijski sprejemnik je kmalu postal član vsake družine, spremljal miselnost in navade ljudi, posegel je v družbeno življenje, pomanjšal svet, skrajšal pot informacijam, postal sestavni del in gibal kulturne ustvarjalnosti (Pirc 2005, 23).

Temelje izuma in razvoja radia so postavili številni znanstveniki in izumitelji, med njimi Michael Faraday, James Clerk Maxwell, Heinrich Rudolf Hertz, Alexander Popov. Za izumitelja radia velja Guglielmo Marconi, ki je v zadnjih letih 19. stoletja izdelal in patentiral napravo in tudi opravil prvi brezžični prenos informacij z elektromagnetnimi valovi. Toda mnogi avtorji opozarjajo, da je izumitelj radia v resnici inženir srbskega rodu Nikola Tesla. Marconi naj bi zgolj reproduciral aparate, ki jih je pred njim iznašel prav Tesla. »Tesla je svoj izum patentiral leta 1897, tri leta pred Marconijem« (Merljak Zdovc 2007, 135). Vrhovno patentno sodišče je šele leta 1943 posmrtno priznalo, da je Tesla pravi izumitelj radia. Radio je najprej služil prenašanju telegrafskih sporočil, znanstveniki so medtem še iskali možnosti, da bi po zraku prenašali človeški glas, kar je uspelo ameriškemu izumitelju Leeju de Forestu v začetku 20. stoletja (Fuhrman E. 2016).

Med prvo svetovno vojno je bilo eksperimentiranje z radiem omejeno na vojno in vojaške potrebe, po njej pa se je pozornost radijskih navdušencev obrnila k občinstvu (Folkerts & Teeter Jr. v Merljak Zdovc 2007, 135). V naslednjih 10 letih je od zgodovinskega izuma

postal aparat, ki ga mora imeti vsako gospodinjstvo. »Zgodba radia je sicer zgodba o tehnološkem razvoju, napetosti med vodstvom korporacij in izumitelji, bojih v panogi, zakonskih regulacijah in družbenem vplivu ... Zaznamoval jo je tudi spopad med ameriškimi postajami o tem, katera je bila prva. Ameriškemu zagonu je sledil evropski« (Folkerts & Teeter Jr. v Merljak Zdovc 2007, 135). Na Nizozemskem so sicer prve radijske postaje začele oddajati leta 1919, na Danskem in v Londonu leta 1921, v naslednjih letih pa še v Nemčiji, Franciji in drugih državah. To so bila leta, ko smo s prvimi radijskimi oddajami začeli tudi na Slovenskem.

2.1 Začetki radia na Slovenskem

V Sloveniji je opravil prve radijske poizkuse in tudi postavil sodobno radijsko postajo tržaški emigrantski inženir Marij Osana. Z oddajanjem radijskega signala se je začel ukvarjati leta 1922. Prvi poskusni radijski program je začel delovati leta 1925. »31. marca 1925 je Prosvetna zveza v Ljubljani ustanovila radijski klub, ki naj bi prirejal radijske javne večere; tudi podeželska prosvetna društva so bila tako navdušena nad novo tehnično pridobitvijo, da so množično nakupovala radijske sprejemnike in organizirala skupinsko poslušanje oddaj« (Pirc 2005, 40). Ministrstvo za pošto in telegraf je nato radijsko postajo zaupalo Prosvetni zvezi in ji jo za 15 let dalo v najem. V pogodbi je bilo zapisano, da je postaja namenjena javni radiofonski službi, in sicer za širjenje dnevnih novic, meteoroloških, borznih, gospodarskih in industrijskih poročil, za reklame, za prirejanje glasbenih koncertov; reprodukcij opernih in gledaliških del, za znanstvena in umetniška vprašanja. Določili so obvezno dnevno trajanje programa, država si je zagotovila nadzor nad programom ter si vzela pravico uporabljati postajo in po eno uro na dan oddajati svoj program. Večina oddaj je potekala v živo (Pirc 2005, 40).

1. septembra 1928 je stekla eksperimentalna oddaja Radia Ljubljana, 28. oktobra pa redni program. Odprli so radijsko oddajno postajo v Ljubljani – Radio Ljubljana. Vsebine programa so bile namenjene širokemu krogu poslušalstva. Ta je od začetka vključeval elemente novega, aktualnega, resničnega, pomembnega in zanimivega prek neposrednih prenosov ali prek dnevnih poročil. Med okupacijo je bil razvoj radia prekinjen. Narodno-domovinsko tradicijo sta prevzeli postaji Kričač in nato Radio Osvobodilne fronte (Bizilj 2004, 253).

Če je bil radio v začetku le nova tehnologija, pozneje kot medij obveščanja in kulture, pa je v času druge svetovne vojne dobil nov pomen. Ivančič govori o »nevarnem političnem orožju« (2012, 15): »Tega so prvi ugotovili novi diktatorji, ki so hoteli z ideologijo in vojsko osvojiti svet. Mussolini je delil radijske sprejemnike zastoj ... Kot učinkovito propagandno sredstvo so ga izkoriščali tako italijanski fašisti kot nemški nacisti. To dokazuje tudi primer Radia Trst. Postavljen je bil na osebno zahtevo Mussolinija in to kot druga najmočnejša uradna italijanska radijska postaja, ki je s širjenjem italijanskega jezika in kulture pomagala osvajati vzhodne dežele.« A odporniška gibanja in zavezniki so radio znali še bolj učinkovito izkoristiti: »Radio je prinašal novice o bližajoči se svobodi in komentarje, ki so krepili upanje, sproščal je ljudi z glasbo in celo širil skrita šifrirana radijska sporočila odporniškim gibanjem« (Ivančič 2012, 15).

Pravi zgodovinski fenomen je bil ilegalni Radio Kričač¹, radijska postaja Osvobodilne fronte, ki je oddajala v okupirani Ljubljani med drugo svetovno vojno. Okupator ga nikoli ni odkril. Da bi ga onemogočil, je po Ljubljani pobral vse sprejemnike in zunanje radijske antene. Kričač je prenehal oddajati 20. aprila 1942. V tem času so pripravili okrog 50 oddaj, menjali so več kot 20 položajev, od koder so oddajali.

Radio Ljubljana je nadaljeval z rednimi programi po koncu vojne. 11. maja 1945 se je oglasil še radio Svobodni Maribor. »Prva jugoslovanska ustava, sprejeta leta 1946, je radio razglasila za splošno ljudsko premoženje, postaje so bile splošnega državnega in republiškega pomena« (Pirc 2005, 42).

2.2 Radio v Sloveniji po drugi svetovni vojni

Obdobje informacijske družbe, v kateri je eno pomembnejših vlog odigral prav radio, se je začelo po koncu druge svetovne vojne. Radio Ljubljana se je izoblikoval v sodobno osrednjo radijsko ustanovo, ki je sledila razvoju radia po svetu. Izboljšal je prostorske zmogljivosti, zmogljivost studiev, zveze, opreme (za neposredne prenose je skrbelo reportažno vozilo). Postopoma se je izboljševala slišnost in podaljševalo oddajanje. Program se je širil, nastajale so nove oddaje in prek tega tudi nove radijske zvrsti. Leta 1957 so začeli uvajati drugi program, ki je postal reden štiri leta pozneje. Tretji program so ustanovili leta 1969. »Začetna ideološka zasnova se je postopoma sproščala, toda še vedno se je občasno izrazila ... Prvi

¹ »Kričač« je tudi interni mesečni časopis RTV Slovenije.

program se je v tem času konceptualno jasneje razvijal kot nacionalni program s poudarjeno informativno-politično, kulturno-umetniško in vzgojno-izobraževalno vlogo. Imel je največjo slišnost« (Merljak Zdovc 2007, 140).

V petdesetih letih prejšnjega stoletja je javnost začela osvajati televizija. Nekateri avtorji pišejo o zmanjšani vlogi radia in njegovi negotovi prihodnosti, toda ta je uspel ohraniti svoj položaj. Med drugim ga je desetletje pozneje okrepil izum tranzistorja, majhnega, lahkega in cenenege radijskega sprejemnika, s čimer je ta medij postal prenosni. »Radio je postal zares osebni medij« (Močnik 2007, 92).

3 JAVNI RADIO

Slavko Splichal pojma javnost in javno mnenje označi kot plod razsvetljenstva, a poudari, da je bila ideja javnosti/javnega uveljavljena že v politični filozofiji antične Grčije in nato Rima v tesni povezavi z idejo demokracije. »Javno pomeni (obče, vsakomur) vidno in/ali dostopno: javni prostor, javno obvestilo ... Ta pomen se skriva tudi v glagolu ob-javiti (publicirati, tj. napraviti sporočilo dostopno, dosegljivo, vidno). Javno je torej tisto, kar lahko vsakdo vidi, kar je vsakomur ali vsaj mnogim dostopno, kar se dogaja pred očmi državljanov, opazovalcev (bralcev, poslušalcev, gledalcev) in kupcev« (Splichal 1997, 32–33). Splichal med drugim loči pomen javnega kot obče dostopnega in državnega, kjer imajo glavno vlogo skupni interesi.

Oboje v svoji interpretaciji javnega radia združi Tatjana Pirc, ki pravi, da mora biti javni radio dosegljiv vsem državljanom, mora pa tudi ustvarjati in ohranjati kulturno in nacionalno identiteto, skrbeti za obstoj skupnosti, ustvarjati program za vse interese in okuse, omogočiti sodelovanje ljudi z različnimi interesi, izobraževati svoje poslušalce, biti neodvisen, podpirati mora svobodo in ustvarjalnost novinarjev ter drugih, ki ustvarjajo program in ki pri svojem delu upoštevajo najvišje etične norme (Pirc 2005, 254).

Pojem javni radio in njegov program pa se srečujeta tudi v pravni definiciji. Kadar govorimo o radijskih oddajah, se pogosto srečamo s pojmom javno in objava. V radijskih oddajah velikokrat slišimo izraze, kot so sporočilo za javnost, v javnosti še vedno odmeva, javnost želi/mora izvedeti itd. Z avtorskopravnega stališča gre za pomembna pojma, na katera zakon veže številne pravne posledice. »Javnost se pojavlja v različnih besednih zvezah, nikoli pa ne ve, kdo sestavlja to javnost,« opozarja pravnik Boštjan Štrasner (1999, 8) in nadaljuje: »Eno

izmed njenih definicij ponuja Zakon o avtorskih pravicah. Javnost označuje kot večje število oseb, ki so zunaj običajnega kroga družine ali kroga osebnih znancev. Z vidika radia kot medija pa je javnost krog poslušalcev, ki poslušajo neko radijsko postajo.«

3.1 Javni interes in javni servis

V primeru RTV Slovenije, katere del je tudi Radio Koper, je vprašanje javnega interesa in uresničevanje nalog javnega servisa eno temeljnih. V prvi vrsti gre za to, da pravico do informacije javnega značaja v svojem 39. členu utemeljuje že Ustava, po drugi strani pa državljani financirajo delovanje javne RTV s plačilom naročnine.

Sandra Bašić Hrvatin² (2002) javni RTV servis opredeljuje kot servis, ki zagotavlja dostop javnosti do množičnih komunikacijskih kanalov, služi javnemu interesu in oblikuje, odpira in vzdržuje prostor javne razprave. Javnost financira javni servis, ga pa tudi nadzoruje (zastopana je v nadzornih organih). Javni servis zagotavlja programske vsebine javnega interesa. Javni medij mora biti odgovoren občinstvu, tj. javnosti in ne državi ali oglaševalcem. »Zagovarjati javne medije pomeni danes zagovarjati možnost odprtega komunikacijskega prostora, v katerem morajo imeti vsi državljani ne glede na materialne možnosti ali komunikacijske kompetence dostop do komunikacijskih kanalov in vpliv na programske vsebine« (2002, 6). Po Bašić Hrvatinovi (2002, 11–13) naj bi javni servis deloval v skladu z naslednjimi načeli in pogoji: biti mora geografsko univerzalen oz. dostopen, zastopati mora vse interese in okuse, plačuje se po načelu enakosti, je nepristranski oz. neodvisen od kakršnih koli parcialnih interesov (političnih in ekonomskih), izobražuje javnost, posebno skrb namenja manjšinam, predvsem depriviligiranim skupinam, spodbuja konkurenčnost pri kakovosti, javne radiodifuzne organizacije se morajo usmerjati k liberalizaciji in ne k omejevanju programskih producentov, služi (interesom) javnosti oziroma vzpostavlja povezave z nacionalno identiteto in skupnostjo (Bašić Hrvatin 2002, 11–13). Enaka načela je na spletno stran MMC Radiotelevizije Slovenija zapisal tudi Marjan Kralj.

V zborniku razprav *Za javno radiotelevizijo Slovenije* (Spilchal in Hvala 2005, 106–107) je Bašić Hrvatinova še temeljitejša. Tam dodaja deset izhodiščnih zahtev, ki so lahko (in so v

² Dr. Sandra Bašić Hrvatin je bila poleg dr. Nataše Pirc Musar, dr. Jureta Strojana, Darje Groznik in Barbare Verdnik članica strokovne komisije za pomoč Ministrstvu za kulturo pri pripravi medijske strategije v Sloveniji 2016–2024.

primeru letošnje razprave o pripravi nove medijske strategije tudi bile) temelj javne razprave o sedanjosti in prihodnosti javnega servisa.

1. *Univerzalna dostopnost: javni servis mora vsem državljanom in državljanke zagotoviti dostop do visokokakovostnih programskih vsebin pod enakimi pogoji, za enako ceno in ne glede na tehnologijo prenosa.*
2. *Zastopanost vseh interesov in okusov: naloga javnega servisa ni ustreči čim večjemu številu gledalcev naenkrat, ampak vsem gledalcem ob različnem času.*
3. *Javni servis mora nenehno podpirati odprtost in pluralnost javne razprave; pri svojem delovanju mora spoštovati človekovo osebnost in dostojanstvo, skrbeti za mnenjski, svetovnonazorski, verski pluralizem in delovati v skladu s temeljnimi državljanskimi vrednotami.*
4. *Javni servis skrbi za izobraževanje državljanov in državljanke; svoje občinstvo naslavlja kot državljane, ki so se sposobni učiti in razvijati na najrazličnejše načine.*
5. *Javni servis mora promovirati ustvarjalnost in programsko odličnost znotraj vseh programskih zvrsti.*
6. *Javni servis mora zagotoviti celovito, verodostojno in nepristransko obveščenost državljanov in državljanke. Svojim gledalcem in poslušalcem mora ponuditi vse potrebne informacije, da lahko aktivno sodelujejo v javni razpravi.*
7. *Javni servis mora zagotoviti javnost delovanja, upravljanja in uporabe javnih sredstev. Javni servis »bolj poslušča kot govori«, dejavno skrbno komunicira z javnostjo in skrbi, da so gledalci in poslušalci v največji možni meri obveščeni o poslovnih in programskih vidikih njegovega delovanja.*
8. *Javni servis je pri svojem delu odgovoren državljanom in ne strankam, državi ali oglaševalcem. Financiranje ne sme biti uporabljeno kot predmet kakršnegakoli posrednega ali neposrednega vpliva na uredniško neodvisnost in institucionalno avtonomijo javnega servisa.*
9. *Javni servis mora delovati družbeno odgovorno in v skladu z etičnimi načeli, skrbno upravljati naravne človeške vire, spoštovati pravice svojih delavcev in*

sodelavcev ter se odzvati na potrebe poslušalcev in gledalcev ter skupnosti, v kateri deluje.

10. *Kot medij javnosti je javni servis dolžan skupaj z državljanke in državljani jasno definirati cilje svojega delovanja ter redno preverjati njihovo uresničevanje (Spilchal in Hvala 2005, 106–107).*

Zakon o medijih pri opredelitvi javnega interesa na področju medijev v 4. členu razlaga, da Republika Slovenija podpira medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne za:

- *uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti;*
- *zagotavljanje pluralnosti in raznolikosti medijev;*
- *ohranjanje slovenske nacionalne in kulturne identitete;*
- *spodbujanje kulturne ustvarjalnosti na področju medijev;*
- *kulturo javnega dialoga;*
- *utrjevanje pravne in socialne države;*
- *razvoj izobraževanja in znanosti (Zakon o medijih, 4. člen).*

A obstoječo definicijo javnega interesa na področju medijev je treba posodobiti, piše Ministrstvo za kulturo v Pregledu medijske krajine (2014, 55), saj da:

- *je preveč osredotočena na pravico do obveščenosti (ki v informacijski dobi in ob porastu števila vseh zvrsti medijev ter poplavi informacij nima več takega pomena, kot jo je imela v preteklosti);*

- *preveč poudarja pomen zagotavljanja pluralnosti medijskega prostora, še zlasti pa njegov politični vidik oziroma uravnoteženost (glede na število medijev v Sloveniji je naš prostor izrazito pluralen, vendar pa to še nič ne pove o sami kvaliteti in razvitosti medijskega prostora);*
- *vsebuje abstraktne cilje, ki jih vsaj na področju medijev ni možno uresničiti (kultura javnega dialoga, utrjevanje pravne in socialne države, razvoj izobraževanja in znanosti);*
- *zanemarja pomen kakovosti programskih vsebin, zlasti takšnih, ki so tržno manj zanimive (Ministrstvo za kulturo 2014, 55–56).*

6. aprila 2016 je bilo v Razvid medijev Ministrstva za kulturo vpisanih 2021 različnih medijev. Radijskih je več kot 100, prav tako televizijskih (Ministrstvo za kulturo 2016a). »Vodilno in najpomembnejšo vlogo pri uresničevanju javnega interesa na področju radijskih in televizijskih programov ima javna radiotelevizija,« piše Ministrstvo za kulturo v Pregledu medijske krajine v Sloveniji (2014, 56). Ob tem pa se ne sme zanemariti vloge programov posebnega pomena; vsebine, ki jih pripravljajo in oddajajo so bile prepoznane kot vsebine v javnem interesu, saj lahko vsebinsko dopolnjujejo ponudbo javne RTV, ko sama s svojimi programi ne more enakomerno pokriti vseh dogodkov v Sloveniji. S tem uresničujejo pravico do obveščnosti, ki jo določa Ustava. Poleg tega pa dopolnjujejo nacionalne informacije z informacijami lokalnega značaja; vse v luči pluralnosti in raznolikosti medijskega prostora. Programi posebnega pomena naj bi letno prejeli tudi pomoč države, in sicer v višini treh odstotkov prejete RTV naročnine, a v zadnjih nekaj letih država teh sredstev ni zagotovila (Ministrstvo za kulturo 2014, 56).

Radijski programi posebnega pomena so namenjeni poslušalcem točno določenih regij (praviloma tistih, v katerih imajo njihovi izdajatelji tudi sedež). Tovrstnih radijskih programov je malo in so neenakomerno porazdeljeni. Določene regije razpolagajo z več istovrstnimi programi posebnega pomena, ki se v nekaterih primerih glede območja razširjanja celo prekrivajo, v treh regijah pa takšnih programov ni. V najboljšem primeru njihovo funkcijo opravljajo javni ali lokalni komercialni mediji. Tak je primer obalno-kraške in notranjsko-kraške regije, kjer imajo vlogo lokalnega medija Radio Koper in Radio Capris oziroma Radio Koper in Radio 94 ... S programom posebnega pomena prav tako ni pokrito območje Notranjske. Lokalno obveščanje opravljata Radio Koper, radijski program regionalnega centra RTV

Slovenija v Kopru, ter lokalni komercialni program Radio 94 (Ministrstvo za kulturo 2014, 56–59).

Zakon o medijih izdajateljem radijskih programov nalaga določene obveznosti, njihovo izvajanje pa nadzoruje agencija v okviru strokovnega nadzorstva. Za radijske programe RTV Slovenija in radijske programe s statusom posebnega pomena so nekatere zakonske zahteve strožje (Vir: Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije – AKOS).

Na Ministrstvu za kulturo v svojem pregledu medijske krajine pišejo še, da bo treba v novem zakonu o RTV Slovenija, ki ga napoveduje tudi Nacionalni program za kulturo 2014–2017, v okviru javne službe določiti večjo pokritost regionalnih in lokalnih informativnih vsebin, ki jih sedaj pripravljajo programi posebnega pomena.

RTV Slovenija bi morala imeti pravno podlago za uvedbo novih tematskih programov, s čimer bi ji omogočili razvoj in možnost, da sledi trendom na področju javnih radijskih in televizijskih programov ter zagotovi večjo dostopnost vsebin za posamezne ciljne skupine poslušalcev in gledalcev. Ob upoštevanju programske in poslovne avtonomije RTV Slovenija vidimo v RTV Slovenija tudi potencial odločnejšega akterja pri povečanju avdiovizualnega trga in trga avdiovizualnih medijskih storitev« (Ministrstvo za kulturo 2014, 87).

3.2 Javni servis, neodvisen od politike

Ena od bistvenih nalog medijev v demokratičnih družbah je tudi ta, da zrcalijo sliko tako politiki kot vsej družbi. To pa je mogoče le takrat, ko je medij od politike odmaknjen in nanjo gleda z objektivnega zornega kota, s pripravljenostjo na kritično držo in posredovanje informacij, ki so pomembne za vse. Brez pritiska in brez zavajanja. Ne nazadnje, vse pogosteje govorimo tudi o izobraževanju občinstva, ki naj bi vse bolj znalo prepoznavati pravo, relevantno, resnično in koristno informacijo ter jo analizirati, ovrednotiti in prepoznati njeno srž. In prav to sproži, da nadzor medijev ni več orodje oblasti za nadzor javnosti, ampak, da začne javnost s pomočjo medijev nadzorovati oblast. Tako so v Deklaracijo pobude za javno radiotelevizijo Slovenija leta 2005 zapisali strokovnjaki, ki so ob sprejemanju nove medijske zakonodaje opozarjali na njene pasti.

Ključno vlogo pri tem imajo javni mediji, ki s svojo organizacijo, načinom delovanja in vsebino zagotavljajo raznovrstnost in univerzalno dostopnost programov, zadovoljujejo potrebe manjšin in depriviligiranih skupin ter prispevajo k oblikovanju informiranega volilnega telesa in dvigovanju kulturne in izobrazbene ravni. Da bi ustvarjalci javnega servisa lahko profesionalno, verodostojno in nepristransko opravljali svoje delo, jim moramo zagotoviti avtonomnost, ustrezna finančna sredstva, predvsem pa neodvisnost od politične oblasti. Zakon, ki ga je predlagala vlada in ga je sprejel državni zbor, tega cilja ne dosega (Splichal in Hvala 2005).

Takratna vlada, ki je v nadzorne in upravne organe javne RTV postavila politiko, se je sklicevala na usklajevanje zakonodaje z zakoni Evropske unije, toda Slavko Splichal je opozoril na priporočilo Sveta Evrope, ki ga je izdal le leto prej: »Javna RTV služba je vitalni element demokracije v Evropi. Imenovanje in predlaganje članov radiodifuznih regulatornih teles ter nadzornih in upravnih organov javne RTV je treba povsod, kjer je to mogoče, vzeti iz rok politikov ter ju zaupati civilni družbi in profesionalnim telesom. Čeprav v visoko politiziranih družbah ta postopek ni brez tveganja, zmanjšuje neposredni vpliv politikov na javno RTV« (Splichal in Hvala 2005, 29–30).

3.2.1 Državno ali javno

Leto 2005 je bilo eno od ključnih, saj je takrat prek novega zakona politika vstopila v javno RTV hišo. A vprašanje javnega na eni strani in državnega na drugi je bilo odprto že prej, tj. že konec 80-ih in v začetku 90-ih let prejšnjega stoletja.

Sandra Bašić Hrvat in Brankica Petkovič v svojem delu In temu pravite medijski trg – Vloga države v medijskem sektorju v Sloveniji (2007, 130–135) pišeta, da se je zakonodaja, ki je določala položaj RTV Slovenija, od leta 1990 do leta 2005 spremenila kar šestkrat. Prvi zakon o RTV Slovenija iz leta 1990 je še isto leto doživel spremembo. Drugi zakon iz leta 1994 je bil spremenjen leta 1999 in 2001, tretji pa je bil sprejet leta 2005. »Če temu prištejemo še določila zakona o javnih glasilih iz leta 1994, zakona o medijih iz leta 2001 in sprememb zakona o medijih leta 2006, ki se nanašajo na RTV Slovenija, ugotovimo, da je bilo zakonskih sprememb, s katerimi je država v petnajstih letih posegla v ureditev položaja in delovanja RTV Slovenija, še več« (Bašić Hrvat in Petkovič 2007, 130–135).

Temelje za spremembo državnega RTV sistema v javni je leta 1994 postavil Zakon o Radioteleviziji Slovenija. Obravnaval je vprašanje lastništva nad nekdanjim državnim in bodočim javnim servisom, odnose med politiko in uredniki in novinarji, vpliv javnosti, posebne programske zahteve, vire financiranja, neodvisne od države in trga. Po številnih razpravah je bilo sprejeto določilo, po katerem 15 od 25 članov sveta RTV Slovenija neposredno imenujejo različne organizacije civilne družbe, interesna združenja in univerze. Veljalo je 11 let. Ta zakon je formalno pravne pogoje za neodvisno delovanje javnega servisa samo postavil, v praksi pa jih ni uspel udejanjiti. »Kljub temu, da je s sprejetjem zakona o RTV Slovenija leta 1994 država uvedla obliko civilnodružbenega modela za upravljanje radiotelevizije, politika ni nikoli dokončno izpustila iz rok ključnih mehanizmov, ki so vplivali na ta medij« (Bašić Hrvatin in Petković 2007, 180). Med letoma 1998 in 2005 je namreč svet RTV Slovenija vodil predstavnik Olimpijskega komiteja Slovenija Janez Kocjančič, ki je do leta 1997 vodil stranko Združena lista socialnih demokratov.

Kmalu po volitvah leta 2004, na katerih so zmagale desnosredinske stranke, je nova vlada objavila osnutek novega zakona o RTV. Največ sporov so povzročila določila o sestavi in imenovanju organov upravljanja. Kritične do tega so bile tudi evropske in mednarodne organizacije³. Tretji zakon je bil praktično brez strokovne razprave sprejet leta 2005. Po novem je lahko parlament imenoval 21 od skupno 29 članov programskega sveta, najvišjega organa upravljanja RTV Slovenija. Poleg petih predstavnikov parlamentarnih strank v programskem svetu RTV Slovenija parlament imenuje tudi 16 predstavnikov gledalcev in poslušalcev ter organizacij civilne družbe in univerz. Do sprejetja tega zakona je sicer tudi generalnega direktorja potrjeval parlament, a do takrat generalni direktor ni imel pristojnosti na programskem področju. Z novim zakonom 2005 jih je dobil (Bašić Hrvatin in Petković 2007, 130–135).

Sprejemanje Zakona o Radioteleviziji Slovenija leta 2005 je povzročilo eno najbolj burnih razprav v javnosti, tudi strokovni. Eden od odgovorov na sprejemanje omenjenega zakona je zbornik razprav *Za javno radiotelevizijo Slovenije (2005)*, v katerem so Slavko Splichal, Sandra Bašić Hrvatin, Marko Milosavljevič, Simona Zatler in drugi opozarjali na nedopustno poseganje politike v odločitve o delovanju RTV-ja.

³ Kritična stališča do novega zakona o RTV Slovenija so zavzeli tudi Svet Evrope, Evropska zveza javnih radiotelevizij, Article 19, Mednarodni inštitut za tisk, Mednarodna zveza novinarjev in nekateri drugi (Bašić Hrvatin in Petković 2007).

Zakon o RTV Slovenija (2005) se je konec septembra tistega leta znašel na referendumu. Takratni premier Janez Janša je po objavi neuradnih izidov dejal, da je s potrditvijo zakona napočil čas, »ko se bodo začele razmere na RTV-ju urejati« (MMC 2005). Vzrok za nizko volilno udeležbo⁴ je bil po njegovem mnenju ta, da večina zakona ne pozna. Dvomil pa je, da je večina odločala o vsebini zakona, in dodal, da kampanja ni bila vladna prioriteta. Predsednik društva novinarjev Grega Repovž je ob tem povedal, da izid referenduma razumejo kot sporočilo volivcev, da ta zakon nima neke široke konsenzualne podpore. Po njegovem mnenju bi morala vlada to sporočilo sprejeti kot pozitivno in začeti pripravljati nov zakon (MMC 2005). »RTV Slovenija je takrat predložila 37 strani pripomb (in izboljšav) novega zakona, od 25 konkretnih predlogov je bilo upoštevanih 9 pretežno tehničnih ... Javni RTV-servis ne more obstajati kot igračka politike in strank, obstaja lahko le kot opora najširše javnosti, uporabnikov, gledalcev in poslušalcev,« je v že omenjenem zborniku razprav zapisal Boris Bergant (Splichal in Hvala 2005, 151).

Decembra 2010 je bil Zakon o RTV znova na referendumu. Tudi tokratni predlog novega zakona na voliščih ni uspel. Volilna udeležba ni bila niti 15 odstotna, proti novemu predlogu je glasovalo dobrih 72 odstotkov udeleženih volivcev (Državna volilna komisija 2016). V javno razpravo o Zakonu RTV se je z nastopom pred poslanci v Državnem zboru, 17. marca 2010, vključila tudi tedanja odgovorna urednica Radia Koper, Maja Kirar. Predlagala je, naj se »v zakon o RTV-ju vnese dodatni stavek, in sicer, da Radio Koper in Televizija Koper ustvarjata v okviru javnega servisa RTV Slovenija tako regionalni kot zamejski program« (Radio Koper 2010). V zagovor regionalnim programom je postregla z naslednjim argumentom: »V času globalizacije in tudi svetovne gospodarske krize se – ne le po mojem mnenju, takšne so tudi izkušnje v preostali Evropi – vse bolj pojavlja potreba po regionalnih in lokalnih vsebinah. Te namreč ljudem dajejo občutek povezanosti in bližine, so lahko sidro in orientacija v tem vedno bolj kaotičnem in nepreglednem svetu. Gre torej tudi za osnovno človeško potrebo« (Radio Koper 2010, interno gradivo).

In kako je zakonsko urejevanje vplivalo na Radio Koper? Miloš Ivančič (2012, 171) meni, da sta bila nova zakonska ureditev slovenske radiotelevizije leta 1994 in statut tega javnega zavoda leta 1995 za Radio Koper/Capodistria končni udarec: »Takrat sta koprski radio in televizija, enako kot mariborski, tudi formalno po nazivu postali regionalni uredništvi: »V

⁴ Referenduma o zakonu o RTV Slovenija se je udeležilo 30,71 odstotka volilnih upravičencev oziroma slabih 500.000 državljanek in državljanov (Državna volilna komisija 2016).

novih opredelitvah ni več govora o nacionalnem pomenu tukajšnjih programov, nadnacionalnem in čezmejnem nivoju in milijonskem avditoriju« (Ivančič 2012, 171). Z novim zakonom leta 2005 in statutom, ki mu je sledil, se je avtonomija dislociranih enot nacionalne RTV še bolj skrčila, meni Ivančič (2012, 172). Začela se je krepiti tako imenovana dopisniška funkcija.

4 SPREMEMBE RAZMER NA TRGU

4.1 Pojav komercialnih radijskih postaj na medijskem trgu

Od konca 80-ih let 20. stoletja so zaradi sprememb politike podeljevanja frekvenc začele nastajati nove radijske postaje. Poiskati so morale lastni vir financiranja, kar pa je spodbudilo prve razlike med usmerjenostjo radijskih postaj. Javni oziroma nacionalni radii so se začeli ločevati od komercialnih. Vendar pa je financiranje le eden izmed mnogih dejavnikov, ki so vplivali na razlike med postajami. »Razlika je bila očitna tudi v samem programu radia, njegovih vsebinah, v tem, kdo je imel nadzor nad radijem, ali so bili to poslušalci, lastniki, država, vplival je tudi obseg oglaševalskih blokov« (Ros 2014, 7).

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 je Radio Ljubljana postal Radio Slovenija s tremi nacionalnimi programi ter z dvema regionalnima RTV centroma⁵. Na medijskem trgu se je Radio Slovenija vse bolj srečeval z vse močnejšo konkurenco. Lokalnim radijskim postajam, ki so se začele osamosvajati, so se pridružile komercialne.

V prvih letih po osamosvojitvi Slovenija ni imela sprejetih ključnih zakonov na področju medijev, manjkala je tudi vizija razvoja radiofuzije. Podeljevanje novih frekvenc je vodil državni organ. To je bil Republiški urad za telekomunikacije Ministrstva za promet in zveze. »Tako so bile še pred ustanovitvijo nadzornega organa, sveta za radiofuzijo, ki bi moral po tedanji zakonodaji skrbeti za pregledno podeljevanje frekvenc, te pravzaprav že izčrpane. Na tak način podeljene frekvence pa še danes otežujejo nadzor na področju radiofuzije, kar še zlasti velja za radijsko področje,« piše Ženja Leiler Kos v uvodu dokumenta z naslovom Pregled medijske krajine v Sloveniji, ki ga je objavilo Ministrstvo za kulturo na svoji spletni strani in v katerem je, kot navajajo, zbralo vse dostopne podatke o medijih v Sloveniji (Ministrstvo za kulturo 2014, 4). »Leta 2001 sprejeti zakon o medijih je namreč tako rekoč

⁵ Radio Koper/Capodistria in Televizija Koper/Capodistria se v Regionalni RTV center Koper/Capodistria združita novembra 1995.

legaliziral tedaj že aktualne nakupe manjših radijskih postaj in njihovo povezovanje v t. i. radijske mreže, ki danes dominirajo radijskemu oglaševalskemu trgu,« (Ministrstvo za kulturo 2014, 4). Okoli deset let so se frekvence razdeljevale prek povsem neusmerjenih javnih razpisov, tako da je bil vsakič ponujen obsežen nabor frekvenc, ki so omogočale bolj ali manj velika, nepovezana območja pokrivanja, dodeljevale pa so se posamično, po sistemu ena frekvenca enemu ponudniku, brez jasnih meril za izbiro najboljšega ponudnika (Ministrstvo za kulturo 2014, 34).

4.2 Kriza javnega servisa

Osemdeseta leta so v Evropo prinesla razmah tržnega gospodarstva in zmanjševanje vloge države v gospodarstvu – deregulacijo in liberalizacijo trga na vseh področjih, tudi na medijskem. Povečana komercializacija množičnih medijev in povečanje vsebin v elektronski obliki sta pomenili nov val zaskrbljenosti, ki jo je prinesla koncentracija moči zaradi globalizacije in tehnoloških sprememb v distribuciji (Bašić Hrvat in Kučić 2002).

»Pojavila se je deregulacija: deregulativni okvir, ki je povzročil pojav erozije javnega servisa« (Dahlgren 2000, 24). Danski medijski učenjak Stig Hjarvard ob tem izpostavlja tri elemente deregulacije:

1. Zlom monopola javnega servisa. Ta ni bil več edini akter.
2. Komercializacija oddajanja. Novi akterji na sceni so lahko svojo dejavnost organizirali na osnovi tržnega principa.
3. Transnacionalizacija. Če je bil javni servis do zdaj nacionalnega pomena, so novi akterji vnesli princip lokalnega, regionalnega, nacionalnega in transnacionalnega (Dahlgren 2000, 24).

V osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je tako začelo govoriti o krizi javnega servisa, ki naj bi jo pospešil prihod privatnih radiodifuznih medijev. Nastopila je na področju delovanja javnega servisa in finančnem področju, strokovnjaki pa kot možen vzrok navajajo tudi izgubo identitete javnega servisa. »Po mnogih letih monopolne samozadostnosti in zapiranja oči pred realnostjo, se je javni servis znašel na medijskem trgu – ne čisto gol in bos, vendar bistveno oslabljen, brez pravih argumentov za obstoj ali energije za prenovo. Doživel je krizo na več področjih: ekonomskem, političnem in družbeno-kulturnem«

(Bustamante v Ülen 2007, 17). Bustamante kot možno rešitev iz krize med drugim predlaga zmanjšanje stroškov, potenciranje lastnih zmožnosti in virov, povečanje prihodkov. Kar se je dejansko začelo dogajati tudi pri nas. Toda, ali vsi razumemo javni servis enako? Kako so, če so jo, to krizo občutili na Radiu Koper, je prav govoriti o vsesplošni krizi javnega servisa?

4.3 Druge radijske postaje – konkurenca ali priložnost za utrditev položaja?

Kot v svojih delih opozarja Bašić Hrvatina, morajo vodstvo RTV Slovenija zanimati tudi podatki o gledanosti. Ti ne smejo služiti zaradi postavljanja cen oglasnega prostora, temveč zato, da bi iz teh podatkov lahko izluščilo mnenje državljanov o programih, ki jih ponuja. Ne nazadnje, kot večkrat poudari, javna RTV ne sme postati geto za vsebine, ki so za komercialne medije nezanimive.

Ivančič meni, da pri javnih radiotelevizijskih hišah kazalci poslušnosti in gledanosti ne morejo biti prvo merilo uspešnosti ali pa celo pogoj za obstoj.

Poslušnost in gledanost sta namreč v največji meri odvisni od kvalitete izvajanja zabavne funkcije, javni medij pa daje v ospredje informacijo, komentar in vzgojno-obveščevalno ali preprosto povedano kulturno funkcijo. Prav slednja je še toliko bolj pomembna prav pri majhnih narodih. ... Državne, javne in lokalne radijske postaje praviloma izvajajo funkcije splošnega interesa nekega prostora, komercialne in politične pa parcialne interese lastnika ali upravljavca. Seveda so lahko tudi državne javne ali lokalne pod nadzorom neke skupine ali organizacije (Ivančič 2012, 25).

Kakovost programa in komercialni uspeh radijske postaje nista eno in isto, meni Pirčeva (2005) in poudarja, da morajo biti tudi nacionalni programi, ki se razglašajo za najbolj kakovostne, kar nastanejo na podlagi visokih zahtev in meril, zanimivi, poslušljivi, poslušani in, čeprav jih ustanovi, nadzoruje, plačuje država, ne morejo biti sami sebi namen. »Za komercialne radijske programe podobno velja, da ne morejo slediti le naročilom kapitala in povprečnemu okusu poslušalca, zadovoljevati njegovih trenutnih interesov, izpolnjevati glasbenih želja, ampak morajo ves čas ustvarjalno narekovati tempo in zagotavljati kakovosten program« (Pirc 2005, 254).

5 RTV SLOVENIJA DANES

Delovanje javnega zavoda RTV Slovenija je opredeljeno v različnih aktih. Ti so:

- Zakon o medijih,
- Zakon o Radioteleviziji Slovenija,
- Zakon o zavodih,
- Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija,
- Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija,
- Programski standardi.

Na spletnih straneh Multimedijskega centra je zapisano⁶, da je RTV Slovenija javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena, ki opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanov Republike Slovenije in Slovencev po svetu, pripadnikov slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter druge dejavnosti v skladu z zakonom o RTV Slovenija. RTV Slovenija mora po načelih javnega servisa spoštovati načela resničnosti, nepristranskosti in celovitosti informacij, človekovo osebnost in dostojanstvo, politično uravnoteženost ter svetovnonazorski pluralizem. Spoštovati mora načela ustavnosti in zakonitosti pri oblikovanju programov. Sem sodi tudi prepoved spodbujanja različnih nestrpnosti. Zagotavljati mora celovito in nepristransko obveščeno ter svobodo oblikovanja mnenj, pri tem pa spoštovati načelo politične neodvisnosti in samostojnosti novinarjev. Uveljavljati mora poklicno etiko poročevalcev, dosledno razločevati informacije in komentarje v novinarskih prispevkih ter varovati otroke in mladino pred spornimi vsebinami. Pri tem mora zagotavljati visoko kakovostno lastno produkcijo, namenjeno otrokom, mladostnikom in tudi starostnikom. Za vse starostne skupine mora pripravljati kakovostne razvedrilne vsebine. Informativne oddaje morajo biti verodostojne in nepristranske, obravnavati morajo vse pomembne kulturne, politične, zgodovinske, športne, socialne in ekonomske dogodke. RTV Slovenija podpira nastanek in razvoj čezmejnih radijskih in televizijskih projektov, izvaja programske vsebine, namenjene slepim in slabovidnim ter gluham in gluhonemim v njim prilagojenih tehnikah,

⁶ O tem piše tudi Ministrstvo za kulturo, Direktorat za medije, v Pregledu medijske krajine v Sloveniji (2014, 75).

posebno pozornost namenja invalidom in z njimi povezanimi vsebinami, predstavlja in promovira slovensko kulturo in znanost, spodbuja kulturno ustvarjalnost ter svobodo umetniškega ustvarjanja in zagotavlja ustvarjanje, poustvarjanje ter posredovanje umetniških del. Posebno pozornost posveča tudi položaju in delovanju registriranih verskih skupnosti ter razvijanju splošne jezikovne in politične kulture. Nacionalni program mora pokrivati ozemlje, kjer živi najmanj 90 odstotkov prebivalstva Republike Slovenije oziroma 90 odstotkov ozemlja, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, kadar gre za narodnostni program. V programih RTV Slovenija nista dovoljeni verska ali politična propaganda, razen v času volilnih kampanj, ki jih prav tako natančno opredeljujejo zakonske določbe. Javni RTV-servis se financira iz RTV prispevka, tržnih dejavnosti, državnega proračuna ter sponzoriranja in drugih virov, skladno z zakonom in s statutom. Vseh aktivnih zavezancev za plačilo RTV prispevka je več kot 600.000 (RTV Slovenija 2016).

5.1 Regionalni RTV center Koper/Capodistria

RTV center Koper/Capodistria ustvarja, pripravlja in oddaja radijski in televizijski program v slovenščini, radijski in televizijski program za italijansko narodno skupnost, radijski in televizijski program za slovensko manjšino v Italiji ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in televizijske programe. V njem delujejo štiri uredništva štirih programov: dveh radijskih (Radio Koper in Radio Capodistria na ločenih frekvencah) in dveh televizijskih programov v slovenskem in italijanskem jeziku. S svojimi oddajami opravljajo pomembno vlogo pri obveščanju in povezovanju manjšin, razvijanju dobrih sosedskih odnosov z Italijo in s Hrvaško ter odpiranju Slovenije v svet. Vse bolj pomembna je tudi regionalna in dopisniška funkcija (RTV Slovenija 2016).

5.2 Radio Koper kot del javnega servisa

Celotno slovensko ozemlje danes pokrivajo trije radijski programi RTV Slovenija: to so Prvi program Radia Slovenija, Val 202 in Ars. Radio Koper, javni medij regionalnega centra, ki ga Ministrstvo za kulturo v prej omenjenem dokumentu s sklicevanjem na podatke AKOS-a uvršča med 15 najbolj poslušanih radijskih programov, pokriva večji del primorske regije in deloma Notranjske, oziroma gre za območje v velikosti 2434,3 km² z 203.620 prebivalci.

Torej je ocenjena poslušanost 9,93 odstotka na državni ravni (Ministrstvo za kulturo 2014, 35–39).

Radio Koper v svojem programu informativne, kulturne, izobraževalne, otroške, glasbene, razvedrilne in športne vsebine oziroma oddaje, ki se prepletajo v sodobnem vodenem in kontaktnem programu. Z lastnim programom začenja ob 5.00, konča pa ob 24.00. V tem času med tednom predvaja tri regionalne informativne oddaje, pet poročil in štiri informativne oddaje Prvega programa Radia Slovenija, ki jih, tako kot tudi druge vsebine vseh treh programov Radia Slovenija, tudi soustvarja. Ponoči prenaša nočni program Prvega programa Radia Slovenija, ki ga vsak petek tudi pripravlja (RTV Slovenija 2016).

Radio Koper odlikuje še bogata vrhunska glasbena produkcija (letno več kot 100 projektov, več kot 7500 minut posnetega programa) in se tako tudi na ta način uveljavlja kot pomemben dejavnik in nepogrešljiv spodbujevalec kulturnega in družbenega dogajanja v celotni primorski regiji, vključno z območji v Italiji, kjer živijo Slovenci (RTV Slovenija 2016).

6 POGLED V PRETEKLOST

6.1 Prvi radijski program v slovenskem jeziku na Primorskem

Na Primorskem je prvi slovenski radijski program stekel v osvobojenem Trstu 5. maja 1945. »To je bil za primorske Slovence, ki več kot dvajset let niso smeli javno govoriti ali peti v svojem jeziku, izjemen dogodek, dokaz zmage, enakopravnosti, pravi praznik svobode« (Ivančič 2012, 16). Program je bil dvojezičen, v slovenščini in italijanščini, oglašal pa se je kot Radio Trieste libera – Radio svobodni Trst.

Po umiku jugoslovanskih partizanskih enot je tržaški radio 12. junija 1945 prevzela angloameriška Zavezniška vojaška uprava, ki je poslušalce nagovorila le v italijanskem jeziku. Konec istega leta je radio predala v upravo Rimu, čeprav je bil Trst v nevtralni državni tvorbi Svobodno tržaško ozemlje s tremi uradnimi jeziki. Ta program se je nato 16. junija 1946 oblikoval v samostojno uredništvo. Radio Trst je znova postal propagandno orodje italijanske vlade (Ivančič 2012, 16).

Konec novembra 1946 se je v počastitev obletnice Avnoja in sklepa o priključitvi Primorske v Ajdovščini oglasil Radio Svobodna Primorska. Deloval je dobri dve leti, nato se je državna

meja s pariško mirovno pogodbo premaknila proti zahodu. Meja je bila tudi v naslednjih letih vir političnih razhajanj in nasprotovanj, kar se je odražalo v radijskem programu.

»Radio Koper je nastal kot plod časa v posebnih razmerah zaostrovanja političnih odnosov po drugi svetovni vojni, ko je med nekdanjimi zavezniki že vzplamtela hladna vojna in se je prav tu, v novi paradžavni tvorbi Slovensko tržaško ozemlje (STO), ki je nastalo po pariškem mirovnem sporazumu, začel spopad dveh političnih sistemov« (Ivančič 2012, 150). Cona A STO je s Trstom kot središčem ostala pod upravo angloameriških vojaških enot, Cona B pa pod upravo Jugoslovanske armade s sedežem v Koprju.

V tem prostoru je dosegla vrhunec v času Kominforma, ko so se Vidalijevi⁷ privrženci stalinizma začeli skupaj z neofašisti boriti proti Titu in s tem proti priključitvi Trsta k Jugoslaviji. Ta propaganda je pri zavednih Slovencih povzročila izredno hud razdor in neizmerno škodo. /.../ Kot so mi pripovedovali starejši uredniki, je prav ta politična propaganda, ki je v času Kominforma šla v absurd, odločilno vplivala pri postavitvi nove radijske postaje v Koprju, 24. maja 1949 se je na predvečer Titovega rojstnega dne iz Koprja oglasil novi Radio jugoslovanske cone Trsta, predhodnik sedanjih Radia Koper in Radia Capodistria. Datum je bil simbolično izbran, toda ustanovitev koprškega radia ni bil samo plod takratnih trenutnih političnih razmer, ampak predvsem prizadevanja domačinov po lastnem radiu, ki bo pomagal obnoviti svobodo, enakopravnost, demokracijo in kulturo, kar je fašizem sistematično uničeval od leta 1919 ... (Ivančič 2012, 150).

6.2 Radio jugoslovanske cone Trsta

Radio Koper je nastal kot manjšinski radio, z namenom povezovanja tega območja in odpiranja meja. »Barčica«, ki je napovedala začetek oddajanja Radia jugoslovanske cone Trsta, se je prvič oglasila 25. maja 1949 ob 6.00 zjutraj. V takratni Evropi je bil eden od štirih radijskih postaj, ki je oddajal v več jezikih (slovenščini, italijanščini in hrvaščini). K vedno večji poslušanosti je pripomogla tudi glasba, ki so jo dobivali z zahoda. Že novembra 1948 je tržaška agencija Ati dobila nalogo, da opravi pripravljalna dela za postavitev nove radijske postaje. Januarja prihodnje leto je tehnična skupina začela z razstavljanjem antenskega

⁷ Italijanski politik in antifašist, eden vodilnih tržaških komunistov in podpornik stalinizma.

oddajnika v Savudriji. Petnajst dni pozneje je bilo 3628 oštevilčenih delov stolpa že na Belem križu. Februarja je tam stal oddajnik z močjo 700 vatov (Vidovich 1994, 2).

»Bili smo zelo ponosni nanj,« je ob 45-letnici radia v zbornik zapisal pionir in kasnejši vodja tehnike na Radiu Koper/Capodistria, Bruno Škerlavaj. Prvega marca 1949 je bila ustanovljena delniška družba S.A. Radiofonia d. d. in začele so se prve tehnične priprave studiev v 300 let stari palači Tarsia, v ulici Osvobodilne fronte v Kopru. Na podstrešju so si uredili moško spalnico, imenovali so jo Tibet. Delali so od jutra do večera. Pripravljali so veliki studio in malega za napovedovalce, režijo in druge prostore. Magnetofona še ni bilo, vse so pripravljali za program 'v živo'. Mešalno mizo so sestavili sami, s pomočjo ojačevalcev in gramofonov. »Diskoteka je imela veliko polic, a bolj malo plošč. Kakšnih 60 in vse z 78 obrati,« se je še spominjal Škerlavaj (Vidovich 1994, 15–16).

Mario Abram, nekdanji direktor Radia Koper/Capodistria je v letopis ob 50-letnici delovanja radia zapisal: »Na začetku smo delali v zelo težkih pogojih, novinarji smo se morali svojega dela naučiti praktično od začetka. Opraviti pa smo ga morali dobro, saj je bil radio edini komunikativni kulturni prostor. Radio Koper/Capodistria je predstavljal pojem jezikovnosti in kulture v tem prostoru« (Zajc in drugi ur. 1999, 5).

Mitja Kos, ki je v glasbeni redakciji zelo dolgo skrbel za jazz pa: »V začetku smo imeli zelo malo plošč, kasneje pa smo jih začeli presnemavati z ameriških plošč, ki smo jih dobivali v Trstu in na Radiu Ljubljana. Radio Koper/Capodistria je bil znan po tem, da je v slovenski in jugoslovanski prostor zelo zgodaj začel uvajati zahodno glasbo, predvsem po zaslugi promocije, ki so jo tukaj imele tuje diskografske hiše« (Zajc in drugi ur. 1999, 5).

Neva Lukeš je bila med vsemi moškimi izjemna redkost. Tako kot vse ženske novinarke: »V tistem času je bil novinarski poklic pretežno moški. V zamejstvu so me imenovali kar 'gospa magnetofon', saj sem bila edina, ki se je pojavljala in snemala z velikim in nerodnim magnetofonom« (Zajc in drugi ur. 1999, 5).

»Koprski radio je hitro osvojil poslušalce na obeh straneh meje. V teh zaostrenih razmerah je celo prevzel pobudo, da je s posebno kontaktno oddajo iskal na željo poslušalcev iz Italije pogrešane italijanske vojake in njihove grobove po vsej Jugoslaviji, celo fašistov, in si s tem pridobil izredno priljubljenost. Postal je simbol preseganja meja, tako administrativnih kot ideoloških« Ivančič (2012, 152).

6.3 Radio Koper

Radio jugoslovanske cone Trsta se je leta 1954 preimenoval v Radio Koper. Bilo je v času po Londonskem memorandumu. »Ko je cono B STO dobila Jugoslavija, so se v Ljubljani pojavile zelo resne namere, da bi Radio jugoslovanske cone Trsta ukinili, saj naj bi njegovo vlogo prevzel takratni Radio Slovenija. Ljubljana je takrat poslala v Koper novo vodstvo, vse pomembne položaje in funkcije, tako na radiu kot v vsej Slovenski Istri, so prevzeli priseljeni ljudje iz notranjosti Slovenije, direktor radia pa je postal brat najpomembnejšega slovenskega politika Edvarda Kardelja, Bojan Kardelj« (Ivančič 2012, 153).

V tem razgibanem političnem obdobju je bil ravnatelj Radia Koper Lado Pohar, ki je kot osnovno nalogo Radia Koper takrat in še vrsto let pozneje videl ohranjanje vezi med razdeljenim slovenskim prebivalstvom ter utrjevanje mostov med Slovenci, Hrvati in Italijani vsega obmejnega območja.

Primorski Slovenci so se nanj najhitreje navezali, ker so bili željni lepe, javne slovenske besede in ker so po tolikih letih preganjanja slovenske pesmi uživali v njegovih oddajah domačih pesmi in glasbe. Iz podobnih razlogov je bil Radio Koper priljubljen med istrskimi Hrvati, saj so dobili na njegovem valu prvič redne radijske programe v domačem jeziku. Italijani, ki so imeli v tem prostoru na voljo več različnih medijev, je Radio Koper pomenil drugo plat zvona (Vidovich 1994, 21–24).

Od ustanovitve do leta 1955 je Radio Koper dnevno oddajal 12 ur sporeda, od tega 6 ur v slovenščini, 5 ur v italijanščini in eno v hrvaščini. Vsak od treh programskih blokov je poleg politično-informativnih oddaj vseboval tudi druge programske zvrsti, glasbene, razvedrilne, izobraževalne, prilagojene pa so bile določeni ciljni skupini poslušalcev (šolarjem, ženskam, kmetom, pomorcem in drugim). Približno 60 zaposlenih je vsak dan pripravilo podobno količino oddaj kot skoraj trikrat številčnejši kolektiv na Radiu Ljubljana. Slovenske programe so ustvarjali ugledni režiserji, pisatelji, skladatelji, publicisti. Pri obveščanju so se trudili biti hitri, točni in objektivni. Novice so črpali iz tujih tiskovnih agencij (beograjski Tanjug, italijanska ANSA, ameriška AP, nemška DPA). Vesti so med seboj primerjali in jih dopolnjevali z lastnimi viri informacij. Niso pa le obveščali, temveč so dogodke tudi komentirali, pojasnjevali. V programe so vključevali neposredne prenose s terena (Omladić 1979, 13).

V pionirskem delu zgodovine tega radia so bili takratni delavci pionirski tudi na tehničnem področju. Bili so začetniki avtomatizacije radijskega oddajanja. Na magnetofon so dali posnete trakove, posebno izdelano stikalo je vklopila hišnica, če so napovedovalci zjutraj zamujali (Vidovich 1994, 21–24).

6.4 Prehod pod okrilje Radia Ljubljana

Po ukinitvi STO se je konec leta 1954 Radio jugoslovanske cone Trsta združil z Radiem Ljubljana in se preimenoval v Radio Koper ter nato v Radio Koper/Capodistria. Program v hrvaščini so ukiniteli (za del hrvaške Istre nekdanje cone B so poskrbele radijske postaje sosednje države), slovenski program skrajšali. Devet ur so prenašali oddaje Radia Slovenija. Radio Koper je začel opravljati funkcijo obveščanja pripadnikov italijanske narodnostne skupnosti v Jugoslaviji. Tudi zaradi novih nalog ukinitvev te radijske postaje ni prišla v poštev, piše Omladić.

S slovenskim regionalnim programom smo primorskega poslušalca začeli informirati o specifičnostih te regije, pomagali smo mu odstranjevati posledice 25-letne raznarodovalne politike prejšnje Italije, nadaljevati pa je bilo seveda treba z informiranjem naše manjšine v Italiji in s posredovanjem tukajšnjih problemov prek RTV Ljubljana celotnemu slovenskemu poslušalstvu. Nadaljevali smo tudi s prenašanjem vseh pomembnejših oddaj Radia Ljubljana, kar je pomenilo seznanjati primorskega poslušalca s pomembnejšimi dogajanja v republiki (Omladić 1975, 7).

6.5 Radio Koper kot fenomen

6.5.1 Usmeritev h kakovosti in selitev v nove prostore

Med letoma 1956 in 1965 so lastni program zmanjšali za tri ure, ga vsebinsko obogatili, uvedli nekaj novih oddaj in izboljšali tudi izvedbeno plat. »Začelo se je delo v rednih razmerah,« piše Omladić (1975, 8). Težišče je bilo na programu v italijanščini, saj je bila italijanski narodni skupnosti po zakonu zagotovljena pravica do informiranja v matičnem jeziku (zmeraj več poslušalcev je radio imel tudi v Italiji). Močan poudarek so dali tudi posredovanju republiškega programa primorskim poslušalcem. V tistem času so poslušalce pridobivali z bogatimi dnevnimi informacijami (šestkrat v italijanščini, štirikrat v slovenščini)

in s prenosom vseh pomembnejših poročil in dnevnikov matične postaje. Vedno bogatejši je bil nabor tedenskih oddaj, večala se je priljubljenost glasbenih oddaj. V letih 1962/63 tega obdobja se je lastni program nekoliko povečal. Znašal je 3300 ur letno. Realiziralo jih je 90 zaposlenih. Program je stremel h kakovosti.

Leta 1961 je začel Radio Koper graditi novo radijsko postajo. Radijci so se iz stare palače Tarsia preselili na obletnico, 25. maja leta 1964. Nova stavba je zrasla nekaj deset metrov stran, na vrtu nekdanje palače Gravisi Barbabianca. S tem dogodkom in s postavitvijo novega 20-kilovatnega oddajnika leto zatem se začne novo obdobje v razvoju Radia Koper. Program so takoj povečali za uro in pol. »Slovenski program smo konceptirali tako, da ni z nobeno oddajo pokrival glavnih oddaj Radia Ljubljana in je torej dosledno opravljal funkcijo pomembnega dopolnilnega programa v slovenskem radijskem prostoru. Velik poudarek smo dali tudi nadaljnjemu razvijanju našega poslanstva med slovensko manjšino v zamejstvu, med katero se je stalno širil krog poslušalcev« (Omladič 1975, 10).

6.5.2 Sedemdeseta leta

V začetku sedemdesetih⁸ je RTV Ljubljana želela v Sloveniji postaviti 32 lokalnih radijskih postaj. O tem predlogu so razpravljali tudi v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, ki je takrat bila ustanoviteljica radijskih in televizijskih postaj.

Radio Koper bi izgubil svojo obmejno in manjšinsko vlogo in postal ena izmed teh lokalnih postaj. ... Bile bi lokalne in last občin. Ideja je propadla predvsem zaradi ugotovitve takratne politike, da ta naš prostor rabi prav tak radio, kot je Radio Koper in da ta radijska postaja opravlja obmejno, manjšinsko ter obenem regionalno vlogo bolje, kot bi jo kdorkoli drugi. Po tej razpravi so se razmišljanja usmerila v nove možnosti razvoja koprškega radia (Ivančič 2012, 156).

Leta 1972 je šlo v eter že skupaj 6800 ur radijskega prenosa. Kadrovsko so se okrepili vsi oddelki, razvili so specializirana uredništva. Komercialne objave so se v naslednjem letu povečale za 100 odstotkov. S postavitvijo novega 100-kilovatnega oddajnika se je rekordno povečala možnost dosega poslušalcev. Ta oddajnik je namreč omogočal, da se je Radio Koper/Capodistria slišal v Dalmaciji, do podalpskega sveta Furlanije - Julijske krajine in ob

⁸ V tem obdobju velja omeniti še enkrat letnico 1971. Konec februarja tega leta začne svoj program v barvah oddajati Televizija Koper/Capodistria, ki jo ustanovi Radio Koper/Capodistria. Ločila sta se tri leta pozneje.

italijanski obali vse do Apulije: »Kmalu je postal ena najbolj poslušanih radijskih postaj v Italiji. Poleg poslušnosti pa je z načinom dela, ki je temeljil na objektivnem pristopu, pridobil tudi na kredibilnosti. ... Razlagal je drugačen pogled na svet« (Ivančič, 2012, 154). Tako je, kot ugotavlja Ivančič, Radio Koper izpostavil prekrivanje preteče nevarnosti plazov in skorumpiranost italijanskih državnih organov ob tragični nesreči, ko je leta 1963 popustil jez Vajont, kar je zahtevalo več kot 2000 življenj. Radio Koper je podobno držo ohranjal tudi v času vietnamske vojne, saj ni objavljale podatkov po ameriških virih, ampak tudi z druge strani. »Uredniki koprskega radia so se ves čas prodora v širši italijanski medijski prostor bolj usmerili k pomembnim mednarodnim in meddržavnim dogodkom, odsevali so jugoslovansko politiko neuvrščeni in aktivne miroljubne koeksistence ter druge mednarodne procese premagovanja sovraštva in napetosti, med katere lahko uvrstimo tudi velika študentska gibanja, hipijevstvo ipd.

'V čem je fenomen Radia Koper/Capodistria?', se je v začetku sedemdesetih let s celostranskim naslovom spraševal nek znan italijanski časopis. Sam si je odgovoril, da je skrivnost v glasbenih željah poslušalcev in v okornih stavkih, ki jih pišejo preprosti ljudje, delavci in kmetje, in jih posredujejo ostalim sorodnim poslušalcem preko tega radia. ... Radio Koper/Capodistria je bil edini radio z vzhodnega dela Evrope, ki je na drugi strani 'železne zaves' osvajal množice poslušalcev, ne glede na starost ali politično prepričanje. Res se lahko nekaj njegovega uspeha pripíše zelo močni levici v Italiji, vendar je ključ njegovega uspeha v vzpostavljanju stika s preprostim človekom. Program je pripravljale za poslušalce, ne pa za politiko (Ivančič 2012, 18).

6.6 Stiki s poslušalci

Vsa leta je Radio Koper gojil tesne stike s poslušalci. »Koliko ljudi nas posluša, kako so zadovoljni z našimi govornimi in glasbenimi programi, kaj menijo o izvedbeni plati, kako jim ustreza časovna prerazporeditev itd. – vse to je bil zmeraj eden izmed najpomembnejših dejavnikov tako pri kratkoročnem kot pri dolgoročnem planiranju« (Omladić 1975, 32). Do sredine sedemdesetih na Radiu Koper še niso razpolagali s kakšno celostno znanstveno študijo tega področja, so pa sami razvili nekaj metod proučevanja teh stikov. Tako so sami organizirali nekaj priložnostnih anket, informacije so dobivali od občinskih političnih aktivov, terenskih dopisnikov, tudi zamejskih, iz vsakodnevnih novinarskih stikov. Kljub temu, da ni bilo do tedaj opravljenih še nobenih analiz, so iz sicer zelo razpršenih podatkov izluščili

osnovne ugotovitve: »Na regionalni program v slovenščini je primorski poslušalec zelo navezan in ga množično posluša. Glede vsebine in oblike menijo, da je program v glavnem v redu, pogrešajo le kontaktne oddaje lažjega tipa ter tudi humoristične in podobne zvrsti. Zanimivo je, da naš program v slovenščini zmeraj bolj poslušajo v zamejstvu« (Omladić 1975, 33).

Svojo popularnost tako doma kot v Italiji je Radio Koper ohranjal tudi s kontaktnimi oddajami in z lastno glasbeno politiko. Prav plačljive glasbene želje so temu radiu pomenile tudi pomemben vir dohodka. V sedemdesetih letih je s severovzhodnega dela Italije radio dobival tudi po 300 pisem dnevno. »Radio Koper/Capodistria je postal prva radijska postaja tako po številu poslušalcev kot po izkupičku od ekonomske propagande, pa tudi po zunanjepolitični vlogi« (Ivančič 2012, 155). K temu dodajmo še nekaj zanimivih podatkov: leta 1970 je program v italijanskem jeziku prejel nekaj več kot 50.000 pisem poslušalcev, štiri leta pozneje pa že skoraj 115.000. V slovenski program je v povprečju vsako leto pisalo po 6.000 poslušalcev iz Italije. V tistem času (1975) je bilo na Primorskem 58.183 radijskih sprejemnikov (Omladić, 1975, 14).

6.6.1 Prve raziskave poslušanosti

Leta 1971 je specializirani biro za raziskavo tržišča in javnega mnenja Italpanel izvedel anketo o poslušanosti Radia Koper na severni in srednji italijanski obali. Zajela je 25 kopaliških krajev med glavno turistično sezono (po nekaterih podatkih naj bi se tam takrat v avgustu mudilo okrog 3 milijone kopalcev). Rezultati so pokazali, da Radio Koper dnevno posluša 940.000 poslušalcev, priložnostno pa 240.000. Poslušanje je bilo najintenzivneje v okolici Benetk, med poslušalci pa največ mladih. 73 odstotkov anketirancev je programe ocenilo z odlično oceno (Omladić 1979, 29).

Leta 1972 so na Idrijskem izvedli raziskavo o integracijskih procesih med mestom in vasjo. Raziskava je pokazala, da v vaseh Vojsko, Čekovnik, Kanomlja in Idrijske Krnice 89,2 odstotka anketirancev posluša Radio Koper. Priložnostne ankete (predvsem po občinah) so pokazale, da regionalni program v slovenščini največ poslušajo na obalno-kraškem območju, nato sledita Nova Gorica in severnoprimorska regija, slabše pa je na Idrijskem, Postojnskem in Ilirskobistriškem. »Vzrok je bil v neprimernih urah oddajanja, kar smo s prehodom na samostojni val popravili« (Omladić 1979, 29).

Leta 1974 je služba za študij programa pri RTV Ljubljana izvedla raziskavo Barometer gledanja in poslušanja. Čeprav vzorec ni bil prilagojen za Primorsko (iz primorske regije je bilo le 10 odstotkov anketirancev), je bil zanje vseeno zgovoren podatek, da je med 15. in 21. marcem 1974 Radio Koper poslušalo 14,5 odstotka anketirancev iz vseh krajev Slovenije.

Leta 1978 je Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu izvedel anketo v zamejstvu. Po poslušnosti je bil Radio Koper na prvem mestu (skupaj moški in ženske 31,2 odstotka), Radio Trst A na drugem (skupaj 27,6 odstotka), sledile so italijanske radijske postaje, nato Radio Ljubljana z 11,5 odstotka (Omladić 1979, 29–30).

Eno izmed pomembnih ogledal, ki priča o tem, kakšen ugled in priznanje je Radio Koper užival prvih 15 let od selitve v novo stavbo leta 1964, so zapisi v knjigo gostov. V petnajstih letih je radijsko postajo obiskalo približno 12 tisoč ljudi iz vseh celin sveta. V knjigo vtisov se je vpisalo več kot 2 tisoč ljudi. »Značilno za njihove izjave je nedvomno to, da se ne omejujejo le na bežne vtise, ampak zadevajo poslanstvo Radia Koper kot glasnika miru in miroljubnega sodelovanja med sedanjimi deželami,« je še zapisal Omladić (1979, 30). Iz njegovih zapisov povzemam le nekatere zapisane vtise:

- *Z veseljem sem se odzval vašemu povabilu, da spregovorim z vami pred mikrofonom. Želim, da bi povabili tudi druge tovariše umetnike ter dokumentirali njihovo živo besedo. Še enkrat hvala in najboljše želje za prihodnost. (Božidar Jakac, september 1969)*
- *Impresionirani smo nad razvojem in uspehi Radia Koper. Prepričani smo, da ima ta ustanova zelo pomembno vlogo, kar zadeva razvoj narodnostnih skupnosti (člani delegacije madžarske narodnostne skupnosti SRS, maj 1974)*
- *Med pogovori v kolektivu sem se prepričal o pomembnem delu, ki ga opravlja Radio Koper pri informiranju in vzgoji prebivalstva in v boju za napredek, za prijateljstvo med narodi, za mir in za socializem. (Manuel Yepe, predstavnik radia in TV Cuba, februar 1977)*
- *Prijetno je ugotoviti, kako se na Radiu Koper dopolnjujeta učinkovitost s prisrčnostjo. V naši deželi stalno poslušamo vaše programe in menimo, da stalno napredujete. (Loris Fortuna, poslanec in podpredsednik italijanskega parlamenta, junij 1977)*

- *V čast mi je bilo, da sem prva preizkusila novi klavir Steinway na koprski radijski postaji in posnela nekaj del. Zahvaljujem se vam za prisrčen sprejem in vam želim vse najboljše. (Dubravka Tomšič Srebotnjak, december 1977)*

- *Kot predstavnik italijanske unije za Istro in Reko, predvsem pa kot poslušalec bi želel poudariti pomembno delo, ki ga opravlja vaša radijska postaja pri obravnavanju problematike italijanske narodnostne skupnosti. (Mario Bonita, november 1978) (Omladić 1979, 30–32).*

V prvih tridesetih letih je Radio Koper prejel več kot 100 odlikovanj, plaket in drugih priznanj. Leta 1979 je kolektiv štel 180 delavk in delavcev. Skoraj 30 odstotkov ljudi je bilo mlajših od 27 let (Omladić 1979, 33).

6.6.2 Zametki novega programa

Poleti 1974 so na Radiu Koper poskusno vpeljali vodeni nedeljski program, vodene dnevnik in neposredna oglašanja s terena, celo z vrha Kanina in iz globin Postojnske jame. Leta 1978 so vpeljali neposredne telefonske kontaktne oddaje, koncerte in kvize, v katerih so sodelovale vse srednje šole z obeh strani meje. Sem lahko uvrstimo tudi vedno konkretnije načrte o postavitvi radijskega studia v Novi Gorici, ki »bi pripravljala lokalni program za severni del Primorske in ga oddajal na valu Radia v slovenščini« (Ivančič 1976⁹, 53).

V drugi polovici sedemdesetih so povečali število poročil in dnevnikov na kar 18 dnevno (4 v slovenščini in 14 v italijanščini), opustili so vrsto stereotipnih tedenskih oddaj, uvedli so dnevni komentirani pregled tiska v italijanščini in kratek aktualni komentar v slovenščini, vse pogostejša so bila javljanja s terena. Poudarek je bil na celovitosti. Vsak teden je poleg informativnih v eter šlo 10 drugih oddaj (šport, turizem, šolsko in zunajšolsko življenje, gospodarstvo, pomorstvo, samoupravljanje, mladinska in kulturna problematika in dve

⁹ Miloš Ivančič je o tem pisal že v svoji diplomski nalogi leta 1976, kjer je med drugim opozoril, da takratna stopnja razvoja in načrti razvoja Radia Koper nujno zahtevajo celovito strokovno raziskavo poslušnosti, navad in želj poslušalcev, ki bi koristila pri načrtovanju novih programov na ločenih valovih. Poudaril je, da pri tem ne gre posnemati uspešnih oblik programov drugih postaj, ampak da je treba razviti svojo obliko, primerno specifični vlogi Radia Koper in njegovih poslušalcev. Ob tem izpostavlja ohranjanje in razvijanje sedanjih funkcij ter jih še naprej prilagajati situacijam; v simboličnem merilu ohraniti tradicionalni dvojezični program; razviti posebno obliko kontaktnega programa s poslušalci na obeh straneh meje; bolj intenzivno vključevanje v celostni sistem informiranja v Sloveniji in na območjih, kjer živita italijanska narodna skupnost pri nas in slovenska v Italiji; prilagoditev programa mladini; ohranjanje ekonomsko-propagandnega programa zaradi kontaktnega in finančnega razvoja.

specializirani oddaji za zamejske Slovence). Do maja 1979 je letni obseg programa Radia Koper znašal 7.600 ur, od tega je bilo lastnega programa skoraj 6.000 ur. Lastni program v slovenščini je bil enako dolg kot oddaje Radia Ljubljana: 3 ure in 15 minut (Vidovich 1994, 45–49).

Poleg profesionalnih novinarjev, teh je bilo 46, je imel še profesionalne dopisnike v Trstu, Novi Gorici, Sežani, stalnega dopisnika v Beogradu ter priložnostne dopisnike v vseh večjih krajih Slovenskega primorja in celotne Istre. »To je bil čas, ko se je začela sproščati novinarska iniciativa,« je v spomilih zapisal Miro Kocjan, ki je bil direktor in glavni urednik na Radiu Koper od leta 1974 do 1982. »Začeli smo uveljavljati komentatorstvo, kratko in sodobno, kakor se je spodobilo za moderno radijsko postajo. ... Krepitev ugleda koprskega radia je tedaj med drugim dokazovalo tudi to, da so vsi pomembnejši italijanski dnevnik (pa tudi revije) objavljali sporede naše postaje, vsaj pomembnejše dele« (Vidovich 1994, 45–49).

O veliki popularnosti te radijske postaje pričata tudi priznanji iz Združenih držav Amerike in Španije. *Business initiative directions* je Radiu Koper leta 1989 podelila priznanje *International gold star for quality*, v Španiji pa so ga leta 1982 imenovali za *Station of the week*, torej za radijsko postajo tedna (Vidovich 1994, 46).

Konec sedemdesetih in v začetku osemdesetih se je na pobudo koprskega uredništva programa v slovenščini začelo razvijati obsežno programsko sodelovanje z Radiem Maribor, iz katerega se je razvila oddaja Sotočje, ki je povezala zamejske Slovence v Italiji, Avstriji in na Madžarskem. »Spodbudili smo tudi sodelovanje z Radiem Trst, ki je bilo pred tem omejeno le na izmenjavo posnetkov revije Primorska poje« (Ivančič 2012, 160). Radio Koper je bil v tem času tudi že zelo povezan z Valom 202.

6.7 Prelomno leto 1979

Slovenski program Radia Koper je bil v sedemdesetih in osemdesetih letih nosilec novosti in razvoja, kljub svoji časovni utesnjenosti na zgodnje jutranje in popoldanske ure. Ivančič to obdobje pojmuje kot obdobje največjega razvoja koprskega radia, ko je bila izpeljana ločitev programa, zgrajen Studio Nova Gorica, dosežena najvišja stopnja poslušnosti. Slovenski program je bil v celodnevni program podaljšan pozneje.

6.7.1 Ločitev programov

Do leta 1979 je program Radia Koper/Capodistria potekal dvojezično. Program v slovenščini je skupaj s prenosom dveh ljubljanskih dnevnikov trajal le štiri ure. Program v italijanščini je bil daljši, vse bolj je bil usmerjen v Italijo. Programa sta se dokončno ločila 17. junija. Imela sta lastne frekvence in oddajnike. Skupno je ostalo le ime. Program v slovenščini se je pojavil kot nov program. Shema je bila odprta in fleksibilna »tipa drugega programa, ki se je razlikovala tako od ljubljanskih kot italijanskih programov. Tudi njegova hrbtenica so bile redne dnevno-informativne oddaje, vendar ob pravilu, da mora vsaka pomembna novica takoj v živo v program« (Ivančič 2012, 160). Iz Kopra v Ljubljano so novinarji odtlej pošiljali zvočna poročila, posnetke in tudi oglašanja v živo.

Program v slovenščini je tedaj oddajal 5 ur ob delavnikih in 7 ob nedeljah. Na podlagi raziskav o poslušnosti so se opredelili za zgodnje jutranje in zgodnje popoldanske ure. Dnevnikov oziroma poročil je bilo zdaj 7, uvedli so kontaktne oddaje (neposredno iz tovarn, krajevnih skupnosti, s prireditelji...), poslušalci so lahko prek telefona v živo sporočali svoje mnenje, želje. Na novo so uvedli vsakodnevno rubriko Aktualna tema s komentarji, intervjuji, anketami; v ospredju je bilo gospodarstvo (Ivančič 2012, 160–161). Oddaja je na sporedu še danes.

6.7.2 Studio Nova Gorica

Po ločitvi programov je Radio Koper začel utrjevati svojo vlogo tudi na Severni Primorski. Leta 1980 na praznik kulture, 8. februarja, je začel delovati Studio Nova Gorica Radia Koper. »V prvih letih so v Novi Gorici pripravljali in oddajali na oddajniku Skalnica tudi posebni lokalni program, kjer so se oglašali kot Radio Nova Gorica, vendar se je v kratkem izkazalo, da je bolje, če se ta program preseli na skupni regionalni in združi v skupni Modri val Radia Koper, saj bodo lahko skupaj bolje opravljali svojo nalogo združevanja enotnega kulturnega prostora. Prav novogoriški studio in skupni program je pokazal, kako enoten je ta skupni primorski prostor in kako potrebuje svoje medije« (Ivančič 2012, 158). Omladič je pri tem izpostavil usmeritev: »Gre za studio s specializiranimi nalogami. Medtem ko bi bila v primeru lokalne postaje slišnost omejena na ozek prostor, bo oddaja gradiva prek vala Radia Koper omogočila, da bo informacija o Severni Primorski krožila v širšem prostoru pri nas in v

zamejstvu ob mnogih sorodnih problemih in skupnih interesih, med drugimi odprta meja« (1979, 21).

Med prvimi, ki so sodelovali pri postavitvi programa tega studia, sta bila Toni Gomilšček in Zdenko Ferletič. Slednji je že deloval kot dopisnik RTV s Trsta in zaledja, medtem ko je Gomilšček obvladal območje Goriške. Oba sta dobro poznala takratne značilnosti tistega prostora in časa, predvsem pa sta imela neprestan stik s poslušalci. Zdenko Ferletič se takole spominja: »Goriški radio je bil zelo poslušan že prej. To pomembnost in specifiko poročanja smo želeli ohraniti in nadaljevati tudi pod okriljem Radia Koper. Pomembno je bilo teme s tega območja (na slovenski in italijanski strani) posredovati v širši prostor, prav tako pa beležiti dogajanje v vaseh, ki je bilo vedno živahno.« Pri tem so glavno vlogo zagotovo odigrala različna društva in združenja, najbolj kulturna. »Običajem, tradiciji, obeležjem v slovenskih vaseh v Italiji so dali veliko pozornosti. Tam se je vedno kaj dogajalo in vedno smo bili tudi lepo sprejeti. Radio Koper je bil pojem zanje, odzivi so bili vedno bogati. Žal nam je nagajal sprejem v višjih legah, v Reziji in okolici, kjer pa je bila slišnost žal slabša.«

6.8 Liberalizacija zakonodaje v Italiji v osemdesetih

Slišnost programa Radia Koper se je sredi osemdesetih let zelo poslabšala. V Italiji so namreč takrat liberalizirali zakonodajo o elektronskih medijih. Pojavile so se številke lokalne in komercialne radijske postaje, ki so oddajale mimo vseh mednarodnih dogovorov. »Tako rekoč čez noč se je na frekvencah Radia Koper/Capodistria pojavilo več kot 30 komercialnih postaj. Ta sprostitvev je na oni strani prinesla tudi prvo slovensko zasebno postajo Radio Opčine. Ta je na našo pobudo tudi prenašal osrednjo dnevno-informativno oddajo Primorski dnevnik, kar je dodatno prispevalo k naši slišnosti v zamejstvu« (Ivančič 2012, 161). Motenje radijskih frekvenc je še danes pomembno aktualno vprašanje.

Kot še piše Ivančič (2012, 161), pa se je v tem obdobju slovenski program Radia Koper, kljub časovni omejitvi in vedno slabši slišnosti zaradi vedno večje zasičenosti etra, vseeno uveljavil s sodobnim kontaktnim vodenim programom, hitro in z objektivno informacijo ter izredno navezanostjo na svoj prostor in svojega poslušalca: »Izredna odmevnost kontaktno zasnovanega programa se je izkazala tudi v enkratnem vojnem sporedu 26. junija 1991, že dan pred vsemi ostalimi v Sloveniji. To poslušnost je uspel zadržati do odhoda zadnjega

vojaka JLA iz koprskega pristanišča in še naprej, kar smo zelo dobro izkoristili ob podaljšanju programa« (Ivančič 2012, 161).

6.9 Dnevi državnega osamosvajanja

Na Radiu Koper so že pred osamosvojitvijo s spremembo statuta izgubili funkcijo glavnega urednika, ki je bila prej združena z direktorskim mestom in je bila prenesena na skupnega direktorja radijskih programov v Ljubljani. So pa obdržali mesto direktorja in odgovornih urednikov obeh programov, tako da je bil direktor v Kopru tudi odgovorni urednik programa v italijanščini, odgovorni urednik programa v slovenščini pa je ostal vodstveno odgovoren direktorju v Kopru, programsko pa direktorju v Ljubljani. »Ta oddaljenost in večje pristojnosti odgovornih urednikov so nam tudi omogočale večjo korajžo v programu,« je zapisal Miloš Ivančič (2012, 163).

»Zelo pomembno in zgodovinsko vlogo je Radio Koper/Capodistria opravil zlasti v junijskih dneh 1991, ob osamosvojitvi Slovenije, ko so požrtvovalni novinarji hitro in zavzeto obveščali italijansko javnost o burnih dogajanjih pri nas. S tem so veliko prispevali k oblikovanju javnega mnenja v Furlaniji - Julijski krajini in Venetu, ki je bilo naklonjeno slovenski osamosvojitvi, kar je vplivalo tudi na politično podporo vodstev obeh dežel,« je o takratni specifični vlogi Radia Koper/Capodistria med osamosvajanjem povedal nekdanji generalni konzul Republike Slovenije v Trstu, Jože Šušmelj (Vidovich 1994, 8).

V pripravah na osamosvojitve so na Radiu Koper pripravili posebno serijo oddaj. »Je pa pri tem treba povedati, da smo pri osamosvajanju in referendumu govorili ljudem, da gre za osamosvojitve Slovenije, ne pa za spremembo političnega in gospodarskega sistema,« se spominja Ivančič, ki je takrat vodil slovenski program. Vojna za Slovenijo je na Primorskem odmevala že dan prej, je izpostavil in povedal, da je na posebnem sestanku v Pretorski palači v Kopru že dan prej izvedel za nekatera najaktualnejša dogajanja in možne predvidene dogodke. Na teren je odšlo pet novinark in novinar. Dve novinarki v Ljubljano, dve novinarki s tehnikom in še en novinar pa na različne kraje ob zahodni meji. Po prvih informacijah o premiku tankov proti meji in barikadah so se odločili za spremembo rednega programa. Neposredne odobritve od nadrejenih in pristojnih služb Ivančič ni dobil, je povedal. Ravnal je po lastni presoji: »Ob vse pogostejših informacijah naših novinarjev in poslušalcev s terena, nato pa še od milice oziroma Uprave za notranje zadeve v Kopru in Novi Gorici, sem se v

soglasju z nekaterimi novinarkami in novinarji, ki so še ostali v uredništvu, odločil, da v programu v slovenščini ob 13.00, ko zaključimo s prenosom programa Vala 202, začnemo z našo posebno programsko shemo. Oddaja je stekla v živo, vanjo so se oglašali novinarji in novinarke neposredno s terena, vključevali smo tudi klice poslušalcev,« je takratni položaj orisal Ivančič. Program so sprti v živo vodili tudi v naslednjih dneh.

Vsa poročanja naših novinarjev in vse prenose novinarskih konferenc, ki smo jih objavljali v našem programu, smo posebej snemali na rezervne trakove in jih posredovali programu v italijanščini in nekaterim dopisnikom drugih medijskih hiš iz Hrvaške in Italije, ki so se oglašali pri nas. Dvema hrvaškima novinarjema smo organizirali delovni prostor v našem uredništvu. Za posredovanje naših informacij drugim novinarjem smo v uredništvu organizirali posebno dopisništvo. Razen nekaj izjem, je ves radio deloval srčno kot še nikoli, delovno, požrtvovalno, tovariško, enotno. Prek telefonskih klicev so nas podpirali tudi številni rojaki iz Italije. Kot prava informacijska trdnjava pa je v tistem času deloval Studio Nova Gorica. Bil je oddaljen od centrov, a na prav tako občutljivi meji. Deloval je samostojno, kot prava informativna trdnjava.

Obdobje procesov osamosvajanja in ključni dnevi, tako imenovani »dan prej« in vsi naslednji so v spominih novinarjev, ki so takrat sooblikovali program, ostali zelo živi. Ni šlo le za profesionalno preizkušnjo, temveč v prvi vrsti za osebno, saj so zaposleni na radiu, ki so se odločili z radijskim mikrofonom in informacijo iz prve roke ostati zvesti programu in poslušalcem, doživljali napete in negotove trenutke in so se morali soočiti tudi z osebnimi stiskami in strahom, kako bo z družino. Med njimi je bila novinarka Mirjam Muženič, danes dolgoletna dopisnica RTV-ja iz Furlanije - Julijske krajine in redna ter tesna sodelavka Radia Koper: »To je bila preizkušnja, ki se je ne da pozabiti. V spominu ostajajo vse malenkosti, detajli. Spominjam se priprav. Vsi smo se zavedali, da se nekaj dogaja, da vre, da lahko počī, hkrati pa imeli občutek, da je nemogoče. Smo ljudje, ki smo se rodili z idejo o bratstvu in enotnosti.«

Na delovnem mestu so se hitro in dobro organizirali. Takratni urednik Miloš Ivančič je poskrbel za organizacijo dela. Vsi, ki so se odločili ostati, so to priložnost zagrabili v trenutku z zavestjo, da je ta mikrofoni in s tem slovenski program zelo močno orožje, je povedala Mirjam Muženič.

Z mikrofoni Radia Koper nismo informirali le slovenske, primorske in zamejske javnosti, ampak tudi tujino. Pomagali smo na najrazličnejše načine. Družinam, ki so se borile zato, da so svoje otroke, ki so bili še v vrstah jugoslovanske ljudske armade, spravili domov, do obvestil različne pomoči, do opozoril, kaj se dogaja na cesti, do informacij dejavnosti politikov. To je bila ena taka neverjetno pomembna in široka vloga medijske informacije. Sama sem bila zelo veliko v studiu za mikrofonom. Spominjam se, da mi je ob nekem posredovanju informacije o prihodu tankov glas zatrepetal. Takrat je urednik prišel in mi svetoval počitek, umiritev. Bila sem tudi na terenu, in to prvi dan z reportažnim avtom, in sicer za nacionalni program. Mlajši kolega se takrat ni čutil iti na teren, zato sem odšla jaz s pokojnim tehnikom Borisom Rabakom. Od letališča Portorož, kjer sem vidno prestrašenemu in vznemirjenemu direktorju postavila vprašanje 'Kakšno je slovensko nebo, ali je varno?' – to so bile prve ure samostojne Slovenije – do zadnje postaje na Lazaretu, kjer sem se s tedanjim poveljnikom g. Žigonom pogovarjala v živo, v programu. Povedal mi je, da pol metra od naju, v jarku, stoji vojak z naperjenim orožjem v naju. Gospodu Žigonu je trzala obrazna mišica, kar pomeni, da je imel za sabo neverjetni stres, živčno napetost, odgovornost, ampak je bil pripravljen stopiti pred naš mikrofon. In ob tem, kar mi je povedal, ob besedah, da sva lahko v vsakem trenutku žrtvi tega napadalca, sem rekla: 'Pa saj to ne more biti res!' In ko sem se vrnila z reportažnim avtom popoldne na radijsko dvorišče, so prihiteli kolegi z radia in me fizično otipavali, spraševali, ali sem cela, ali sem ranjena. Sama se takrat še nisem zavedala, da bi lahko bila kakorkoli ranjena, poškodovana.

V takem položaju glavne vloge ni odigral strah, temveč zavedanje novinarskega poklica in poslanstva, je še poudarila Muženičeva: »Takrat smo pokazali in dokazali, kakšna mora biti vloga takega programa, take hiše, kot je naša še danes. In bi se lahko od tiste izkušnje lahko še danes veliko naučili in potegnili. Najprej glede popolnoma samostojne uredniške odločitve. Pa še izredna solidarnost, smisel in posluš za kolektivno delo, ob zavedanju teže, ki jo ima profesionalna, poštena, korektna in hitra informacija.«

O pomembnem prispevku in vlogi, ki jo je med agresijo jugoslovanske vojske za Slovenijo odigral Radio Koper/Capodistria, pričajo priznanja nekdanjega predsednika Republike Slovenije Milana Kučana, takratnega ministra za informiranje Jelka Kacina in Ministrstva za notranje zadeve. Slednje je novinarjem in tehnikom tega radia podelilo bronasti znak za »pomemben uspeh pri zagotavljanju varnosti«. Jelko Kacin pa je v zahvali med drugim

zapisal: »... Ostajajo besedna in slikovna pričevanja od enega zgodovinsko najpomembnejših obdobj v življenju slovenskega naroda. ... Teh pričevanj ne bi bilo brez pogumnega, požrtvovalnega in profesionalnega dela vseh, ki delajo v javnih medijih. ... Omogočili ste, da so bili vsi, doma in po svetu, hitro, objektivno in celovito seznanjeni z dogajanjem v Sloveniji ...« (Vidovich 1994, 9).

6.10 Slovenski program Radia Koper postane celodnevni Modri val

Med prelomnice na zgodovinski poti Radia Koper lahko uvrstimo tudi marec 1992. S 1. marcem leta 1992 so slovenski program Radia Koper/Capodistria razširili v celodnevni program in tako uresničili dolgoletno željo, da je postal enakopraven ostalim radijskim programom s celovito programsko shemo. Dopoldanski vodeni blok podaljšane programa, s katerim so nadomestili prenose Vala 202, so leta 1993 poimenovali Modri val Radia Koper. »Ime se je zelo hitro prijelo, posebej na Goriškem, kjer se je do Kopra in tudi Trsta vedno čutilo nek lokalni antagonizem. Modrina ni odsevala samo barve morja, ampak tudi Soče« (Ivančič 2012, 167). Italijanski program Radia Capodistria je postal Onda blu¹⁰.

Po osamosvojitvi Slovenije je Radio Koper postal organizacijska enota Javnega zavoda RTV Slovenija, ki je ukinila oddajniški sistem v Italiji in čezmejni program preusmerila v manjšinski in regionalni, programa pa sta se po večkratnem spreminjanju imen dokončno preimenovala: slovenski v Radio Koper, italijanski pa v Radio Capodistria (Radio Koper 2016). Ivančič je bil v pogovoru še natančnejši: »Po razprodaji in sesutju UKV mreže v Italiji so tudi tristo-kilovatni srednjevalovni oddajnik zamenjali s sto-kilovatnim, nato pa s še manjšim, slišnost pa se je skrčila na ožje regionalno območje. Večmilijonska radijska publika v Italiji, južnem delu Švice, na Malti in v Dalmaciji se je razblinila. Usahnil je tudi prihodek iz oglaševanja v prostranem in bogatem italijanskem trgu.« To je bil tudi čas, ko je RTV Slovenija uradno postala lastnica stavb in zemljišč v Kopru in na Belem križu. Pročelje radijske stavbe v Ulici Osvobodilne fronte v Kopru so preoblekli. »To je bil tudi konec razmeroma velike samostojnosti in enakopravnosti Radia Koper/Capodistria v okviru slovenske nacionalne radiotelevizije,« je še prepričan Ivančič.

¹⁰ Prevod besedne zveze Modri val v italijanski jezik.

7 ANALIZA VLOGE JAVNEGA REGIONALNEGA RADIA, RADIA KOPER, V ZADNJIH 25 LETIH

V zadnjem delu, v analizi se moje delo premika iz pretežno teoretske osnove k praksi. Zadnjih 25 let delovanja, torej od osamosvojitve naše države naprej, je Radio Koper nadaljeval s prelomnimi koraki, ki so ga pripeljali do vloge, ki jo ima danes. Čeprav upokojeni ali na drugih delovnih mestih, so uredniki in drugi, ki so sooblikovali zgodovinski del tega radia, z njim še vedno povezani. Drugi so v teh letih zgradili nezanemarljiv poklicni nabor izkušenj, ki jim pomaga voditi ta radio naprej. Zaradi tega sem se v zadnjem poglavju odločila raziskavo nadaljevati z opravljanjem osebnih intervjujev. Pogovarjala sem se z uredniki, dolgoletno dopisnico RTV-ja iz Furlanije - Julijske krajine, v. d. generalnega direktorja RTV Slovenija in vodjo slovenskih programov deželnega sedeža Rai. Med aprilom in junijem 2016 sem opravila deset intervjujev. Vprašanja sem pripravila predhodno in jih med pogovori, z namenom poglobljanja v temo, sproti dopolnjevala z novimi. Pri pripravi vprašanj sem se naslonila na do tedaj pregledane pisne vire, objavljene novice, predvsem pa na svoje tako delovne kot osebne izkušnje s tem medijem in področjem poznavanja. Od sogovornikov sem črpala osebne in delovne izkušnje, spomine na obdobja, ko so bili na čelu programa, ki je rdeča nit diplomskega dela.

Za lažje razumevanje osnov, na katerih sem gradila pogovore s sogovorniki, najprej nekaj temeljnih podatkov o njih.

Na prehodu devetdesetih, natančneje ob osamosvojitvi države, je bil urednik programa Miloš Ivančič. Leta 1973 se je zaposlil na Radiu Koper/Capodistria, kjer je delal do upokojitve leta 2010. Mesto urednika samostojnega programa v slovenščini v nastajanju je nastopil leta 1978, leto kasneje pa je postal odgovorni urednik slovenskega programa na ločenih frekvencah in oddajnikih (danes Radio Koper). Leta 1992 ga je podaljšal v celodnevni program. Miloš Ivančič ima širok ter zelo oseben vpogled v zgodovino in dogajanje na tem javnem regionalnem radiu.

Za njim je delo odgovornega urednika za štiriletno obdobje zasedel Zdenko Ferletič. Prej je delal kot novinar, med drugim tri leta tudi na Valu 202. V obdobju, ko je bil Ferletič na čelu slovenskega programa, so se začeli dogajati ključni premiki v tehnologiji, na trgu (novih, komercialnih) radijskih postaj, vse glasnejše so bile zahteve po racionalizaciji. Ferletič je tudi avtor zapisa o Radiu Koper v Enciklopediji Slovenije.

Leon Horvatič je bil nato odgovorni urednik Radia Koper polnih 12 let. Pred tem je delal kot novinar in štiri leta tudi kot urednik uredništva oziroma urednik dnevno-informativnega programa. V dolgem obdobju njegovega mandata se je Radio Koper soočil s konkurenco na radijskem trgu in z vprašanji o pomenu javnega servisa, navade poslušalcev so se začele bliskovito spreminjati, nadaljevali so se rezi.

Po predčasnem odhodu Horvatiča je spomladi leta 2007 odgovorna urednica postala Maja Kirar. Po izpolnjenem štiriletnem mandatu se je vrnila v novinarske vrste in naprej dela kot novinarka na terenu ter kot scenaristka in režiserka. Med drugim je bila prva urednica programa v tujih jezikih Radio Maribor *International*, delovne izkušnje je ves čas nabirala tudi z delom v tujini. Kirarjeva je bila na čelu slovenskega programa v času nove sistematizacije zaposlenih.

Sedanji odgovorni urednik v drugem mandatu Andrej Šavko se je Radiu Koper pridružil že kot dijak prvega letnika Gimnazije Koper. Začel je v mladinski redakciji pod mentorstvom Neve Zajc. Leta 2011 se je kot novinar informativnega uredništva odločil za kandidaturu in postal odgovorni urednik, v letu 2015 je začel novi mandat. Šavko je na čelu tega radia v času, ko so finance vse bolj omejene, zahteve programa in poslušalcev pa vse večje. Radio se tehnično izpopolnjuje, razvija nove platforme pojavljanja. Zavedanje skupnega kulturnega prostora brez državnih meja je ena od rdečih niti, ki intenzivno narekuje korake v prihodnje. Tako kot motenje radijskih frekvenc s strani italijanskih radijskih postaj.

Del generacije novinarjev Radia Koper, ki je z delom začela že v dijaških ali študentskih letih in ga prek mladinske redakcije pozneje nadaljevala v informativnem uredništvu, je tudi Tjaša Škamperle. Ko je leta 2011 mesto odgovornega urednika zasedel Andrej Šavko, je sprejela povabilo, da postane urednica uredništva informativnega programa. Informativni program skozi leta ostaja adut Radia Koper. Okrepila se je funkcija kolektivnega dopisnika, regionalne novice so vse pomembnejši del novic državnega pomena. V ospredju je skrb za hitro pridobivanje ter oddajanje jasnih in zanesljivih informacij. Poročanje narekujejo tudi visoke moralne zahteve po spoštovanju človekovih pravic.

Barbara Kampos, urednica in koordinatorica spletnega portala Slovenci v sosednjih državah in novinarka na Radiu Koper, je del Regionalnega centra RTV Koper/Capodistria od leta 1997. Več let je delala kot televizijska novinarka v slovenskem informativnem programu, bila je urednica več oddaj, med letoma 2011 in 2015 pa odgovorna urednica Regionalnega

televizijskega programa. Dela ne usmerja le k zahodnim sosedom, ampak tudi k južnim. Poleg poročanja o zgodbah povezovanja te tudi ustvarja.

Mirjam Muženič se je v slovenskem programu Radia Koper zaposlila takoj po opravljeni diplomi na Fakulteti za družbene vede. Spremljala je šolsko in narodnostno tematiko. Leta 1993 je postala dopisnica Radia in Televizije Slovenija iz Furlanije - Julijske krajine. Leta 2016 je od predsednika države Boruta Pahorja prejela medaljo za zasluge za dolgoletno delo na področju obveščanja o slovenskem zamejstvu v Italiji in za prispevek k večjemu razumevanju problematike slovenske manjšine v Italiji.

Martina Repinc je od leta 2011 vodja slovenskih programov deželnega sedeža Rai v Trstu. Tema pogovora z njo je bila sodelovanje Radia Koper z Radiem Trst A.

Intervjuje sem sklenila s pogovorom o pogledu v prihodnost regionalnega programa in vsebin z v. d. generalnega direktorja Radiotelevizije Slovenija Markom Fillijem.

7.1 Dejavniki, ki so oblikovali današnjo vlogo in pomen Radia Koper

V intervjujih so me zanimali predvsem naslednji segmenti: pogled na vlogo javnega regionalnega radia, radijsko občinstvo in območja, ki ga pokriva ta medij, radio v skupnem čezmejnem kulturnem prostoru, razvoj radijskega programa, poslušnost in sobivanje z drugimi radijskimi postajami, uresničevanje poslanstva pod streho javne RTV Slovenija, nadgradnja radijskega programa s pomočjo spleta in socialnih omrežij, posebnosti tega radia. Dotaknila sem se trenutno najbolj aktualne javne razprave o pomenu in uresničevanju vloge javnega servisa ter vizije razvoja tega in takega medija.

7.1.1 Zavedanje vloge javnega regionalnega radia Radia Koper

Radio Koper ni bil nikoli lokalni ali zgolj regionalni radio, vedno je bil obmejni in manjšinski radio posebnega nacionalnega pomena. Če je v začetku deloval kot neke vrste obrambni zid, se je z leti razvil v most povezovanja.

Zgodovina Radia Koper je svojevrsten dokument naše skupne preteklosti. Pripoveduje, na primer, zgodbo o tem, kako spretno je znala poveljna jugoslovanska politika uporabiti medije – in radio je bil v tistih časih nedvomno eden vodilnih. Radio Koper

je namreč nastal kot Radio jugoslovanske cone Trsta v času, ko se je bila velika bitka za južni del zahodne meje oziroma cono B Svobodnega tržaškega ozemlja. Propaganda pa je bila v tej bitki izjemno pomembna. Slovenci smo s cono B dobili morje. Primorci pa radio. Seveda ne brez političnega poslanstva. V letih izgradnje socializma je namreč prav Radio Koper postal nepogrešljiv 'izvoznik' državne ideologije na Zahod. Ta vloga mu je prinesla marsikatero prednost. Svoje frekvence je, denimo, lahko razširil globoko v italijanski prostor, z vstopom na italijanski oglaševalski trg pa je postal nepogrešljivi vir prihodka za celotni javni zavod. S tem si je Radio Koper zagotovil nekaj več uredniške avtonomije. Primorska pa za ščepec več mediteranskega duha in predvsem ideološkega prepaha.« Tako je ob 60-letnici Radia Koper poročala novinarka Vida Gorjup Posinkovič v Primorskih novicah (19. maj 2009, stran 15).

Ta »ščepec mediteranskega duha in ideološkega prepaha« je na svoji koži občutila tudi Maja Kirar, ki je bila v času obeležja 60. obletnice delovanja odgovorna urednica Radia Koper. Kirarjeva prihaja iz Maribora in ima za seboj izkušnjo dolgoletnega bivanja v tujini, zato je bilo zanimivo slišati, kako je dojemala to okolje ob prihodu. V času, ko je bila na čelu slovenskega programa, je Radio Koper ob obletnici nastanka redno organiziral dneve odprtih vrat. Obiskovalci so na tisti dan imeli možnost ogleda prostorov, v katerih deluje, spoznati ustvarjalce programa, zgodovino (na hodniku v pritličju je še danes več eksponatov aparatov, ki so jih nekoč uporabljali novinarji in tehniki, predstavili so jim bogat arhiv. Radio takrat ni več pomenil le sprejemnika, iz katerega je slišati glas in glasbo, ampak je postal osebna izkušnja. Kirarjevo je v tistih letih, sploh pa na svečani 60. obletnici, najbolj presenetil odziv poslušalcev. Ti so prihajali iz vse Primorske, Goriških Brd, Krasa, zamejstva, pa tudi iz drugih delov Slovenije: »Še nikjer nisem doživela tako velike pripadnosti. Ko sem sprejela delo odgovorne urednice Radia Koper, sem se zavedala, da prihajam v multikulturno okolje, kjer so ljudje veliki domoljubi, ponosni na svojo zgodovino, v veliki meri zaznamovano s pokončno antifašistično držo. Hkrati pa je to multikulturno okolje s svojimi prednostmi, a tudi zgodovinskimi zamerami.«

Ljudje so ta radio imeli za svojega in to že od tistih časov, ko se je še imenoval Radio Jugoslovanske cone, pripoveduje Miloš Ivančič in opozarja na pomen materne besede, ki se je po vojni znova slišala v radijskem etru: »Radio jim je takrat vrnil predvsem zavest in upanje v boljšo ter pravičnejšo prihodnost. Čutili so, da je njihov in da deluje za njih.« Ivančič ob spominjanju na začetke tega radia sicer (še) ne govori o političnih zamerah: »V njem ni bilo

čutiti tistega političnega in tudi nacionalnega sovraštva, ki se ga je še vedno čutilo z druge strani meje. Ta radio je s svojim programom presegal vse delitve ljudi in tudi nove meje, ki so jih tu postavljali in premikali po volji velik sil, ne pa ljudi. Zato so ga sprejemali vsi, tudi Italijani in Hrvati.«

Da je prav geografska lega, poleg skupne zgodovine, bistveno oblikovala današnjo vlogo Radia Koper, se strinja tudi Zdenko Ferletič: »Zahodna Slovenija je drugačna, lega je pomembna, pomembno determinira vlogo tega radia. Radio Koper je še vedno na nek način poseben. Ta rdeča nit se ohranja in to je bistvo.«

Leon Horvatič vidi v preseganju nacionalnosti in povezovanju v enotnem kulturnem prostoru celo možnost, da je prav ta drža najverjetneje radio zaščitila tudi pred v 90-ih letih prejšnjega stoletja vse bolj napadalno konkurenco: »Od njih ga je razlikovala tudi tradicionalna dvojezičnost, ki mu daje poseben položaj v prostoru ob meji, pa tudi nadnacionalna vloga, ki se kaže v preseganju meje s signalom in z dejavnostjo ter njegova možnost, da posega v mednarodni prostor, kar omogočata in narekujeta bližini dveh držav.« Med prednostmi, ki so jih poslušalci najverjetneje prepoznali, pa Horvatič izpostavlja tudi kakovost tako vsebin kot izvedbe: »Profesionalna zasedba ustvarjalnih kadrov sicer ni bila optimalna, če primerjam število zaposlenih in obseg lastne produkcije, a je bila v primerjavi z bistveno skromnejšimi postajami, tudi po profilu kadrov in izkušenosti, vsekakor v privilegiranem položaju.«

Ob tem Mirjam Muženič izpostavlja tudi odnos do novinarskega dela in do ljudi, s katerimi novinarji sodelujejo, predvsem na terenu. Odmevnost svojih radijskih prispevkov prepozna tudi ob vsakodnevnih stikih: »Kadarkoli sem kam prišla kot novinarka Radia Koper, so me prepoznali po glasu, tudi če niso poznali mojega obraza z zaslonov. Radio je močan medij in močan je Radio Koper. Ko prvič potkaš na neka vrata in je hkrati tvoj vstop skozi ta vrata kulturne, primerne, umirjene, s konkretnim vprašanjem in z dostojnim odnosom do sogovornika, se ti ta vrata nikoli ne zaprejo.«

Zdajšnji odgovorni urednik Andrej Šavko na vlogo Radia Koper gleda še širše. Radio Koper je nastal kot nek vzgib povojnih časov in se je pozneje priključil družini RTV. Je bil in ostaja medij, ki združuje in povezuje Slovence tu in v Italiji. Državnih mej ni več, a meni, da v simbolnem smislu še niso povsem porušene. In prav tu vidi glavno vlogo tega medija: »Na tem je treba še naprej delati in to počnemo na vsakdanji osnovi. Ne nazadnje smo, po mojem mnenju, ena najpomembnejših kulturnih ustanov na tem območju. Prenašamo vsebine, ki jih drugi morda ne morejo na nek način. Kot primer lahko omenim primorsko proslavo ob

obeležju vrnitve k primorski matični domovini. Na tak način omogočamo tudi prenos dogajanja drugim.«

Ti dogodki tako kot še mnogi drugi se vestno beležijo. Velika večina oddaj Radia Koper se trajno hrani. Arhiv je na voljo vsem, ki vpogled vanj potrebujejo za potrebe študija, analiz in podobnih dejavnosti. Tako predvideva tudi zakon. Radio Koper v arhivu hrani glasbene in govorne posnetke od začetka oddajanja naprej na različnih medijih. Na polici najstarejši posnetek sega v leto 1952 in gre za radijsko igro za otroke (pravljica Christiana Andersena). Na policah je preko 25000 magnetofonskih trakov, 44000 gramofonskih plošč, 22100 zgoščenk, 2000 zgoščenk lastne produkcije, posnetih v studiu Hendrix, in preko 1100 DAT kaset. Arhiv je v postopku digitalizacije in kataloške obdelave podatkov.

7.1.2 Radijsko občinstvo in program

Radia, njegovega programa in vseh, ki na radiu delajo, ne bi bilo, če ne bi imeli občinstva, poslušalstva. To je osnova, ki bi se jo morali zavedati vsi, ki radio ustvarjajo, in na kar opozarjajo tudi strokovnjaki, ki želijo temu mediju dati primerno vsebino. Medij sam sebi ne more biti namen, zato je pogled s strani poslušalcev osnova vsakič, ko govorimo o razvoju, bodisi vsebinskem bodisi tehničnem.

»Radijsko občinstvo je zahtevno, drugačno kot obiskovalci gledaliških in filmskih predstav. Ti, če so nezadovoljni, le redko zapustijo dvorano, poslušalec pa lahko radijsko 'predstavo' v hipu zapusti ali zamenja s pritiskom na gumb,« piše Tatjana Pirc (2005, 15), novinarka z dolgoletnimi izkušnjami.

Medtem ko Maja Kirar poslušalce Radia Koper označuje za izjemno zveste, Miloš Ivančič med drugim poudarja, da so bile publike koprskega radia vedno zelo različne. Pogled na čisti začetek delovanja Radia Koper pokaže na lokalno narodnostno prepleteno prebivalstvo, ki pa je s krepitvijo radijskih signalov prešlo v vedno večje, tudi milijonske množice poslušalcev po vsej Italiji, delu Švice, Malti, Dalmaciji in tudi v velikem delu Slovenije. Program so pod vodstvom Ivančiča pripravljali enotno, vsem slovenskim poslušalcem ne glede na to, od kje so poslušali program: »... Ter seveda vsem poslušalcem v notranjosti Slovenije, ki so si želeli mediteranske sproščenosti in topline. Torej pokrivali ali združevali smo širši slovenski sredozemski kulturni prostor, v katerega so zarezale nove meje in nove nacionalne politike. Žal so po osamosvojitvi Slovenije in rušenju vsega, kar je bilo prej narejeno, tudi programske

usmeritev tega radia oklestili le na program za tako imenovane primorske občine in dopisniško funkcijo Radia Slovenija.«

Ob zadnjih javnih razpravah o medijih, ki so potekale v dvanajstih statističnih regijah po Sloveniji v letošnjem letu in ki naj bi načeloma služile kot osnova za novo medijsko zakonodajo je (zdaj že nekdanja) ministrica za kulturo Julijana Bizjak Mlakar na podlagi opazovanj na terenu zavrnila: »Po tistem, kar sem slišala na terenu, so državljani osveščeni in jih zanima, kaj se dogaja z mediji. To pomeni, da so na nek način tudi medijsko pismeni in da jih tudi novinarji, ki včasih ne dajejo točnih informacij, ne morejo voditi za nos, ker znajo sami ugotoviti, kaj je objektivna informacija in kaj ni« (Radio Slovenija, Radijski dnevnik, 12. 4. 2016).

O tem, zakaj do t. i. vodenja za nos ne sme prihajati, bom pisala v nadaljevanju, še prej pa več o možnostih manipulacij, s katerimi so se v preteklosti soočali tako novinarji kot tudi poslušalci Radia Koper. Da so politične oblasti vedno znale bolj ali manj dobro izkoristiti radio kot medij, ki gre do množice ljudi, pričajo tudi zgodovinska dejstva. Obdobje, ki ga v pogovoru o tem izpostavlja Miloš Ivančič, je obdobje hladne vojne. Pojasni pa tudi, kako se je Radio Koper na te poskuse vplivanja odzval: »V času hladne vojne je bilo ogromno medijske propagande in manipulacij. Mi na Radiu Koper/Capodistria ljudi nismo podcenjevali in zato smo program pripravljali z zavedanjem, da ljudje laži in manipulacije prej ali slej odkrijejo, zato smo naše novinarsko delo gradili na preverjeni ali objektivni informaciji. Gradili smo tudi na kontaktnosti in neposrednosti.« V tistem času je bila mreža sodelavcev dobro razvejana. Veliko informacij so dobivali s terena, tudi od poslušalcev. Kasneje so te stike nadgradili z že omenjenim vodenim kontaktnim programom. »Veliko smo tudi snemali na terenu, pripravljali javne radijske oddaje. Jaz sem vztrajal, da se mora v našem programu slišati čim več ljudi, vsaka naša vas. Poslušalce smo pridobivali predvsem z zaupanjem v naš program, s povezanostjo z ljudmi, njihovimi problemi, težavami in tudi veseljem. Mi nismo govorili o drugih, ampak predvsem o njih – z njimi smo se 'pogovarjali' že s samo vsebino programa.«

V sredini 90-ih let so kontaktne oddaje dobile nov zalet. To je sprožila dva glavna vzvoda: potrebno je bilo dobro postaviti delo voditeljev in novinarjev, studio je potreboval tudi vse naprednejšo tehnologijo. V času, ko je bil na čelu slovenskega programa Zdenko Ferletič, je težil k temu, da je bilo v etru čim več kontaktnih oddaj. Poslušalci so tako imeli možnost soustvarjanja programa, pravi: »Vsaka oddaja je obravnavala specifično področje. Petki, na

primer, so bili namenjeni mnenjski oddaji. Poslušalci so se hitro navezali na enega voditelja ali na oddajo in začelo se je dogajati, da so se v program začeli oglašati eni in isti poslušalci. To navezanost na glasove sem kot urednik skušal razbiti z angažiranjem različnih voditeljev, novinarjev. Da so krožili. Najpomembneje se mi je zdelo, da se je slišal različen pristop tudi nas ustvarjalcev programa.« Taka vrsta dela pa zahteva visoko profesionalno raven. Takrat so jo ohranjali z dodatnim izobraževanjem, vsekakor pa so dober temelj predstavljale dolgoletne izkušnje delavcev. Osebni pristop do poslušalcev je obetal tudi tehnične spremembe. Do tedaj je bila tehnika še precej okorna, vsakodnevno so iskali inovativne rešitve, na primer, glede umeščanja telefonov na delovne površine, povezave z etrom in podobno. Treba pa je bilo hkrati zagotavljati tudi kakovost zvoka. Ferletič je pri iskanju rešitev črpal tudi iz svojih izkušenj. Tri leta je namreč delal kot študent na Valu 202, kjer se je že takrat soočil z naprednejšo tehnologijo in je tako začel uvajati nove pristope.

Konec 90-ih let so imele največjo težo in poslušanost informativne oddaje, program so zaokrožile skupaj z razvedrilnim, glasbenim in s športnim programom. Območje Primorske je bilo novinarsko dobro pokrito, posvečali so se temam, ki Primorce najbolj zanima. Program so prilagajali različnim starostnim skupinam in željam poslušalcev, najbolj pa so ga usmerili k srednji generaciji. Poslušalci so sodelovali v kontaktnih oddajah informativnega tipa, kot na primer Na rešetu in Kaj menite ter v oddajah razvedrilnega tipa, na primer Daj povej. »Novinarska mreža je bila dobro razvejana, uspeli so pokriti celo območje Primorske. Cilj radia je bilo celovito in hitro informiranje poslušalcev o dogodkih, ki zaznamujejo primorskega poslušalca,« se spominja Leon Horvatič.

7.1.3 Informativni program

Raziskave poslušanosti, o katerih podrobneje pišem v naslednjem poglavju, vseskozi kažejo, da je informativni program najbolj poslušan. In tudi zadnja raziskava Mediane o poslušanosti Radia Koper (oktober 2015) je pokazala, da je informativni program ključen ter da so informativne oddaje poleg glasbe glavni razlog za poslušanje Radia Koper. »To mi pove, da ljudje želijo biti informirani,« pravi zdajšnja urednica informativnega programa Tjaša Škamperle in doda: »Kljub temu, da lahko danes s klikom na splet v sekundi dobiš informacijo, je prav, da so ljudje previdni in da ne zaupajo komurkoli ali čemurkoli. Zato iščejo verodostojne, kredibilne informacije pa tudi interpretacije.«

V omenjeni raziskavi so poslušalci posebej izpostavili lokalne novice. To je trend, ki ga na Radiu Koper opažajo že nekaj let. »Šli smo od lokalnega h globalnemu, zdaj se spet vračamo k lokalnemu. In na tem tudi mi gradimo. To je tudi namen in naše poslanstvo,« razlaga zdajšnji odgovorni urednik Andrej Šavko. Med ukrepi, s katerimi se prilagajajo trendom, je uvedba poročil ob 11.30, ki so izključno lokalnega značaja. »V njih poudarimo vse, kar se je zgodilo v našem okolju. Seveda so naše novice in dnevniki prežeti tudi z novicami po svetu, a naš cilj je poročati o dogajanju v primorskem okolju in s tem mislim na skupen čezmejni kulturni prostor,« pozornost informativnim vsebinam orisuje Andrej Šavko.

Prav informativne oddaje v dopoldanskem, ali natančneje, v jutranjem času so bile tiste, s katerimi se je najprej soočila zdajšnja urednica informativnega programa Tjaša Škamperle. Jutranja informativna oddaja do takrat ni bila vodena s strani novinarja, kot je bila in je še popoldanska. »Ker je jutranji program radijski *prime time*, sem kasneje uredništvu predlagala nekoliko drugačen način dela, razporeditev,« pojasnjuje Škamperletova. Informativno oddajo Jutranjik ob 7. uri, ki jo je prej pripravljala dopoldanski turnusni novinar, bral pa voditelj, so začeli izmenjave pripravljati vsi za to določeni novinarji, ki so oddajo tudi vodili oziroma povezali. Vse pogosteje se je v oddajo začelo uvrščati sveže, še neobjavljene in aktualne radijske prispevke, s posebno pozornostjo na tekoče dogajanje. Skupaj s podatki o vremenu in razmerah na cesti je tako začel poslušalec že zjutraj, v času, ko radio posluša največ ljudi, dobivati kakovostne informacije in napovedi dogajanja dneva.

Prehod novinarjev v vrsto turnusnih urednikov pa je tako urednico kot novinarje postavilo pred nove izzive. Med njimi je delitev novinarskih področij. Vsak novinar ima namreč načeloma svoje področje, ki ga pokriva: bodisi tematsko bodisi teritorialno. Toda to ni vselej prednost, izpostavlja Škamperletova: »To mu po eni strani omogoča spremljanje in sledenje temam, sogovornikom, a je hkrati lahko tudi past, ki novinarja omejuje in poleni pri širšem pogledu na dogajanje. Težava nastane, ko so novinarji hkrati tudi dnevni turnusni uredniki, kjer morajo imeti širši – lokalni in globalni pogled.«

Delo novinarjev se prilagaja času. Prav tako pa novim smernicam sledijo poslušalci. Njihove navade poslušanja radia se spreminjajo in tako mora biti posredovana novica ne le jasna, jedrnata in popolna, temveč tudi zelo hitra. Na Radiu Koper so poročila razvrščena vsako uro, imajo tri svoje osrednje informativne oddaje (Jutranjik ob 7.00, Opoldnevnik ob 12.30, Primorski dnevnik ob 17.30), prenašajo pa tudi osrednje oddaje Radia Slovenija. »A to so strogo informativne oddaje,« izpostavlja Škamperletova in še pojasnjuje: »Poleg njih lahko v

vodenem programu voditelji vsak trenutek podajo novico, informacijo in nam za objavo ni treba čakati, da so na vrsti poročila. Kratko novico lahko kadarkoli objavimo na spletu, družbenih omrežjih.« Hitrost pa informacija dobi tudi z delom novinarjev na terenu. Škamperletova k temu dodaja: »Glavni adut naših novinarjev je poznavanje lokalnega dogajanja, brez dela na terenu tega seveda ne bi bilo. V vsakem trenutku smo namreč sposobni o osrednjih dogodkih poročati tudi v živo.« Ob sobotah je na sporedu komentirana oddaja Torklja. V njej posamezni novinarji pripravijo pregled glavnih dogodkov, ki so zaznamovali pretekli teden in ga na osnovi argumentov tudi komentirajo. Novinarski del združijo z glasbo, ki jo izbere in smotrno umesti glasbeni urednik.

7.1.3.1 Pridobivanje informacij

Tudi zaradi vloge kolektivnega dopisnika znotraj nacionalne radiotelevizije, ki jo Radio Koper ima in jo še krepi, je zelo pomembno, da novinarji ustvarijo zanesljivo mrežo informatorjev in tako novice s terena izvedo prvi. Ne nazadnje v novinarstvu, ne le radijskem, obstajajo uradni in neuradni viri. In kot kaže, so neuradni viri pogosto zanesljivejši in dostopnejši od uradnih. »Pri uradnih virih opažamo prakso, ko se ustanove, organi, podjetja ograjujejo od javnosti s svetovalci za odnose z javnostmi in komuniciranjem prek elektronske pošte. Če si včasih brez težav lahko poklical na občino in se s predstojnikom pogovoril, na primer o tem, zakaj v nekem naselju ni ceste, moraš danes pisati in čakati. Ko dobiš nepopoln odgovor, pišeš nazaj in spet čakaš ...«, razlaga Škamperletova. Nujno je torej, da ima novinar še naprej tudi neuradne stike. Tako ni odvisen od uradnih, kot kaže, včasih zelo zaprtih poti. To pa lahko novinar ohranja le s kakovostnim delom, graditi mora na zaupanju, še sklepa Škamperletova: »Marsikateri uradnik se 'boji' komuniciranja mimo vodilnega in želi zato ostati neuraden vir. Nujno je, da je novinar na terenu, da se srečuje z ljudmi, da je radoveden, da povezuje informacije v celoto, kontekst. Zaradi družbenih dogajanj, kot so na primer stečaji, kriminal, preiskave. Naši novinarji teme za prispevke zadnja leta dobijo tudi na sodiščih, od policije, s spletnih strani, kot sta SLONEP, AJ PES in drugi. Tam dobimo informacije, ki jih potem z analizo spremenimo ali ne v novice, prispevke.«

Zaradi narave objavljanih novic in drugih vsebin – radio je zvočni medij – se poslušalec ne more vračati nazaj, če je kaj preslišal ali česa ni razumel (to se sicer z objavljanjem na spletu, kot bom ugotavljala v nadaljevanju, spreminja). Da uspe novinar karseda jasno in jedrnat v kratkem prispevku (za informativne oddaje so načeloma dolgi okrog minuto in pol)

poslušalcu sporočiti vsa relevantna dejstva, je pomembno, da kontekst dogajanja pojasnijo tudi deležniki sami. Vendar je dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost tega, več, opozarja Škamperletova: »Še vedno sledimo želji, da nam kontekst pojasnijo tudi sogovorniki, stremimo torej k izjavam, ki pa niso pogoj za objavo informacij. Tudi pri sogovornikih namreč opažam težnjo, da se pred mikrofonom oziroma v javnosti ne želijo pojavljati.«

Stik med novinarji in možnimi sogovorniki, ki ga omenja Škamperletova, se vzpostavlja tudi z odnosom do dela, o katerem je že prej govorila Muženičeva. Če je slednja poudarila pomen prepoznavanja radia kot medija, igra ta stik zdaj tudi vlogo spodbujevalca javnega izražanja stališč. Z delovanjem na terenu namreč novinarji v javnost nosijo tudi zgled hiše, v kateri so zaposleni. Ustvarjajo se novi stiki, ki so lahko zelo pomembni tudi širše. Odgovorni urednik Andrej Šavko pravi, da je za Radio Koper zelo pomembno, če izjavniki želijo biti v mediju in če hkrati razumejo tudi tehnične zahteve tega medija. To pomeni, da radio ne potrebuje le izjave, ampak predvsem zvok: »Nekateri sogovorniki se potrudijo in tudi sami pridejo na radio, da lahko posnamemo kakovosten zvočni prispevek. Ob bolj kočljivih zadevah, seveda, moramo na koga nekoliko bolj pritisniti, a večinoma z zunanjimi deležniki, ki želijo priti na naš medij, nimamo večjih težav. Mnogi, ki pridejo k nam, se pripeljejo tudi od zelo daleč. To zame pomeni, da razumejo ta naš medij kot pomemben spodbujevalec in prinašalec novic.«

Glede zbiranja informacij pa na Radiu Koper ostaja eno glavnih vodil opazovanje sveta okoli sebe, analiziranje družbenih odnosov, radovednost, spraševanje, še poudarja Škamperletova: »Seveda so se v teh letih spremenili razlogi, zaradi katerih sprašujemo: pozorni smo na porabo javnih sredstev, na delovanje javnih oseb in funkcij, kjer moramo še naprej opravljati nadzorstveno funkcijo. Konkurenca v medijih se je zelo izostrila, zato moramo poročati tudi o temah, ki jih sicer nismo razkrili oziroma odkrili mi, v naši hiši, a se nam zdijo pomembne.«

7.1.3.2 Odgovornost ni zapisana le v kodeksih in predpisih

Dobri odnosi z deležniki, akterji, viri, komunikatorji in drugimi se ne oblikujejo sami po sebi. Temelj je zagotovo korekten medsebojni odnos, predvsem pa zagotavljanje objektivne in poštene informacije. Kar pa novinar pokaže in dokaže tako z držo kot z delom. Ustvarjalci programa na Radiu Koper so zavezani kodeksu in etičnim merilom znotraj RTV-ja in novinarske organizacije, so tudi podpisniki različnih konvencij. To je tudi prva stvar, s katero soočijo novega sodelavca, pravi Šavko: »Novice tako včasih tudi same pridejo do novinarja.

Ljudje ga pokličejo in sporočajo o dogajanju.« V informativnem uredništvu Radia Koper so v preteklosti pri kočljivih vprašanjih tudi že zavzeli lastno stališče. Kot primer lahko navedem dogajanje ob spreminjanju družinskega zakonika, priložnosti je bilo sicer več. Škamperletova pojasni, za kaj je šlo: »Novinarji smo zavezani k spoštovanju kodeksa, na RTV tudi meril in poklicnih pravil. Ker pa smo najprej ljudje, v prvi vrsti sledimo tudi osnovnim civilizacijskim standardom, vrednotam, med katerimi je ključno spoštovanje človekovih pravic. Kot urednica sem se prav pri družinskem zakoniku znašla pred dilemo: ali dati priložnosti/mesto, minutažo nekemu, ki se jasno zavzema za kršenje človekovih pravic?« Na RTV veljajo v času kampanj (volilnih, referendumskih) posebna pravila za soočenja, volilne oddaje. Pri drugih vsebinah pa morajo biti še naprej uredniško samostojni: »In zato smo se odločili, da tistim, ki lažejo in pozivajo k nespoštovanju človekovih pravic, v našem programu ne bomo dali mesta.« Zavezanost k etičnim standardom Andrej Šavko sprejema tudi kot enega najmočnejših argumentov v primerjavi s komercialnimi postajami: »Smo verodostojni in nas ljudje kot take tudi prepoznavajo.«

7.1.4 Poslušnost Radia Koper in sobivanje z drugimi radijskimi postajami

Razvoj komercialnega radia je javni radio postavil v nov položaj. Mnogi so napovedovali občutno zmanjšanje števila poslušalcev. »Njegovo poslanstvo so obveščanje javnosti, izobraževanje, širjenje obzorij, splošna dostopnost, zabava, nepristranskost, vloga servisa za vse, tudi za manjšine, ne le za večino, inovativnost, kvaliteta. ... Od javnega radijskega servisa pričakujemo, da ponuja poslušalcem tudi tisto, česar jim komercialne radijske postaje ne morejo ponuditi. Ima javni radio pravico do popularnosti?« Tatjana Pirc (2005, 253).

Na Radiu Koper so se po sprostitev medijske zakonodaje v Italiji (še pred osamosvojitvijo Slovenije) med prvimi resno soočili s pojavom lokalnih radijskih postaj. Miloš Ivančič se spominja: »Komaj smo se zavedli, smo že po prvih meritvah ugotovili, da na naših frekvencah oddaja več kot trideset italijanskih lokalnih postaj. Te nam niso bistveno zniževale poslušnosti, ampak so nas samo spodbujale k utrjevanju naše programske usmeritve in posodabljanju programa. Tisti nekdanji veliki Radio Koper/Capodistria so uničili tisti, ki so razbili in razprodali našo oddajniško mrežo po Italiji, vključno z oddajniki, ki so prinašali slovensko besedo še v zadnjo slovensko vas v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini.« Po ločitvi valov, postavitvi studia v Novi Gorici ter uvedbi vodenega in kontaktnega celodnevnega programa so razvili nove oblike sodelovanja z Radiem Trst in se tudi povezali s privatnimi

lokalnimi postajami v Italiji. »Tako je Radio Opčine celo prenašal nekatere naše dnevno-informativne oddaje. To je bil tisti pravi odgovor. Dogovarjal sem se že tudi za postavitev lokalne radijske postaje v Čedadu in v Postojni, a se ni izšlo,« še pojasni Ivančič. Pojav »onesnaženosti« radijskih frekvenc orišem v enem od naslednjih poglavij.

Druge radijske postaje so bile Radiu Koper v prvih letih po osamosvojitvi države neke vrste konkurenca, a mu dejansko niso mogle direktno konkurirati, meni Ferletič: »Imeli smo zelo močan informativni program in tega komercialne postaje niso zmogle dosegati. Radio Koper je bil vedno pojem radijske dejavnosti, fenomen. To so pokazale tudi raziskave trga v prvi polovici 90-ih let prejšnjega stoletja. Obdržali smo poslušnost na celi Primorski. Naš položaj smo vedno želeli utrjevati kot primorski radio, medtem ko so komercialne radijske postaje ciljale bolj na lokalna območja.« Radio Koper je bil takrat tudi edini, ki je pokrival celo Primorsko.

Tudi podatki Mediane kažejo, da je bil Radio Koper v letih 1998 in 1999 regionalna radijska postaja z najvišjo poslušnostjo na Primorskem. Med poslušalci je bil enak delež žensk in moških, prevladovali so starejši od 30 let, v večini so bili višje izobraženi in tisti z višjo kupno močjo. Tipičen poslušalec Radia Koper je »družinski in razgledani tip človeka, brez ekstremnih nagnjenj, ki ni omejen v svojem ozkem okolju, ni pa niti ekstremen avanturist,« so zapisali. Takratni odgovorni urednik Leon Horvatič je v poročilu še zapisal: »Radio Koper je v zadnjem času opazno povečal svoj obseg predvsem na področju Nove Gorice in Kopra na škodo manjših lokalnih radijskih postaj (Radio Capris). Po velikem razmahu lokalnih radijskih postaj v zadnjih letih se zdaj veliko poslušalcev vrača nazaj na valove Radia Koper. To je običajen trend, ki je značilen tudi za številne radijske trge po svetu.«

Na prehodu tisočletja je program Radia Koper oddajal vsak delovnik med 6. in 24. uro, ob nedeljah od 7.15 naprej, ob petkih pa so pripravljali tudi nočni program, ki je še danes v etru tudi na nacionalni ravni. Obveščal je primorske poslušalce na območju 22 občin od Bovca do Pirana, Slovence v tržaški, goriški in videmski pokrajini. »Kljub zasičenosti medijskega prostora, prodoru novih medijev, ki so vabili predvsem mlajše poslušalce, je bilo za nas odločilno to, da smo se dovolj hitro prilagodili spremembam in potrebam po hitrem odzivanju tako s tehnološkimi pridobitvami kot s fleksibilnostjo,« orisuje Leon Horvatič in dodaja: »Pomembno je bilo ustvarjanje bližine s poslušalci v medijskem svetu, kjer lahko vsak na raznolike načine poišče nekaj zase. Zavedali pa smo se, da največji garant za ohranjanje

uporabnikov medija ostaja kakovost ponujenih vsebin, ravnovesje med globalnim in lokalnim je bila ena glavnih nalog. Novo tisočletje ni čas za uspavanje, sem ponavljal.«

Rezultati nacionalne raziskave Cati o poslušnosti so pokazali, da je bil Radio Koper v drugi polovici leta 2003 po dosegu peti v Sloveniji (dnevni doseg: število ljudi, ki so dan prej radio poslušali vsaj 15 minut). Po raziskavah Mediane in *Media poola* so bili najbolj poslušana radijska postaja na območju 22 primorskih občin, po podatkih Slovenskega raziskovalnega inštituta iz Trsta pa najbolj poslušan radijski program med Slovenci v Italiji (Radio Koper, interno gradivo).

Maja Kirar, ki je z delom odgovorne urednice nadaljevala v času po omenjenih raziskavah, je na pojav zasebnih radijskih postaj vedno gledala kot na spodbudo za boljše delo in doslednejšo profiliranost lastnega programa v smislu opravljanja javnega servisa. Ogrodje in center pa mora biti kredibilen in relevanten informativni program, še pravi Kirarjeva, ki se je s pojavom zasebnih radijskih postaj srečevala že v tujini v času študija: »Naš profesor, ki je bil tudi eden pomembnih šefov javnega radia v Nemčiji, nam je takrat dejal, da se ne smemo ustrašiti komercialnih radijskih postaj. Morda nam bo sprva poslušnost nekoliko padla, kajti nekateri ljudje bodo iz radovednosti preklopili na drugo frekvenco. A glede na to, da so bili pri nas vajeni na mnogo bolj kvalitetni program in na verodostojno informacijo, se bo vsaj večina kmalu vrnila. Največjo napako naredimo, če v paniki začnemo spreminjati naš program ali celo oponašati naše nove konkurente.« Sicer pa se Maja Kirar spominja, da je bil Radio Koper že od nekdaj vodilni elektronski medij na Primorskem: »Spomnim se, da smo imeli v obalno-kraški regiji v nekem obdobju čez 30 odstotno poslušnost in smo bili edini, ki smo prekosili celo Val 202, sicer najbolj poslušani radijski program v vseh ostalih slovenskih regijah. S tem podatkom sem si takrat tudi pomagala pri mučnih pogajanjih o razrezu finančnih sredstev v okviru celotne RTV.«

Sodelujoči v zadnji Medianini raziskavi o poslušnosti Radia Koper so povedali, da če Radia Koper ne poslušajo, je to zato, ker poslušajo druge postaje. Po poslušnosti Radiu Koper tesno ob boku stojita Val 202 in komercialni Radio 1. Andrej Šavko v zadnjih nekaj letih opaža prepoved komercialnih radijskih postaj, v čemer vidi predvsem pravico poslušalca, da ima izbiro. Komercialnih postaj, tako kot njegovi predhodni kolegi, ne vidi kot konkurenco v pravem pomenu besede in podpira možnost, da lahko poslušalci izbirajo: »Mislim, da ni prav pričakovati, da bodo poslušali le eno postajo. Vem, da se dogaja, da poslušalec izbira radijske postaje skozi ves dan in tudi na podlagi tega, kar ga takrat privlači. To poslušalstvo se

verjetno tudi meša. Ne verjamem pa, da je med poslušalci veliko takih, ki bi poslušali le nas in nikoli nobene komercialne ter obratno.« Šavko razmišlja o tem, da poslušalci Radia Koper najverjetneje prek dneva tudi krožijo po postajah, oziroma da poslušajo tudi komercialne postaje, verjame pa, da ob informativnih oddajah preklopijo na val Radia Koper: »Tudi na to se da sklepati iz rezultatov analiz, ki kažejo na visoko poslušanost naših informativnih oddaj. Komercialni programi imajo pač svojo logiko, ki je tržna in drugačna od naše, ki se financiramo pretežno iz RTV naročnine in manjši del iz tržnega prostora. Opazil pa sem, da so tudi med komercialnimi postajami velikanske razlike.« Druge radijske postaje sicer opazujejo, se seznanjajo, kaj se dogaja, ne želijo pa iti z njimi v neko bitko.

Šavkovi kolegi, ki so bili na istem položaju pred njim, so komercialne radijske postaje sprejemali predvsem kot izziv. Pri tem so izpostavili določene prednosti, ki jih ima lahko samo javni regionalni radio, kot je Radio Koper. Dva glavna segmenta, po katerih izstopa in ki ga ločujeta od drugih, pa sta, po Šavkovem mnenju, vzajemna novinarska mreža in zavezanost k etičnim standardom: »Naša največja prednost je kolektiv. Imamo profesionalne novinarje, razpršene v studiu v Kopru, v Novi Gorici in tudi drugod na dopisniških mestih. Smo tudi del družine Radia Slovenija, ki šteje osem radijskih postaj, kar pomeni, da prihaja do nenehnih izmenjav programov in vsebin. Ta mreža je najmočnejša v Sloveniji. Tudi zato lahko ostajamo zelo aktualni.« Izmenjava podatkov med temi postajami poteka na neposreden način. To pomeni, da lahko v katerem koli času na Radiu Koper dobijo katero koli izjavo posneto kjerkoli po Sloveniji. In obratno.

Obstaja pa področje, kjer bi lahko javne in komercialne radijske postaje presegle t. i. konkurenčnost. To so motnje radijskih frekvenc.

7.1.4.1 Motenje radijskih frekvenc

Ko se v čezmejnem prostoru prepletajo ideje in projekti, obe strani rasteta. Popolnoma drugače je, ko se na tem istem območju začnejo prepletati radijske frekvence.

Motenje radijskih frekvenc se je na območju slišnosti Radia Koper, kot je opozoril Miloš Ivančič, začelo že konec 80-ih let prejšnjega stoletja s sprostivjo zakonodaje v Italiji. Do množičnega vdora italijanskih radijskih postaj na valove slovenskih prihaja še danes. S tem se je v svojem delu soočila tudi Maja Kirar: »Odgovorni za to področje na RTV me je sprejel v svoji pisarni na Kolodvorski v Ljubljani, pred mano razgrnil zemljevide z vrisanimi oddajniki,

frekvencami itn. Vse mi je do potankosti razložil, obljubil nekaj novih frekvenc za naš program, s katerimi smo pokrili nekatere sive lise. A glede motenj z italijanske strani nismo mogli narediti nič, ker so nas takrat menda Italijani tožili, da mi motimo njihove frekvence.«

Marca 2016 so na italijanskem sodišču začrtali nove smernice, ki bi utegnile slovenskim radijskim postajam narediti ogromno škodo. O tem je na Radiu Koper 19. 3. 2016 v informativni oddaji Opoldnevnik poročala novinarka Barbara Kampos.

Komercialna radijska postaja Radio Center mora po odločbi tržaškega sodišča italijanskemu radiu Dance zaradi motenja frekvence plačati odškodnino v višini 150.000 evrov. Gre za prvi primer, ko je tožba pred italijanskim sodiščem zaradi motenja frekvenc v obmejnem prostoru privedla do plačila odškodnine. Slovenske radijske postaje na Primorskem se sicer zaradi neurejenega vprašanja rabe radiofrekvenčnega prostora že več kot štiri desetletja soočajo z motenjem frekvenc s strani italijanskih radijskih postaj ter z njihovimi tožbami. Medijska zbornica zato zdaj državo poziva, da nemudoma ukrepa in zaščiti pravice radijskih postaj, ki oddajajo na meji z Italijo. Radijske postaje v Sloveniji niso lastnice radijskih frekvenc, so njihove uporabnice, ki jim dovoljenje podeljuje država. Zato je država tista, ki mora zagotoviti njihovo nemoteno uporabo na Primorskem, so odločni v medijski zbornici. Radiotelevizija Slovenija se je v preteklosti uspešno ubranila pred sedmimi tožbami italijanskih radijskih postaj. Italija namreč ne spoštuje mednarodnega ženevskega sporazuma s področja radijskih frekvenc, ki določa uporabo frekvenc na obmejnih območjih. Zato je zdaj skrajni čas, da državi več kot 4 desetletja star problem rešita po diplomatski poti. Če Slovenija ne bo ukrepala, v medijski zbornici napovedujejo sprožitev spora v Bruslju.

»To je bitka, v kateri smo javne radijske postaje in komercialne postaje zavezniki. Žal za enkrat kaže, da v tej bitki, ki traja že zelo dolgo, ne bomo zmagovalci,« poudarja odgovorni urednik Andrej Šavko. Italijanske radijske postaje namreč pridobivajo frekvence na način, ki ni v skladu z mednarodnimi sporazumi, kar pomeni, da so dodeljene frekvence iste ali zelo podobne tistim, ki jih imajo druge radijske postaje ob zahodni meji. To v praksi pomeni, da, na primer, med vožnjo predvsem na določenih odsekih na frekvenci slovenskega radia poslušalec kar naenkrat zasliši neko italijansko radijsko postajo, ki zmoti prenos. To je ena največjih težav, ki jih na Radiu Koper skušajo odpraviti tako z vodstvom RTV-ja kot z oddelkom Oddajnikov in zvez, pravi Šavko: » Pri tem se naslanjamo predvsem na kulturno in

šolsko ministrstvo ter AKOS, a moram reči, da za enkrat pri tem nismo uspešni. Celo letos smo doživeli sodni precedens, ki sicer še ni končan, a kaže na to, da bi lahko bili poraženi. Ne gre le za vprašanje slišnosti programa, pomemben dejavnik je tudi finančni. Kaj, če nas doletijo druge tožbe iz Italije in bomo slovenske postaje morale plačati še kakšno odškodnino?«

Eden od odgovorov bi lahko bila digitalizacija radia. Letošnje leto je prelomno tudi s tega gledišča. Konec leta 2016 naj bi se namreč začelo poskusno oddajanje. »Digitalni radijski prenos pri nas za enkrat pušča še veliko odprtih vprašanj in premalo odgovorov. Digitalizacija radia v Evropi se dogaja zelo neenotno. Imamo države, ki so to že uvedle in so nato to kasneje tudi umaknile, imamo države, ki so rekle, da tega, sploh na ta način, ne bodo uvajale,« še razmišlja Šavko.

7.1.5 Priljubljenost Radia Koper med poslušalci Furlanije - Julijske krajine

Mediana je zadnjo raziskavo o poslušanosti Radia Koper opravila v oktobru 2015. Iz nje v splošnem prerezu izhaja, da sta Radio Koper in Radio 1 najbolj poslušani radijski postaji na Primorskem, da ima ta radio največ poslušalcev zjutraj med 8. in 9. uro, ko ga posluša okrog 25000 ljudi (poslušalci imajo na radiu najraje glasbo in informativne oddaje), da je ta radio nadpovprečno poslušan v obalno-kraški statistični regiji in na tržaškem in da ga bolj poslušajo starejši od 55 let. Na Mediani ocenjujejo, da v primorski regiji Radio Koper posluša 42000 in v Furlaniji 21000 rednih poslušalcev. Podatki so seveda še bolj podrobno analizirani. Rezultati so odgovornega urednika Andreja Šavka razveselili, niso pa ga presenetili: »Mediana sicer redno dela raziskave, a po skoraj 10 letih smo zdaj dobili natančnejše rezultate. Pokazala, je, da smo najbolj poslušana radijska postaja na Primorskem. Kar je seveda samo potrdilo ta naš položaj na Primorskem. Kar pa nas je dodatno razveselilo, so podatki iz Furlanije - Julijske krajine.« Večina teh 25 tisočih poslušalcev iz Furlanije - Julijske krajine je iz Trsta in okolice. To je za Radio Koper spodbuden rezultat in so se na tej osnovi odločili za manjšo prilagoditev programa. Vključili so vremenske podatke in cestne razmere tudi za tržaško območje, bodo pa še gradili na tem, pravi Šavko: »Predvsem si želim še več poročanja, novic, reportaž s tega območja, da bomo našim rojakom še bolj blizu.«

7.1.6 Spremembe navad poslušalcev narekujejo prilagoditev podajanja radijskih vsebin

Poleg nasičenosti radijskega etra se je, kot sem že omenila, v vseh letih spremenil tudi način poslušanja. Poslušalci ne sedijo več pred sprejemniki zaradi točno določenih in morda vnaprej pričakovanih vsebin, pogosteje so mobilni. Med temeljnimi prilagoditvami novim pravilom na radijskem trgu je bila zagotovo prevetritev vsebin, najbolj pa poseg v njihovo dolžino. »Način poslušanja je terjal zgoščanje in krajšanje informacij oziroma njihove minutaže, ponavljanje in njihovo raznovrstnost. Tudi zato, ker na Radiu Koper nismo nagovarjali neke ozke ciljne populacije, ampak zelo široko, tako starostno gledano kot upoštevajoč druge dejavnike,« razlaga Horvatič. Pomembno dejstvo ob prehodu med tisočletji pa je bila tudi sprememba dožemanja prostora, ki ni več poznal državnih mej, ampak se je ideja o enotnem družbenem in kulturnem območju začela uresničevati tudi v vsakdanjem življenju. »Položaj obmejnosti in formalna utemeljitev naše vloge posrednika vsebin za manjšine (slovenski program za slovensko manjšino onstran meje in spremljanje italijanske manjšine pri nas) ter uveljavljanje načela dvojezičnosti ali večkulturnosti obalnega prostora ni bilo zgolj zgodovinsko dejstvo, ampak je postalo v novi državi, ki se je priključevala Evropi, ključno.« Od spretnih sosedov pa so se učili tudi sproščenosti in komunikacije s poslušalci. Še naprej so negovali tradicijo kontaktnosti in komunikativnost, neposreden način sporočanja je ostalo temeljno vodilo tudi za naprej.

Ko je govor o navadah poslušalcev, iz podatkov zadnje raziskave Mediane tako za Primorsko kot za Furlanijo - Julijsko krajino izhaja, da Radio Koper daleč največ ljudi posluša v avtomobilu in doma. Prav to, da so se v preteklosti navade poslušalcev, ki so postali vse bolj mobilni, spremenile, usmerja tudi način priprave programov. Poleg kakovosti vsebin je pomemben dejavnik tudi ažurnost (hitra, jasna in natančna informacija) in pa dolžina prispevkov. In kako se temu trendu prilagajajo na Radiu Koper? Če Horvatič še omenja prilagajanje čim širši publiko, Andrej Šavko nakazuje usmeritev k ciljni: »Bistvena je sporočilnost informacij, kar pomeni, da so bolj kratke in jedrnat. Novico, ki jo želimo poglobiti ali osvetliti z drugačnega zornega kota pa na osnovi uredniške odločitve ponudimo v kakšnem drugem segmentu programa.« Prvo novico tako strukturirajo tako, da hitro doseže poslušalca in mu sporoči ključne informacije. Nadaljnja analiza pa je potem namenjena vsem, ki želijo slišati še kaj več. »Kar narekujem vsem ustvarjalcem programa, tako novinarjem kot voditeljem, je, da so novice jasne, da je sporočilnost na najvišji možni ravni, da so izjave sogovornikov dobre, posnete osebno, ne po telefonu ali mobilnih telefonih. Veliko ljudi nas

poslušna tudi v avtu, kjer se jasnost lahko izgubi. Na to gledamo tudi ob prenovi tehnologij, ki jih uporabljamo.« Na Radiu Koper so letos kupili nove naprave, ki novinarjem omogočajo oglašanje neposredno s terena, brez reportažnega avta in celotne ekipe, ki jo ima novinar običajno ob sebi. Predvsem pa ne prek telefona. Novinar lahko snema, pripravlja prispevke, se javlja v program s terena, a s kakovostjo zvoka, kot bi bil v studiu. »Danes je novinar '*one man band*',« še razlaga Šavko, »poleg poročevalskega dela mora sam znati tudi posneti, zmontirati prispevek, v našem primeru tudi fotografirati za splet. To je pač novinarska realnost v naših dneh.«

7.1.7 Ponudbe v programu ne narekuje le poslušnost

Glede na pridobljene podatke v zadnji raziskavi Mediane je Radio Koper najbolj poslušan v jutranjih in zgodnjih popoldanskih urah. Ali to narekuje ponudbo v programu? Šavko pravi, da ne nujno: »Ta podatek je skupen marsikateri radijski postaji. Radijski *primetime* je na splošno jutranji. Veliko ljudi se prebuja z radiem in radio jih spremlja pri jutranjih opravilih ter na poti v službo. Konica poslušanja je zagotovo jutranja in zgodnje popoldanska. A graf poslušnosti Radia Koper vseeno nima tistih strmih špic ali tako imenovanih triglavih konic. Prehodi so mehkejši.« Radio Koper beleži omenjena dva vrhova, a vmes ni strmih padcev poslušnosti. Publika, kot kaže, ostaja programu zvesta pretežno čez ves dan, a do 18. ure. Šavko sicer poudarja, da je to tudi ena od značilnosti vseh radijskih postaj, kar pa pri ponudbi programskih vsebin nanje ne vpliva na način, da bi zanemarjali pozno popoldanski ali večerni program: »Za razliko od drugih ne zmanjšujemo pomena večernih oddaj in imamo še vedno oddaje, ki so nekako bolj 'zahtevne'; to so daljši intervjuji, pogovori, analitične, poglobljene, dokumentarne, kulturne, glasbene oddaje, oddaje namenjene specifični publiko, na primer rojakom v zamejstvu. Posvečamo se etno, jazz, rap, klasični glasbi. V te oddaje vlagamo veliko truda.« V programu se takrat tako ne znajde z računalnika predvajana glasba. Šavko še sklepa, da ta program poslušajo predvsem poslušalci, ki z namenom prižgejo radijski sprejemnik: »To nam pokažejo tudi njihovi odzivi.« Nedeljski popoldanski čas je tako namenjen pregledu in komentiranju športnega dogajanja z oglašanjem v živo s pomembnejših športnih tekem in intervjuji.

V popoldanskem in večernem času med tednom so v program umeščene glasbene oddaje (o jazzu, rapu, narodnozabavni in ljudski glasbi, koncerti v živo, poglobljene oddaje o glasbeni sceni, komentirane kontaktne oddaje na osnovi izbora glasbe poslušalcev), oddaja o kulturi ter

oddaja za študente in dijake. Slednjo soustvarja s študenti različnih smeri tako Univerze na Primorskem kot drugih univerz.

7.1.7.1 Glasba v programu

Tržna usmerjenost, ki je pri nekaterih komercialnih radijskih postajah zelo izrazita, narekuje tudi predvajanje glasbe v programu. Šavko ob tem opaža izginjanje figure glasbenega urednika, kar ocenjuje za veliko škodo: »Menim namreč, da je vsaka radijska postaja dolžna tudi izobraževati ljudi, svetovati, ponujati, ne le zabavati. Na Radiu Koper tudi pri glasbenem izboru stremimo k izobraževanju. Seveda želimo ugajati poslušalcem, a hkrati tudi ponujati glasbo, ki je morda drugje ne slišijo, a vedno z zavedanjem, zakaj to počnemo.« Ko na radiu sprejmejo nek nov glasbeni izdelek, ga najprej posluša in oceni glasbeni urednik. Ta potem izbere, kaj konkretnega bo objavljajal v programu in poslušalcem tudi pove, zakaj jo je izbral in zakaj jo bo radio predvajal. Najbolj konkretno to naredi, med drugim, tudi v dnevni oziroma tedenski rubriki »Pesem tedna Radia Koper«. Po zakonu je sicer Radio Koper zavezan k predvajanju 40 odstotkov slovenske glasbe, kar zanje ne predstavlja nobenega problema, opozarja Šavko: »Zanimivo je, da ponekod to deluje kot omejujoč faktor, sam pa ga kot takega ne dojemam. Na slovenski glasbeni sceni je še vedno dovolj kakovosti, da sestavimo dobro glasbeno zaveso tudi s takimi omejitvami.« Kirarjeva, nasprotno, uvajanje omejitev na področju glasbe opredeljuje kot nedemokratično.

7.1.8 Promocija radia zunaj etra

Novinarji so nekakšni predstavniki oziroma promotorji tega medija že s svojim delom. A v tem primeru gre vseeno za ožjo javnost, s katero se vzpostavlja stike. Ko je govor o promociji radia, je treba gledati širše. Med že omenjenimi načini, ki jih je Radio Koper izkoristil za svojo promocijo, so bili, če ne omenjam posebej kakovostnega in strokovnega dela ustvarjalcev samega programa, s katerim se beseda o radiu širi prek etra, izvajanje javnih oddaj na terenu, sodelovanje z organizatorji različnih prireditev, največkrat v meddržavnem prostoru in številne druge priložnosti.

Ob 50. obletnici delovanja je Radio Koper vložil veliko tudi v promocijo in posebne programske vsebine namenjene temu jubileju, kar se je izkazalo kot učinkovita poteza. Promocijsko dejavnost so kakovostno zastavili že znotraj hiše v programskih najavah in

oglaševanju programov. Promovirali pa so se tudi navzven, pravi Leon Horvatič, takratni odgovorni urednik Radia Koper: »Pojavljali smo se v tiskanih medijih in z izbranimi akcijami ob pomembnejših dogodkih v prostoru, ki smo ga pokrivali. Radio Koper se je pojavljal kot soustvarjalec, kot preizkušena blagovna znamka, najraje pa kot ekskluzivni partner.« Po drugi strani pa so dogodke ustvarjali in spodbujali tudi sami. Pripravljali so javne oddaje, prenose, prireditve in drugo. Teh možnosti takrat sicer, po mnenju Horvatiča, še niso izkoristili dovolj, so pa bile za Radio Koper strateško pomembne: »Zavedali smo se, da ni dovolj 'biti zraven', ampak smo morali biti nenadomestljivi del.«

Naj ob tem omenim le nekaj takih prireditev. Ob tradicionalnih izvedbah projektov Primorska poje in Naš športnik v sodelovanju z Radiem Trst A so nadaljevali tudi s projektom Radio Live, ki je pritegnil predvsem mlajše poslušalce. Skoraj 5000 gledalcev je leta 2003 napolnilo koprsko dvorano Bonifika na javni radijski oddaji Praznik smeha, 2004 pa je bilo leto, ko so zagnali izbor Osebnost Primorske, ki ga še danes soustvarjajo skupaj s Primorskimi novicami in Televizijo Koper. Prireditve Gospodarstvenik Primorske je še ena z najdalgotrajnejšo tradicijo, ki so jo leta 2006 izpeljali že devetič. Istega leta so v sodelovanju z Radiem Maribor organizirali že 20. ocenjevanje mednarodnih cestnih mejnih prehodov, ki je takrat sodilo med najpomembnejše dejavnosti Turistične zveze Slovenije. Konec tistega leta so na Radiu Koper pripravili niz oddaj različnih zvrsti, s katerim so poslušalcem kar najbolj celovito predstavili uvedbo nove valute – evra. Takrat so začeli tudi z nadgradnjo programa, namenjenega mladim. Težišče je bilo približati se vse večjemu številu študentov Univerze na Primorskem. Mentorstvo so prevzeli tudi na Združenih igrah narodov v Izoli, kjer so postavili začasni radijski studio s posebnim programom za udeležence. Ti pa so pripravljali tudi oddaje za radijski redni program.

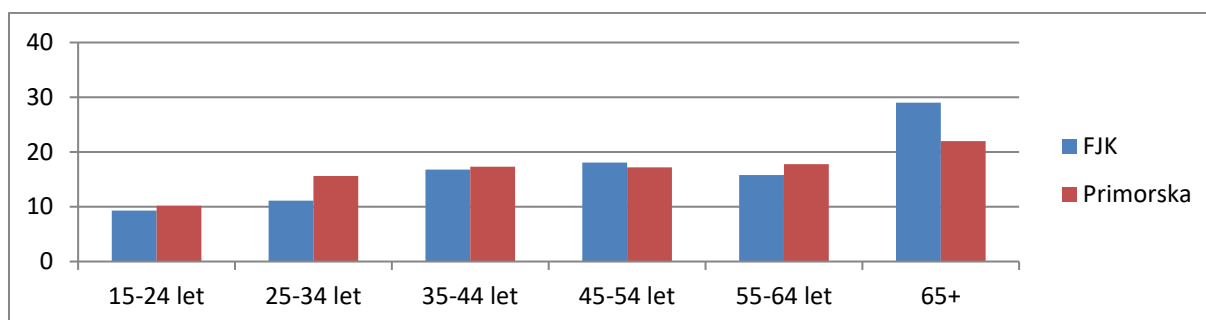
»Izjemna odmevnost teh in še drugih dogodkov je potrdila naša predvidevanja in pričakovanja, da je nujno delovati tudi zunaj samih studiev, pa čeprav je to terjalo velike napore. Poleg tega je stisko poglobljala še kadrovska omejitev in potreba po varčevanju,« je tisti čas še orisal Leon Horvatič.

Radio Koper se danes pojavlja tudi kot organizator in promotor predvsem družbeno angažiranih vsebin, okroglih miz in javnih razprav, medijsko podpira kulturne in druge prireditve na Primorskem.

7.1.9 Med izzivi je pomlajevanje občinstva

Radio Koper je radijska postaja javnega servisa. Program je temu prilagojen in pričakovati, da bo radijsko poslušalstvo nekoliko starejše, ni zmotno. Rezultati analiz so pokazali naslednje podatke. Med poslušalci Radia Koper, tako v Furlaniji - Julijski krajini (v tabeli kot FJK) kot na Primorskem, je pretežno enak delež žensk in moških. Struktura poslušalcev po starosti pa je podrobneje prikazana v spodnji tabeli (glej Tabelo 7.1).

Tabela 7.1: Struktura poslušalcev Radia Koper po starosti

Vir: povzeto po Raziskavi poslušanosti Radia Koper Mediana 2015, interno gradivo.

Med izzivi Radia Koper je zagotovo pomlajevanje občinstva, poleg tega pa je treba te poslušalce tudi ohraniti in, k čemur se običajno stremi, obseg poslušalstva tudi povečati. Šavko pri tem ne govori o velikopoteznih načrtih, temveč poudarja zmernost: »Predvsem bi radi pridobili poslušalce iz starostne skupine od 40 do 55 let. Zavedamo se, da ljudje radio poslušajo tudi zaradi glasbe in novic. Na tem bomo še naprej intenzivno delali. Predvsem bomo oddaje in prispevke nekoliko posodobili. Najverjetneje jih bomo skrajšali. Kar ne pomeni, da ne bomo delali več daljših. A dovolili bomo, da program zadiha.« Na Radiu Koper tako nadaljujejo trend, ki se je nakazal že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja.

Ob tem ne gre spregledati podatka, da so v Furlaniji - Julijski krajini poslušalci Radia Koper kljub vsemu nekoliko mlajši v primerjavi s primorsko regijo. Točne razlage, zakaj je tako, Šavko nima, ta podatek ga je presenetil: »Verjetno je tu v večji meri odvisno od tradicije, vedno smo imeli to poslušalstvo, a kaj več, tudi iz podatkov zadnje raziskave, ne znam izčrpati. V bodoče bom skušal poiskati odgovor na to. Ne nazadnje tudi zaradi tega, da bi poslušalce te starosti uspeli pridobiti tudi v Sloveniji.«

7.1.10 Radio Koper na spletu

Med korake približevanja mlajšim generacijam sodi tudi urejanje spletne strani in prisotnost na družbenih omrežjih. Kot povedo sogovorniki v nadaljevanju, pa to ni edini razlog za uvrščanje radijskega programa in dela ustvarjalcev na splet. Tudi zato, ker smo dobo, ki je napovedovala množično uporabo spleta med mladimi, že presegli in je danes splet vse bolj prisoten tudi med starejšimi. V času, ko se pogovarjamo, kako lahko s spletom samo še bolj podkrepimo poslanstvo radijske postaje, se starejši kolegi spominjajo začetkov dela z računalnikom, ki je nadomestil glasen zvok tipk pisalnega stroja, dolgih papirnatih kač in tudi kilometre zvočnih trakov. Informacija je začela potovati drugače.

Na Radiu Koper so prve osebne računalnike, kot pripoveduje Ivančič, dobili od tržaške univerze in nekateri novinarski entuziasti so začeli postavljati prve programe. Prvo spletno mesto so postavili že v letu po osamosvojitvi države in tudi začeli razvijati vizijo: »V tej skupini smo načrtovali postavitev prvega informacijskega centra, ki bi bil večjezični čezmejni portal tega prostora, tudi po vzgledu in izkušnjah našega starega radia. Ta bi deloval tudi kot posebna novinarska agencija tega čezmejnega prostora. A to se v času, ko sem še bil na radiu, ni uresničilo,« pravi Miloš Ivančič.

Med tehnološkimi pridobitvami, ki so spremenile način podajanja informacije, je bil tudi pojav mobilnih telefonov. V času, ko so novinarji še delali s pomočjo trakov, so se po drugi strani lahko že oglašali s terena prek mobilnih telefonov, se spominja Ferletič: »V začetku delovanja svetovnega spleta pa je bilo naše omrežje še omejeno. Če se ne motim, še ni bilo usklajeno z evropskim. Smo pa imeli med sodelavci več računalniških navdušencev, med njimi Ivančič in Šumenjak, ki so zadeve dobro poznali in spodbujali, da gremo ven iz tega okorelega sistema. In res, hitro se je začelo vse razvijati. Tudi v uredništvu. Vzpostavili smo sistem, ki je omogočal, da so novinarji pošiljali tekst v bazo. Ker je bil format že predpostavljen, se je podoba naših novic poenotila.«

Računalnik je nato sčasoma prevzel tudi vlogo traku in drugih zapisovalcev zvoka. Radio Koper je leta 1999 začel v celoti pripravljati in predstavljati oddaje s pomočjo računalniškega sistema Dalet. Z delom s tem programom so sicer začeli že dve leti prej. Dalet je, kot mi je pojasnil eden od računalniških inženirjev na Radiu Koper, produkcijski sistem – *software*, ki omogoča predvajanje, obdelavo in hranjenje posnetkov. Sami posnetki so ločeni v dva osnovna dela, na avdio posnetek ter na informacije in podatke o njem. V njem je možno vnaprej pripraviti programsko shemo, katero se kasneje lahko predvaja. Prav tako omogoča

uvoz in izvoz posnetkov, konverzijo v druge formate, izmenjavo med različnimi enakimi ali drugimi sistemi in avtomatiko predvajanja.

V 90-ih letih prejšnjega stoletja so se radijske postaje tako začele pojavljati tudi na spletu. Danes, več kot 16 let pozneje, družbeni analitiki in drugi strokovnjaki opozarjajo, da si ljudje brez interneta ne znajo več predstavljati življenja. Tako je pokazala raziskava ob zaključku javne razprave o novi medijski strategiji, ki jo pripravlja Ministrstvo za kulturo. Novinarka Tatjana Pirc, ki je 12. 4. 2016 v informativni oddaji Radijski dnevnik Radia Slovenija poročala tudi o svežih ugotovitvah o tem, kako javnost dojema, sprejema in uporablja medije in tudi katere medije, je, med drugim, izpostavila ugotovitve Valicon¹¹, ki jih je predstavil Andraž Zorko:

... Tudi njega je presenetilo, da si ljudje ne morejo več predstavljati življenja brez interneta. Izjava: 'Ta se je danes izkazal, v tej raziskavi, kot središče vseh možnih informacij, ki ljudi zanimajo. Kot vir, kjer je ta informacija najprej na voljo in ne samo to: kamor gredo celo preveriti, ali so informacije katerega koli drugega vira resnične.' Andraž Zorko piscem medijske strategije polaga na dušo, naj prisluhnejo tudi generaciji mlajši od tridesetih let. Izjava: 'Gre za en dobessedno drug svet'.

Zadnja Medianina raziskava poslušnosti Radia Koper je pokazala, da – sicer bolj kot v Furlaniji - Julijski Krajini – na Primorskem ljudje radio poslušajo tudi prek interneta. Prav splet je eden od tistih oddajnih mest, ki so mu na Radiu Koper v zadnjih letih namenili veliko pozornost. Šavko pojasnjuje, kako so se temu prilagodili s tehnološkega vidika: »Novic ne spremljamo le linearno, ampak jih skušamo ponujati ob vsakem času. To je trend tudi med publiko. Danes občinstvo novice spremlja tudi tako rečeno 'on demand', na zahtevo. Temu se skušamo prilagoditi tudi mi. To pomeni, da ne opuščamo programa na radiu, ampak ga dopolnjujemo z nelinearnimi vsebinami na spletu.« Spletna stran, ki so jo prenovili v letošnjem letu, poslušalcu omogoča, da radijski program spremlja ali posluša določeno vsebino ob katerem koli času. Izbere si časovni termin in najde tisto, kar želi. Do minute natančno lahko označi del programa, ki ga želi (znova) slišati in ga v nekaj sekundah tudi dobi. Na spletu so takoj dostopni tudi vsi radijski dnevniki. Sama spletna stran pa je, v primerjavi s prejšnjo, prilagojena tudi za mobilne telefone, tablice in podobno tehnologijo.

¹¹ Valicon je hitro rastoča trženjsko svetovalna in raziskovalna družba, ki se osredotoča na JV Evropo. Beseda Valicon je sicer skovanka iz besed VALUE in ICON.

Radio Koper se je z novo oziroma prenovljeno spletno stranjo predstavil točno na 67. obletnico delovanja, to je 25. maja 2016.

Odkar se je Radio Koper pojavil tudi v obliki spletne strani, je brana/slišana novica dopolnjena s pisano/z brano in opremljena s fotografijo. Potreb ne narekuje le razvoj tehnologij, ampak predvsem potrebe poslušalcev. Tjaša Škamperle ob tem omenja še en vidik: »Če danes še rečemo, da nekateri naši poslušalci (zaradi starosti) niso komunikacijsko odvisni od spletnih medijev, to čez nekaj časa ne bo mogoče. Radio bo najbrž (in upam) še vedno igral na poti v avtu, ljudje bodo še vedno poslušali informativne oddaje, a bodo hkrati že obveščeni o dogajanju doma, v svetu. Na radiu bodo dobili določene informacije – predpostavljam – lokalne, na spletu druge. Radio jih bo podal na nek način, ostali mediji na drugačen. Prav je, da se zavedamo simbioze medijev.« To stališče narekuje vizijo prisotnosti Radia Koper tudi na družbenih omrežjih.

Spletna stran omogoča poslušalcu tudi bolj osebni stik. Poleg poslušanja v izbranem časovnem obdobju, ogleda fotografij, prebiranja člankov in zgodb, ki nastajajo na podlagi objavljenih radijskih prispevkov, lahko poslušalci tudi glasujejo za priljubljeno skladbo tedna, si ogledajo dnevni program in predvidene vsebine, sproti sledijo, kaj se v tistem trenutku predvaja in vsebine delijo na družbenih omrežjih. Prav tako si v galeriji lahko pogledajo fotografije vseh dogodkov, kjer je radio nastopil kot partner ali pokrovitelj oziroma fotografije z vseh javno narejenih oddaj. Stran je opremljena tudi s fotografijami zaposlenih in z njihovimi neposrednimi kontaktnimi podatki, kar pomeni, da ustvarjalci programa ne ostanejo le glas, ki ga poslušalci slišijo iz radijskega sprejemnika. Poslušalec lahko v katerem koli trenutku s pisanjem na dani spletni naslov stopi z njimi v kontakt, brez posrednikov.

7.1.10.1 Družbena omrežja

Danes so pomemben kanal sporazumevanja med ljudmi tudi družbena omrežja. Radio Koper je za zdaj prisoten na *Facebooku* in *Twitterju*. In čeprav zadnja raziskava poslušalnosti kaže, da je Radio Koper na Primorskem najbolj priljubljen med starejšimi od 50 let, pojavljanje na spletnih omrežjih ne pomeni nujno strategije za pridobivanje mlajših poslušalcev. Šavko opozarja, da se uporabe spletnih kanalov danes uči tudi veliko starejših ljudi: »Res se na tak način želimo približati mladim, ampak tudi druge generacije vse pogosteje uporabljajo splet in predvidevam, da ga bodo v bodoče vedno bolj. Zato se moramo odpirati vsem. Tudi prek

družabnih omrežij. Za zdaj smo prisotni na dveh, ki sta najpogosteje uporabljena, stremimo pa še k prisotnosti na drugih omrežjih. A primarna težnja ostaja pri ustvarjanju radijskega programa.«

Redne bralce profila na *Facebooku* pa ima tudi portal Slovencev v sosednjih državah, sicer še eden od projektov, ki nastaja pod streho Regionalnega RTV centra Koper/Capodistria.

7.1.10.2 Portal za Slovence v sosednjih državah

Oktober 2015 je Radio Koper predstavil prenovljen portal za slovenske manjšine v sosednjih državah. Ideja za tak spletni portal je v preteklosti že obstajala, a se ni razvila v želeni obseg. Najbliže z vzpostavitvijo so bili leta 2012. Na pobudo komisije programskega sveta RTV Slovenija za tako imenovane zamejske programe je portal nastal v okviru portala RTV Slovenija (MMC). Ideja je bila, da bi Slovenci, ki živijo v sosednjih državah, sami prispevali članke za stran. V Italiji in Avstriji imamo Slovenci tudi svoje medije, zato je bil sklenjen dogovor o sodelovanju s Primorskim dnevnikom iz Trsta in s slovenskim programom Deželnega sedeža ORF v Celovcu. Ker pa portal Slovenci v sosednjih državah ni imel urednika oziroma koordinatorja, sodelovanje v praksi nikoli ni prav zaživelo. Do, kot napisano, oktobra 2015. »Portal se je vzpostavil z namenom, da na enem mestu uporabnikom ponudimo informacije o življenju Slovencev v sosednjih državah,« razlaga urednica portala Barbara Kampos, ki ga vidi hkrati kot potrditev skupnega slovenskega kulturnega prostora in kot okno v svet: »Ko smo portal začeli na novo vzpostavljati, je bilo naše vodilo, da bi postal stičišče aktualnih informacij o življenju in delovanju pripadnikov slovenskih manjšin in njihovih organizacij v Italiji, Avstriji, na Hrvaškem in Madžarskem. Tako zdaj na enem mestu podaja vpogled v pestro dogajanje med Slovenci v sosednjih državah na najrazličnejših področjih njihovega življenja, delovanja in ustvarjanja.«

Posebnost portala je, da ga soustvarjajo Slovenci, ki živijo na Hrvaškem, Madžarskem, v Italiji in Avstriji. Ustvarjalci portala so se povezali tudi s tam delujočimi slovenskimi mediji in društvi. Stalni sodelavci portala so tako kolegi novinarji s slovenskih uredništev Deželnega sedeža RAI v Trstu, novinarji časnika Primorski dnevnik, ustvarjalci slovenskega programa v Deželnem sedežu ORF Celovec, ustvarjalci časnika Porabje, člani Društva Porabske mladine ter člani slovenskih društev na Hrvaškem. Na portalu objavljajo tudi skoraj vse oddaje, ki jih ustvarijo novinarji slovenskih televizijskih programov deželnega sedeža RAI za Furlanijo -

Julijsko krajino, še posebej izpostavlja Kamposova: »Za ustvarjalce slovenskih programov naš portal pomeni okno v svet in možnost, da njihove programe uporabniki pogledajo, ko imajo čas, saj je programski pas v okviru programa Deželnega sedeža RAI za FJK izjemno omejen. Obenem pa jim z objavo vseh oddaj omogočamo ustvarjanje spletnega arhiva vseh njihovih izdelkov, saj sami te možnosti za zdaj v okviru RAI še nimajo.« Na portalu objavljajo tudi oddaje, ki jih za Slovence na Koroškem ustvarjajo kolegi slovenskih programov deželnega sedeža ORF iz Celovca, pa oddajo namenjeno Slovencem na Madžarskem. Uporabniki lahko na tem spletnem mestu v celoti preberejo tudi tednik Porabskih Slovencev Porabje, tu pa se znajdejo tudi vse vsebine in oddaje o Slovencih v sosednjih državah, ki jih ustvarijo sodelavci celotne RTV Slovenija. Skrbnik portala je Regionalni RTV center Koper/Capodistria. Prek portala lahko poslušalec v živo posluša kar štiri radijske postaje: Radio Trst A, Slovenski radio ORF in Radio Monošter ter Radio Koper, ki s tem dosega poslušanost tudi izven dosega oddajnikov. Radio Koper pa med drugim soustvarja še vsebine na spletu. Prispevki koprskih novinarjev se pojavljajo tako v etru kot tudi na omenjenem portalu. Na spletni strani Radia Koper je tudi neposredna povezava na portal za Slovence v sosednjih državah.

7.1.11 Radio, ki presega meje regionalnega radia

»Sodobna Slovenija potrebuje Radio Koper kot most med administrativnimi, kulturnimi mejami in tistimi v glavah, predvsem pa kot most med manjšinami in narodi. Ne gre samo za zakonsko skrb za ohranitev povezav med matico in manjšino, ampak tudi med sosedskimi narodi in med manjšinami samimi. Ne gre torej samo za ustavno pravico manjšine ali dolžnost večine, gre tudi za kulturo in stopnjo razvitosti večinskega naroda« (Ivančič, 2012, 70).

Povezovanje pa presega tudi vprašanje jezika. Maja Kirar je kot glavni adut Radia Koper izpostavila dvojezičnost oziroma trojezičnost: »V času mojega mandata smo uvedli kratko tedensko oddajo Istrski kalejdoskop, s katerim smo vsak petek zjutraj v živo povezali tri radijske programe: oba koprška, slovenski in italijanski, ter program Radia Pula. Vsak je govoril v svojem jeziku, brez prevajanja, s čimer smo dokazovali, da vsi razumemo vse tri jezike, kar ni samo demonstracija žive multikulturalnosti, ampak tudi enotnosti tega prostora.« V sodelovanju z italijanskim programom so izvedli tudi vrsto javnih prireditev, med njimi vrhunski koncert Eugenia Finardija in Janija Kovačiča »Poklon Visotckemu« ob 60-letnici radia. »To ni le lep način izpolnjevanja našega poslanstva, ampak tudi maksimalna stroškovna

optimizacija,« še poudarja Kirarjeva, ki je prav v skupnih projektih vseh štirih programov Regionalnega centra prepoznala dobro priložnost: »Očitno smo takrat vsi štirje odgovorni uredniki razmišljali podobno, sicer ne bi uspeli realizirati še dveh obsežnih bi-medialnih dvojezičnih projektov: serije oddaj Sinovi dveh narodov – Junaki našega časa in Primorski kraji in običaji. Oddaje, ki smo jih različni avtorji najprej pripravili za televizijo, je bila v postprodukcijski fazi predelana za radio v italijanskem in slovenskem jeziku.« Torej so stroške za snemanje plačali samo enkrat, oddaje pa so z minimalnimi dodatnimi stroški dobili štirje programi.

Radijska in televizijska novinarka ter dolgoletna dopisnica RTV Slovenija Mirjam Muženič, ki je v stiku z rojaki v Italiji na dnevni osnovi, se je v to, da Radio Koper presega vlogo javnega regionalnega medija, prepričala tudi s pomočjo osebnih izkušenj in stikov. Cele generacije rojakov so, kljub ponekod slabši slišnosti, zrasle s programom Radia Koper, poudarja, a obenem opaža določene spremembe: »Slovenski program je dajal informacijo, je oblikoval javno mnenje, generacije so odraščale s slovensko glasbo. Je pa zdaj zavedanja manj. Ravno zaradi poplave informacij. Glede skupnega slovenskega kulturnega prostora, obmejnega območja, pa se mi zdi, da ni več tak, kot je bil, je veliko bolj ohlapen. Ni več tolikšnega zavedanja tega primorskega prostora na obeh straneh meje, da smo Primorci tako na slovenski kot italijanski strani zelo podobni, iz istega testa.« Muženičeva pogoša predvsem spontanost, ki jo pričakuje glede na skupaj prehojene poti. Meni, da bi se veliko več dalo, tudi s pomočjo obeh manjšin, ki poznata ta prostor.

7.1.11.1 Radio Koper kot spodbujevalec družbenih sprememb

Pri poročanju o ljudeh, zgodbah, dogajanju in prostoru ima ta medij veliko težo. To, po eni strani, dokazuje dobra poslušnost Radia Koper v Italiji oziroma Furlaniji - Julijski krajini. Med drugim je prisoten tudi pri reševanju posameznih vprašanj in konkretnih problemov. Mirjam Muženič ima s tem veliko izkušenj: »Če medij oziroma radio predstavi nek problem, ga obelodani, nanj opozori in nato sledi zgodbi, se lahko ta problem tudi reši.« Letos mineva 15 let od sprejema zaščitnega zakona. Vprašanje državne zaščite avtohtonih Slovencev v Italiji, ki tam plačujejo davke, je Muženičeva med svojim delom večkrat načela. »In ko je bil leta 2001 zaščitni zakon končno sprejet po 50 letih poskusov in prizadevanj, sem doživela, da se mi je marsikdo, tudi ugledni predstavniki manjšine, zahvalil, da sem pomagala s svojim

delom. Ja, tudi tako težo imajo naši novinarski prispevki.« Muženičeva¹² je dnevno v stikih z novinarskimi kolegi tako s Primorskega dnevnika kot z Radiem Trst A.

Tudi sicer novinarke in novinarji v informativnem uredništvu svojega dela ne usmerjajo le v poročanje, temveč na dnevni osnovi iščejo nove teme, ki so za javnost pomembne, jih raziskujejo, sledijo razvoju dogajanja ter pristojne inštitucije opozarjajo na nepravilnosti.

7.1.11.2 Radio Koper in Radio Trst A

Radio Trst A in Radio Koper tradicionalno delujeta v simbiozi že vrsto let. V preteklosti je bil izjemno odmeven projekt Martinovanje (zdaj ga v Trstu prirejajo sami) in Naš športnik. Še vedno redno potekajo izmenjave snemanih koncertov Primorska poje.

Martina Repinc, vodja slovenskih programov Deželnega sedeža Rai, vidi v tem sodelovanju predvsem izredno priložnost za čezmejno pokritje dogodkov, dogajanja in utripa na tem območju: »Medija sta se rojevala na ideološko nasprotnih si bregovih, tudi na dveh straneh meje, ki je v preteklosti ločevala. Danes nas t. i. meja kvečjemu še bolj zbližuje in radia se danes dopolnjujeta. Podobni smo si seveda tudi po značaju, združujeta nas Jadran in Mediteran, sorodnost v čutenju in občutljivosti okolja, problematike, jezikovne in kulturne dediščine, zgodovine.«

Radio Koper ima številne poslušalce v Furlaniji - Julijski krajini, Radio Trst A pa na Primorskem, a Repinčeva pravi, da konkurenčnosti nikoli ni čutila: »Upam si trditi, da smo zabrisali barvne predznake in na tej in oni strani prisluhnemo slovenski besedi ter kakovosti, ki jo eni in drugi ustvarjamo. Večkrat dobimo kot Slovenci v Italiji na Radiu Koper svojo zrcalno sliko. O nas spregovorijo drugače, nič avtoreferenčno, verjetno bolj objektivno, kot znamo sami o sebi to narediti. Ob tem naj seveda omenim, da je za nas Radio Koper tudi okno v matico.«

Tudi Andrej Šavko to sodelovanje ocenjuje kot pomembno in zgledno. Z urednico slovenskega programa je skoraj dnevno v stiku. Dejavnost je tudi izmenjava radijskega gradiva. Med najbolj živimi projekti, ki jih izvajajo skupaj, je Primorska poje, sicer pa se že kujejo

¹² Med odmevnejšimi temami njenega novinarskega dela so načrtovana gradnja plinskih terminalov v tržaškem zalivu, o čemer je Slovenija poročala prva, upravljanje 7. pomola s strani Luke Koper, ezulske problematike in z njimi povezano vprašanje vračanja umetnin, ponavljajoče se napetosti v Reziji, zlom Tržaške kreditne in Kmečke banke v Gorici, spominske slovesnosti v Rižarni in na bazoviški gmajni, primeri vandalizmov in drugi dogodki.

nove ideje, kako to sodelovanje okrepiti. O konkretnih načrtih je še prezgodaj govoriti, pravi Šavko: »Ideje temeljijo prav na izmenjavi oddaj in drugih vsebin. Želim si, da bi tega bilo še več, zato da njihovi poslušalci dobijo naše vsebine in naši njihove. Da naše zgodbe še bolj prepletemo in zgodbe prinesemo v čim širši krog. Poenotiti se moramo le še o načinu in morda obliki podajanja vsebin.« K temu Repinčeva dodaja: »Občutek imam, da se eni in drugi soočamo s finančnimi omejitvami, ki nam prepogosto režejo krila.«

7.1.12 Radio Koper kot del Radiotelevizije Slovenija

7.1.12.1 Kolektivno dopisništvo

Radio Koper ima poleg svojega programa še drugo poslanstvo: je kolektivni dopisnik programov Radia Slovenija. To v praksi pomeni, da za osrednje informativne programe nacionalnega radia in dnevni program pripravljajo prispevke, oddaje, oglašanja o primorskih temah, dogodkih. V povprečju pripravijo dva do tri takšne prispevke dnevno. Tu pa so še sodelovanje pri oddajah O morju in pomorščakih, Za naše kmetovalce, Studio ob 17-ih in glasbene oddaje za program ARS. Zato je glasove novinarjev Radia Koper slišati tudi na treh drugih programih; Prvem, Valu 202 in tretjem programu – Ars.

Zdenko Ferletič razvoj kolektivnega dopisništva v začetku 90-ih prejšnjega stoletja povezuje predvsem z racionalizacijo sredstev: »Ko denarja ni, se skuša krčiti pri tistem, ki je najbolj oddaljen. Ko je prišel nov predlog Zakona o RTV, je bil precej slab za nas. Videli so nas predvsem v vlogi kolektivnega dopisnika. Vse ostalo naj bi si pridelali sami, se financirali in se organizirali.« Pozneje so vseeno uspeli doseči, tudi na račun geografske pozicije (dvojezično območje), da so ostala štiri odgovorna uredništva. Dve radijski in dve televizijski, znotraj pa slovenski in italijanski program. Kot še pravi Ferletič, jim je to uspelo tudi s povezovanjem s politiko: »Osebnostno sem imel nekaj znancev v političnih vrstah in sem uspel opozoriti na te potrebe. A tudi tedanja politika na vrhu ni bila najbolj prijazna. Predvsem liberalno usmerjene stranke so imele težnje k privatizaciji medijev in ni jih kaj dosti brigalo za nacionalni interes. A nekaj samostojnosti smo vendarle, kljub vsemu, ohranili. Posluha pa pri takratnem vodstvu RTV-ja ni bilo.« In prav slednje je za Ferletiča pomenilo izziv. Na vsak način se je želel izkazati in dokazati pomen novinarskega dela kolektiva Radia Koper: »Vse, kar smo delali, smo pošiljali v Ljubljano. Vsega niso objavili, nismo bili zelo pomembni zanje, a mi smo vztrajali.«

Iz intervjuja z odgovornim urednikom Radia Koper Leonom Horvatičem v eni od številke mesečnika RTV-ja Kričač leta 2000 je mogoče sklepati, da je bilo v preteklosti glede kolektivnega dopisništva – do katerega je kritičen tudi Miloš Ivančič¹³ – nekaj nesporazumov. Horvatič je za namene članka ob vlogi kolektivnega dopisnika posebej izpostavil: »Nimamo posebej postavljenega dopisnika za Radio Slovenija ... Dopisniške naloge razdelimo med naše novinarje glede na to, katero področje pokrivajo. Ti dogodek spremljajo za naš program in naredijo prispevek tudi za Radio Slovenija, lahko pa tudi samo za nacionalni radio.« Da je tako bolje za javni zavod, je Horvatič vztrajal tudi ob namigu novinarja, ki ga je spraševal, češ, da je »pogosto slišati željo urednikov na nacionalnem radiu, da bi imeli enega novinarja, ki bi delal le kot njihov dopisnik.«

V sredini prvega desetletja novega tisočletja so vlogo kolektivnega dopisnika okrepili. Za tri nacionalne programe so prispevali približno 500 programskih ur. Poleg krajših informativnih prispevkov so poglobljali teme, ki so se oblikovale na tem območju. Ob tem lahko izpostavim ribištvo, Luko Koper, belo knjigo o Hrvaški, zeleno mejo, Lipico, vinsko reformo, plinske terminale, turizem, Univerzo na Primorskem.

Danes se vloga kolektivnega dopisnika krepi naprej. Novinarji Radia Koper pripravljajo novice za svoj program, hkrati so te, v 99 odstotkih, takoj prenesene v Ljubljano in objavljene v vseh programih, tako na Prvem kot na Valu 202 ali Arsu, tudi v Mariboru, če je treba, pojasnjuje Šavko, ki na prisotnost v drugih programih gleda pozitivno: »To pomeni, da novice iz našega okolja prihajajo do poslušalcev v drugih okoljih neposredno od nas. Mi smo tisti, ki naše okolje najbolje poznamo in smo dolžni raziskovati in prinašati zgodbe poslušalcem iz naše regije. Ta vloga je izredno pomembna in seveda nam jo zakonsko narekuje tudi Statut RTV. Zato si želim, da bi se ta vloga v bodoče le krepila in ne zmanjševala.«

V Ljubljano in drugod pa ne romajo le novice informativnega značaja. Novice, ki so del informativnega programa, sicer ostajajo glavni produkt, ustvarjajo pa tudi posebne oddaje, ki so namenjene širšemu krogu poslušalcev. Vzporedno s tem je zelo močna glasbena produkcija. Radio Koper vsako leto posname več kot 100 koncertov na Primorskem tako domačih kot tujih izvajalcev. Kar pomeni pomemben doprinos tudi za arhiv RTV-ja. Šavko posebej izpostavi še neposredna javljanja v različne programe: »Imamo reportažni avto, s

¹³ Izhod za nekdanji veliki Radio Koper je videl v obnovitvi njegove nekdanje vloge v tem posebnem ne samo lokalnem, ampak tudi sredozemskem ali evropskem prostoru. Tako je povedal: »S pravočasnim zelo aktivnim vključevanjem v svetovni splet bi lahko uspeli, vsaj takrat, ko so še ponujali denar za tako imenovane evropske Interreg projekte. Z večjo samostojnostjo in definiranjem, kaj je nacionalni interes, kako se da okrepiti komercialo in podobno, bi se lahko še marsikaj naredilo.«

pomočjo katerega se lahko javljamo neposredno kadarkoli. Z nakupom novega aparata se po novem lahko novinar s terena oglašča tudi sam.«

Prav z gledišča kolektivnega dopisništva postaja vse relevantnejši Studio Nova Gorica. Ta je vseskozi nepogrešljiv del programa, pravi Šavko, ki bi rad v prihodnje vlogo tega studia še bolj okrepil, da bi bila prisotnost novinarjev Radia Koper v severnem delu Primorske še močnejša: »Želim si tudi, da bi bili prispevki naših tamkajšnjih novinarjev še bolj slišani tudi drugod po Sloveniji. Radio Slovenija ima sicer na tistem delu svojega dopisnika, a rad bi, da bi bila naša vloga še močnejša in da bi bil v tem pogledu Radio Koper dopisnik od tam.« Z avgustom 2016 je Radio Koper uspel zaposliti novo sodelavko, ki poroča o dogajanju na Severnem Primorskem.

7.1.12.2 Racionalizacija stroškov in omejitve zaposlovanja

Racionalizacija stroškov je od prehoda pod skupno streho RTV-ja vedno bila v ospredju, prav tako omejitve v zaposlovanju. S tem se je Radio Koper začel soočati že kmalu po prehodu pod RTV Slovenija. Redakcije takrat niso uspeli razširiti, večinoma so le nadomeščali kolege, ki so šli v pokoj. »Smo pa povečali produktivnost, tudi v tehniki,« se spominja Ferletič in opozarja na tedanje pomanjkanje prepotrebnih poslovnih veščin: »Moja težnja je bil le profesionalen in sodoben radio. A položaj odgovornega urednika ni prinesel le tega. Poleg načrtovanja in izpeljave programa so bili tu še načrtovanje dela, plače, honorarji, stroški. To je bil največji izziv zame. Temu sem se moral posvetiti in vzelo mi je veliko časa, saj nisem bil vodstveno podkovan.«

Maja Kirar se je morala v svojem mandatu ukvarjati z reformo plačnega sistema v javnem sektorju¹⁴. Kolektiv nanjo ni bil imun, niti ravnodušen: »Nesrečna reforma plačnega sistema v

¹⁴ To je bilo obdobje številnih premikov:

- Do konca julija 2008 so bili sprejeti vsi potrebni podzakonski predpisi za implementacijo novega plačnega sistema v javnem sektorju. V Kolektivni pogodbi za javni sektor je določena dinamika poplačil nesorazmerij v osnovnih plačah.
- Na prelomu iz 2008 v 2009 nastopi kriza, zaradi katere je prišlo do krčenja javnofinančnih odhodkov tudi na področju plač v javnem sektorju. Podpisanih je več dogovorov s sindikati, katerih namen je varčevanje.
- Sklenjen Aneks št. 4 h KPJS, s katerim je prestavljeno izplačilo tretje in četrte četrtine plačnih nesorazmerij na obdobje, ko bo gospodarska rast preseгла 2,5 %. Septembra 2010 se prične stavka zaposlenih v javnem sektorju. Stavkovnih zahtev je šest, usmerjene pa so v vračilo dolga države, obrambo socialnega dialoga in preprečitev poseganja države v kolektivno pogodbo.
- Stavka se 13. 10. 2010 konča in vodja stavkovnega odbora in vodja vladne pogajalske skupine (g. Dušan Miščević in mag. Helena Kamnar) podpišeta Sporazum o reševanju stavkovnih zahtev.

javnem sektorju je porušila dotedanjo razporeditev v plačne razrede, nekatera delovna mesta so enostavno izbrisali. Čeprav sem se na vso moč trudila, da bi se za vsakega posameznega sodelavca našla optimalna rešitev, je bilo mnogo nezadovoljstva. Čeprav se plače niso znižale, so mnogi zamerili že to, da se je spremenil naziv njihovega delovnega mesta. Vem pa, da te slabe volje poslušalci niso občutili. Vsi, ki tukaj delamo, poznamo svojo odgovornost do poslušalcev.« V novi sistemizaciji je izginila približno tretjina nazivov za delovna mesta. Pripravljalci reforme so jih združevali, črtali ali spremenili.

Radio Koper je že nekaj let soočen tudi s kadrovskimi odlivi, ki jih ne uspejo nadomestiti. Sploh v letu 2016 se je zavod RTV znašel pred izzivom prekarnega dela. A Šavko meni, da je prav RTV Slovenija pri reševanju teh vprašanj odigral izjemno vlogo in je tudi ena redkih institucij, ki se je sploh lotila reševanja: »V večjem delu je tudi odpravila en lep kos teh nepravilnosti.« Je pa to po drugi strani pomenilo odhode. Nekateri delavci, ki so bili tik pred upokojitvijo, so predčasno prenehali delati in to se je v regionalnem centru v Kopru najbolj pokazalo v slovenskem programu. To stalno zmanjševanje kadra je za Radio Koper velik izziv. Predvsem je temu treba prilagoditi delo. Nekateri so k nalogam, ki so jih že redno opravljali, dodali nove; tiste, ki so jih opravljali sodelavci, ki so odšli v pokoj. Prilagodili in prevetрили so sistem planiranja delovnega časa oziroma pisanja urnikov. Predvidene ure dela vsakega posameznika tako v dnevnem programu kot v informativnem uredništvu so tako maksimalno izkoriščene. Tudi tokrat kolektiv ni popustil, zaposlene hvali Šavko: »Imam to srečo, da kolektiv to večinoma razume in je pripravljen sprejeti dodatne naloge. Zavedati se moramo, da smo del družine RTV, kar pomeni, da smo, iskreno, v privilegiranem položaju in smo tudi zato dolžni kakovostno opravljati svoje delo.« Vzporedno s tem prilagajajo tudi program. Potrebno je bilo opustiti določene vsebine, oddaje, dele programa: »Vsega ne moremo še naprej ustvarjati z manj ljudmi. Manj pač pomeni manj. Kljub temu pa ne govorim o radikalnih rezih. Gre za zmanjšanje lastne produkcije za nekaj odstotkov. A manj v količini lahko nadomestimo s kakovostjo. In tu bomo gradili še naprej.«

- Pripravljen je bil Zakon o dodatnih interventnih ukrepih (ZDIU), ki je bil decembra 2011 objavljen v Uradnem listu RS, št. 110/2011. ZDIU posega tudi na področje plač v javnem sektorju.

- Vlada RS je na redni seji 23. 6. 2011 obravnavala Analizo učinkov in ugotovljene pomanjkljivosti plačnega sistema v javnem sektorju.

- Junija stopi v veljavo Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF). Z ZUJF sta odpravljeni tretja in četrta četrtnina nesorazmerij v plačah, obenem je določeno znižanje plačne lestvice za 8 %.

- 2013 Vlada in sindikati javnega sektorja sprejmejo dogovor za selektivno znižanje plač od 0 do 4,5 %.

- Interventni ukrepi veljajo do 31. 12. 2014, razen pravice do plače iz zaostalih napredovanj v naziv v letu 2011 in 2012 in na delovnem mestu v letu 2012, ki se izvede s 1. 4. 2014. Dodatni posegi v plače javnih uslužbencev v letih 2013 in 2014 niso predvideni (Ministrstvo za javno upravo).

7.1.12.3 Uresničevanje nalog javnega servisa

Radio Koper je del javnega servisa. Toda kaj iz tega izhaja, si ne razlagajo vsi enako. Ali Radio Koper uresničuje naloge javnega servisa in v kolikšni meri? So lahko določene vsebine, področja, ki jih obravnava javni regionalni radio, ogrožene?

Zdenko Ferletič pravi, da je ob hiperinflaciji novic, ki jih imamo na razpolago, o javnem servisu težko govoriti in da je bilo v času, ko je bil na čelu slovenskega programa Radia Koper, vse enostavnejše: »Zavedali smo se pripadnosti in pomembnosti poročanja za to okolje. Razmišljam o tem, da bi takrat *unikum* morda ostali z ohranitvijo oddajanja italijanskega in slovenskega programa na eni frekvenci.«

Maja Kirar pa poudarja, da bi morali pravzaprav najprej definirati pojem javni servis: »Imam vtis, da si pod to besedo ne predstavljamo vsi istih stvari. Na splošno se mnogi mediji skrijejo pod plašč fraze, da ima poslušalec, gledalec ali bralec 'pravico vedeti' in tako javni servis pogosto zmotno postavljamo v funkcijo širjenja slabo preverjenih informacij, celo čenč in poneumljajoče zabave.« Da bi se izognili takim situacijam, Kirarjeva stavi predvsem na razum novinarjev, ki naj bi se od tega učili, kako ne bi smeli delati: »Predvsem mi, ki sodimo v sklop nacionalnega radia, bi javni servis morali razumeti predvsem kot širjenje kulture in izobraženosti v najširšem smislu besede s ciljem, da bomo kot državljani čim boljše usposobljeni zavzeti aktivno vlogo in pomagali (ali prisilili) politiko k sprejemanju pravilnejših in pravičnejših odločitev. Tudi Radio Koper ima glede tega poslanstva še mnogo možnosti za razvoj.« Vloga javnega radia ostaja konkurenčna z verodostojnostjo in zavezanostjo k javnemu interesu. Delajo tisto, kar menijo, da je prav, da javnost izve, poudarja Tjaša Škamperle: »Včasih pač poročamo tudi o temah, ki širšemu krogu morda niso zanimive. A poročamo o temah, ki zanimajo manjšine, šibkejše, tiste, ki se jim na komercialnih postajah ne posvečajo, ker 'koga pa to briga'.«

Ali lahko govorimo o krizi javnega servisa? Andrej Šavko meni, da je govoriti o krizi v okolju, kjer nastaja program Radia Koper, lahko celo pretiravanje. Pri tem omenja spodbudno statistiko: »Vsi programi Radia Slovenija skupaj imajo po razpoložljivih podatkih kar 500 tisoč poslušalcev. Skozi leta se tudi s pojavom komercialnih radijskih postaj ta del slovenskega poslušalstva ni znižal. Vsaj ne bistveno. Padci so bili zaznani, a so bili vzporedno zaznani tudi pri komercialnih radijih.« Največji upad je Radio Koper občutil ob pojavu Radia 1, ki pa je, po Šavkovem mnenju, največ poslušalcev vzel drugim komercialnim radijskim postajam in ne toliko tistim, ki so del javnega servisa.

Kljub temu pa vendarle ni vse tako samoumevno, še opozarja Šavko: »Javni servis kot tak se že nekaj let sooča z velikimi prelomnimi trenutki. Kar se tiče zakonodaje, kadrov, celotnega položaja, smo res le samemu sebi lahko velika grožnja. Treba bo vložiti velike napore, ki jih sicer vodstvo že vlaga, da bi RTV izpolnil svoje poslanstvo. Tu je še veliko neznank na mizi, ki nam lahko bodisi odprejo bodisi zaprejo vrata.«

7.2 Nova medijska strategija in v pričakovanju sprememb medijske zakonodaje

O tem, kaj pravzaprav je javni servis, ali je ustrezno definiran in kaj mora uresničevati, je bila rdeča nit celotne razprave o novi medijski strategiji, ki jo je pripravljalo Ministrstvo za kulturo. In kakšna so pričakovanja ne le strategije, ampak tudi medijske zakonodaje, ki naj bi jo ta strategija prevetrila? Razmišljanja so različna, tako tudi odgovori.

Miloš Ivančič je bolj previden kot optimističen. Meni, da bo »po vsem dosedanjem rušenju avtonomije medijev, centralizaciji RTV-ja in seveda vseslovenske politike, ki vidi samo Ljubljano in televizijo, zelo težko. Stari zakon o medijih je z razvojem preživel, zakon o RTV pa je bil pripravljen namerno tako, da bi lahko takratna desnica v celoti prevzela oblast. Ta zakon seveda na nek način ustreza vsakemu, ki je na oblasti, tudi levici.« Med glavne poteze Ivančič umešča naslednje: javni zavod bi moral postati res javni; novi zakon bi morala pripraviti stroka, zakon pa bi moral opredeliti tako te, ki informirajo in vodijo informiranje, to je novinarje in urednike, kot tudi vpliv javnosti:

Medije lahko vodi samo novinarska ali programska stroka in javnost, nikakor pa ne politika in tehnokracija, ki danes v celoti obvladujeta RTV. Medije je treba tudi decentralizirati. Zlasti decentralizacija je eden od pomembnih pogojev za demokratično informiranje. V okviru te decentralizacije se lahko izvede tudi različna razmerja med javnimi ali nacionalnimi in komercialnimi interesi posameznega programa ali hiše. Najmanj, kar je treba doseči, je neka avtonomija posebnih nacionalnih programov, med katere sodijo tudi manjšinski in obmejni programi, ki so se prav zaradi nujnih potreb že razvili v našem prostoru.

Tudi zato Ivančič predlaga uvedbo posamičnih programskih svetov: »Pogoj za novinarsko avtonomijo je tudi avtonomija uredništev. Koper in Maribor morata postati novinarski hiši s svojim vodstvom, zlasti programskim. Kar pa bi moral definirati tudi sam zakon. Ta dva centra ne obstajata zato, da imata dopisniško funkcijo, ali zaradi programov, ki jih pripravljajo

v Ljubljani, ampak za in zaradi posebnih publik v teh najbolj izpostavljenih delih slovenskega ozemlja in naroda.«

Nov medijski zakon bi moral nujno zaščititi in utrditi RTV kot avtonomni javno pravni subjekt in hkrati odpraviti vse dileme v zvezi s financiranjem, ki bi tudi v prihodnje morale biti pokrito z javnimi sredstvi, izpostavlja Kirarjeva: »Njihovo porabo pa bi moral nadzirati kompetenten in javnemu servisu naklonjen nadzorni svet.« Programski svet bi, po njenem mnenju, morala sestavljati stroka, ne pa predstavniki ozko usmerjenih interesnih skupin, ki bi radi le koristi zase.

Spremembe celotnega javnega servisa bodo seveda pomenile spremembe tudi za Radio Koper. Kaj pa bi morala nova strategija vsebovati, da bi Radio Koper lahko od prihodnje spremembe zakonodaje imel kar največ koristi? Tudi Andrej Šavko v prvi vrsti izpostavlja ustvarjanje možnosti odmika javnega servisa od politike: »Ne samo v zakonu o medijih, ampak se mora to doseči tudi v zakonu o RTV. Ustvariti je treba pogoje, v katerih bo javni servis deloval v interesu javnosti, ne pa gospodarstva, politike, lobijev in drugih. Dati nam je treba vse možnosti, da delujemo profesionalno za korist javnosti. To je tisto, kar si najbolj želim in kar danes najbolj pogrešam.«

7.2.1 Regionalne vsebine na javnem radiu v prihodnosti

Pogovor o regionalnem radiu in regionalnih vsebinah v bodoče z v. d. generalnega direktorja Markom Fillijem¹⁵ je najprej usmerilo vprašanje o plačevanju RTV naročnine. Naročnina je namreč enotna za vse plačnike v Sloveniji, vsi pa ne dobijo enake storitve. Dva dela države sta z gledišča programov privilegirana, izpostavlja Filli: »To sta Primorska in Notranjska, ki jima je namenjen program Regionalnega RTV centra Koper/Capodistria, ter Štajerska z regijami v bližini, ki jih pokriva Regionalni RTV center Maribor. Tu prihaja do razlik, ki jih moramo utemeljevati v smislu javnega dobrega. Torej, zakaj je v javnem interesu, da se iz javnih sredstev financirajo samo nekatere regionalne vsebine. Res pa je, da druge dele Slovenije pokrivamo z dopisništvom, kar pomeni, da regionalna pokritost obstaja.« A kljub gosti dopisniški mreži to ni enakovredno regionalnim uredništvom in lastnemu regionalnemu programu. Toda, ali to pomeni, da bi utegnili biti naslednji koraki k približevanju programov

¹⁵ Marko Filli je z Radiem Koper sodeloval že kot dijak 2. letnika srednje šole. Kot Primorec problematiko regije, regionalnega prostora in zamejstva dobro pozna. Zdaj, kot prvi mož javnega zavoda RTV Slovenija, na zavod gleda celostno in vidi tudi druge posebnosti in problematike.

vsem škodljivi za Radio Koper? Marko Filli meni, da ne, a da je treba položaj smiselno pojasniti: »Oba dela, vzhodni in zahodni del Slovenije, sta nekoliko odmaknjena od osrednje Slovenije in vsak ima svojo zgodovino. To so območja, o katerih se je nekoč razpravljalo, ali naj bodo del Slovenije ali ne, in so bila Sloveniji priključena. To sta tudi območji, ki sta tik ob nekdanji meji in sta povezani na eni strani s slovensko manjšino v Italiji ter na drugi strani s slovensko manjšino v Avstriji. Sta dokaz za enoten slovenski kulturni prostor, ki gre onkraj administrativnih meja.« In prav v tem Filli vidi bistveno vlogo, še posebej Radia Koper, kajti, kot pravi, zahodni primorsko-notranjski del Slovenije in pa prostor, kjer živijo Slovenci v Italiji, povezuje v neko celoto in jo hkrati približuje tako imenovanemu večinskemu narodu. Filli sicer razvoj in prihodnost ključnih nalog Radia Koper vidi predvsem v treh smereh:

1. Radio Koper kot povezovalec primorskega prostora in zamejstva.
2. Nadaljevanje dopisniške vloge; Radio Koper še naprej skrbi za poročanje o dogodkih s tega območja v nacionalnih informativnih oddajah.
3. Priprava oddaj, ki imajo regionalno vsebino, vendar z nacionalnim pomenom. To pomeni zbirati in objavljati vse tiste specifične informacije, ki prihajajo iz regije in so zanimive za celotno državo, za vse prebivalce. Tipičen primer so področje pomorstva, turistična in gospodarska dejavnost ter druge. Pomembno je, da o teh segmentih poroča nekdo, ki jih najbolj pozna, z njimi živi. Pomembna pa je tudi priprava drugih oddaj, ki nacionalnemu programu dajejo regionalno noto, še meni Filli in pri tem omenja kulturne in glasbene oddaje; predvsem pokrivanje resne glasbe in vsega kulturnega dogajanja na Primorskem, ki ga Radio Koper nato prenaša v nacionalne programe. Področij pa je seveda še več.

Česar pa Radio Koper naj ne bi počel, je ukvarjanje s preveč lokalnimi temami. Obstaja namreč nevarnost, da bi tako postal lokalni radio. V taki situaciji bi mu lahko spodrsnilo, sklepa Filli: »V tem primeru bi bile nekatere občine v privilegiranem položaju, radio bi lahko izkoristile za svoje lokalno glasilo. Raven lokalnih informacij je treba regulirati. Dokler pa se pogovarjamo o regionalni tematiki, vloga Radia Koper ni sporna.«

Eden temeljnih stebrov nove strategije, ki jo še usklajujejo, je regionalizacija programov oziroma povečanje prostora za regionalne programe v nacionalnih. Med cilji RTV-ja je tako tudi utrditev regionalnih uredništev in okrepitev dopisniške mreže ter uvedba dodatnih programskih oken, kjer bi regionalne novice imele več prostora. »Mislim, da si ljudje želijo

več regionalnih vsebin in morda manj politike in tistih tem, ki so zdaj pretirano prisotne v informativnih oddajah. Pa tudi več utripa z regionalnega področja, s katerim bi se radio in televizija pravzaprav približala poslušalcem in gledalcem. S tem bi tudi utrdili vlogo kolektivnega dopisnika,« še pojasnjuje Filli.

V pripravi nove medijske strategije je bilo veliko javnih razprav, rdeča nit vseh je bil pomen javnega servisa. Nekateri so govorili o krizi javnega servisa, drugi se s tem niso strinjali, mnogi pa so poudarili, da bi bilo treba njegovo vlogo na novo ali pa natančneje definirati. Kaj o tem meni generalni direktor? Predvsem to, da javni servis mora ostati. To je, kot pravi, demokratična dobrina in ne predstavlja si evropske države, v kateri javnega servisa ne bi bilo: »Javni servis poskrbi za vse medijske vsebine, ki niso komercialno zanimive. Govorim o oddajah za manjšine, za otroke in za mladino, kulturne oddaje, tu je še prilagajanje oddaj za senzorne invalide. Če ne bi bilo financirano iz javnih sredstev, to ne bi obstajalo. Se pa vsi strinjamo in že dolgo poudarjamo – zamenjalo se je že 6 ministrov in javne reforme nihče še ni uspel izpeljati do konca – da je treba postaviti okvirje javnega servisa.«

Slovenija ima glede na število prebivalcev velik in bogat javni servis, a vprašanje je, če si ga bo lahko privoščila tudi v bodoče: »V vsakem primeru je treba to redefinirati, vendar na koncu izboriti, da javni servis v Sloveniji ostane aktiven, živ in primerno financiran. Radio Koper mora ostati del tega servisa, tako kot Radio Maribor. Se bom pa zavzel, da bomo ustrezno temu okrepili tudi vsebine iz ostalih regij.«

Ena od aktualnih tem, ki je povezana s financiranjem javnega servisa, je tudi v javnosti znano pozivanje k množični odpovedi RTV naročnin¹⁶. Marko Filli to dejanje označuje za neodgovorno in v nasprotju z zakonom: »Pozivanje k ukinitvi neke ustanove, ker ti del njenega delovanja ni všeč, je neodgovorno. Seveda se moramo vsi truditi, da prisluhnemo tudi kritikam na naš program in da ta program izboljšujemo. Ukinitvev zavoda, kar bi prineslo ukinitvev RTV prispevka, ni sprejemljivo. Preveč škode bi se naredilo družbi, tudi v skladu z vsem, kar sem že povedal o naši vlogi.« Mnoge ciljne skupine bi tako najverjetneje izgubile edini vir programa, ki ga dobijo ravno prek javne RTV. Zbiranje podpisov, ki bi simboliziralo nek upor proti tej ustanovi, bi torej lahko pripeljalo do posledic, ki bi jih težko popravili.

¹⁶ Aleš Hojs, leta 2012 imenovan za ministra za obrambo, je na družabnem omrežju Twitter 7. junija 2016 objavil fotografijo obrazca za odjavo od RTV naročnine in pripisal: »S takim, na upravni enoti overovljenim obrazcem, se odpove tv naročnina! Danes oddal na vložišču RTV!« S fotografije je razvidno, da je kot razlog navedel, da ne želi gledati programa, ki ga RTV producira in predvaja.

Filli sicer od nove medijske strategije pričakuje predvsem odgovore na ključna vprašanja o prihodnosti medijev v povsem novem prostoru, kjer nacionalni mediji, predvsem tiskani, izgubljajo na pomenu, ker prevladuje splet. Na vseh javnih okroglih mizah pa je bil velik poudarek na lokalni in regionalni informaciji. Predvsem udeleženci, ki so prihajali iz lokalnih okolij, so poudarjali, da se premalo vidijo v nacionalnih medijih. Filli zato upa, da bo to zapisano v strategiji in da bodo dali primeren pomen lokalni in regionalni informaciji, hkrati pa da bo nova strategija uredila, da bo ta informacija objektivna.

8 ZAKLJUČEK

Vloga javnega regionalnega radia, Radia Koper, je večplastna in dejavniki, ki so to vlogo oblikovali skozi čas, so različni. V prvi vrsti so najprej pomembni obdobje in okoliščine nastanka radia, ki pa so v temeljih povezani s samo geografsko lego. Radio Koper, ki se je prvič oglasil leta 1949 kot Radio Jugoslovanske cone Trsta, je najprej prevzel vlogo povezovalca Slovencev, ki živijo na vseh straneh tedanje zahodne in tudi južne meje. Z oddajanjem v slovenskem, hrvaškem in italijanskem jeziku na isti oddajni mreži je presegal tudi jezikovne meje. Najpomembnejšo vlogo takrat pa je dobil kot radio, ki je v eter vrnil slovenski jezik, saj je bil ta zaradi vojnih razmer nekaj časa celo prepovedan. Temelj je predstavljal stik s poslušalci in uvajanje t. i. zahodne glasbe v vzhodni del Evrope. Z močnimi oddajniki, ki jih je imel na razpolago, se je njegov glas širil še dlje od slovenske in hrvaške Istre ter Furlanije - Julijske krajine. Ustvarjalci programa pričajo še o poslušalcih vzdolž hrvaške in italijanske obale ter celo v severni Afriki. Njegovo vlogo je zaznamovalo tudi obdobje hladne vojne, v katerem je skušal ohraniti držo nepristranskega radia. Predvsem z načinom poročanja, ki je stremel k objektivnemu prikazovanju dogajanja po svetu in podajanju vseh strani zgodb. Poročal je o velikih dogodkih, ki so zaznamovali svet, prav tako pa je beležil zgodbe t. i. malega človeka. Ob tem velja izpostaviti bogat arhiv posnetkov, ki je na voljo tudi širši javnosti z namenom študija in drugih vrst raziskovanj ter proučevanj.

S prehodom pod okrilje javne radiotelevizije, najprej v 50. letih prejšnjega stoletja z združitvijo z Radiem Ljubljana, nato po osamosvojitvi države z Radiotelevizijo Slovenija in štiri leta pozneje s prehodom v organizirani Regionalni center RTV Koper/Capodistria, je široko slišnost zaradi ukinjanja oddajniških mrež izgubil. Kot so povedali nekateri sogovorniki, se je takrat povečal strah pred ukinjanjem in preprečevanjem uredniške svobode, a to ni vplivalo na zavedanje osnovne vloge: poročanje o dogajanju in beleženje zgodb na skupnem slovenskem kulturnem območju. Tako kot je nacionalni radio z uvajanjem nacionalnih, predvsem informativnih oddaj, dobil slišnost na frekvencah Radia Koper, tako je ta radio svoje vsebine spretno, a ne brez težav, umeščal na nacionalno raven. V tesnem sodelovanju z nacionalnim radiem so razvili nekaj skupnih projektov, na katerih delajo še danes, predvsem pa se je v zadnjih 25 letih vzpostavil reden in trajen način sooblikovanja javnega radijskega programa.

Radio Koper v zadnjih letih krepi vlogo t. i. kolektivnega dopisnika in s tem presega definicijo manjšinskega in regionalnega radia. Obenem, kot so pokazale zadnje raziskave, je

dobro poslušan tudi v Furlaniji - Julijski krajini, kar v program vnaša določene novosti in prilagajanje občinstvu na območju Italije, kjer živijo Slovenci. Tesen stik tako z njimi kot s Slovenci na Hrvaškem razvijajo prek skupnih oddaj in projektov. Med zadnjimi je portal Slovenci v sosednjih državah, najbolj tradicionalno pa je sodelovanje z Radiem Trst A.

Radio Koper je kot del javnega zavoda Radiotelevizije Slovenija zavezan zahtevam in smernicam javnega servisa. Pretežno se financira iz plačila obvezne mesečne naročnine. Vzporedno s tem je v zadnjih letih šel skozi procese urejevanja plačnega sistema javnih uslužbencev in racionalizacije stroškov. To se najbolj pozna pri nadomeščanju zaposlenih, ki odhajajo v pokoj. Večinoma so vsa delovna mesta starejših kolegov ukinili, zaposleni pa prevzemajo njihove delovne obveznosti. Na programski ravni se varčevanje pozna pri ukinjanju določenih vsebin, a ti rezi ne presegajo nekaj odstotkov. Tudi na Radiu Koper se kaže trend izvajanja dela z manj zaposlenimi in s poudarkom na kakovosti programa, ne na količini, čeprav dnevno oddaja 19 ur programa. Razvedrilo, kultura in glasba so poleg informativnih vsebin redno in izdatno uvrščeni v program. Pri tem se na Radiu Koper ne naslanjajo le na podatke, ki jih dobijo v raziskavah poslušnosti, ampak, kot je povedal sedanji odgovorni urednik Andrej Šavko, sta primarna skrb tako pestrost programa kot približevanje pestrim skupinam poslušalcev. Strožje narekovanje predvajanja glasbe z uvrščanjem več slovenske glasbe v program ne vidijo kot omejitev, temveč kot priložnost za predstavljanje kakovostnih slovenskih avtorjev.

Adut tega radia je že od začetkov naprej objektivna in celovita informacija. V informativnem uredništvu vse bolj stremijo k večopravnosti novinark in novinarjev. Ti niso več zgolj radijski poročevalci (in komentatorji), ampak so s predstavljanjem na spletu tudi fotoreporterji in pisci. Poleg tega so zaradi vzpostavljenega sistema tako novinarskega dežurstva kot dnevnega programa tudi uredniki poročil in voditelji. To zahteva pridobivanje dodatnih znanj in veščin ter široko poznavanje vseh področij pokrivanja. Pri tem je bila že v 80. letih prejšnjega stoletja pomembna pridobitev in ustanovitev novogoriškega studia, ki poznavanje in poročanje prenaša tudi na Severno Primorsko in z nje. Kljub precejšnji kadrovski okrnjenosti veliko pozornosti namenjajo poglobljanju v tematike in kritičnemu mišljenju in poročanju.

Splošno je kolektiv zavezan visokim moralnim in etičnim standardom. To jim sicer narekujejo že različni kodeksi, a tako varovanje človekovih pravic kot pravico biti informirani tudi z načinom poročanja v praksi želijo ohranjati na najvišji ravni. Primera za to sta samostojna

uredniška odločitev o odhodu novinarjev v prve bojne vrste pri osamosvajanju države in ugovor vesti ob zadnjem spreminjanju družinskega zakonika, ko so nekateri politični in družbeni akterji spodbujali sovražni govor in propagirali krnjenje človekovih pravic. K temu lahko kot primer dodam še opozarjanje pristojnih inštitucij na korektno uporabo terminologije pri poročanju o beguncih z Bližnjega vzhoda. Radio Koper sicer tudi kot spodbujevalec in organizator javnih razprav o aktualnih temah in problematikah presega poročevalske meje in krepi vlogo družbeno angažiranega subjekta.

Poročanje z območja pokritosti so v zadnjih letih nadgradili s pojavljanjem na drugih platformah. Razvili so spletno stran, na kateri poleg interaktivnih oken objavljajo novice in zgodbe v obliki pisanih člankov. Obiskovalci strani lahko program poslušajo z zahtevo časovnega termina, oddaje, nekateri izseki iz programa pa so predstavljeni posebej. Radio Koper se pojavlja tudi na družbenih omrežjih *Facebook* in *Twitter*; v razvijanje te smeri stikov s poslušalci gredo tudi trenutna prizadevanja.

Raziskave poslušnosti Radio Koper uvrščajo med bolj poslušane v Sloveniji, na območju pokritosti pa na najvišja mesta. V preteklosti so za krajše obdobje poslušnost pridobivale komercialne radijske postaje, a poslušalcev, kot kaže, Radio Koper zaradi tega ni izgubil. Zadnja Medianina raziskava kaže, da jih je na območju Furlanije - Julijske krajine celo pridobil. Največji izziv ostaja pomlajevanje občinstva, saj prevladujejo poslušalci, ki so starejši od 50 let. Odprto ostaja tudi vprašanje motenja radijskih frekvenc s strani italijanskih, predvsem komercialnih radijskih postaj, a za enkrat ne kaže, da bi rešitev bila na vidiku. Deloma se na Radiu Koper zanašajo na napovedano digitalizacijo oddajanja, a z zadržkom, saj tudi ti procesi potekajo počasi in še vedno bolj na ravni preizkušanja možnosti.

Vizija (osnova uresničevanja javnega interesa) javne Radiotelevizije Slovenija v Strategiji razvoja medijev v Republiki Sloveniji do leta 2024 predvideva sodobni medij, ki je široko dostopen javnosti, s poudarkom na demokratičnosti, pluralnosti, socialni vključenosti, spodbujanju kulture in raznolikosti programov, ki so prilagojeni vsem generacijam. Temeljno poslanstvo je, da informira, posreduje in oblikuje tehtne kulturne vsebine, izobražuje in zabava. Podaja celovite, objektivne, ažurne in verodostojne informacije, ki so dostopne na vseh klasičnih in sodobnih platformah. Dostop do kakovostnih in izvirnih vsebin ter arhiva omogoča najširši javnosti na zahtevo. Prav tako zagotavlja medijsko in vsesplošno izobraževanje za vse generacije, s posebnim poudarkom na medijskem izobraževanju otrok in mladostnikov (Ministrstvo za kulturo 2016b).

Na osnovi navedenega sklepam, da je Radio Koper radio prihodnosti, saj že zdaj uresničuje velik del tega, kar naj bi vsi javni mediji dosegli v prihodnjih osmih letih. Dobre obete nakazujejo tudi smernice tako omenjene strategije kot vizije vodstva javne RTV hiše, ki vse večji pomen pripisujejo umeščanju regionalnih vsebin v eter in sodelovanje z regionalnimi mediji. Odgovor na dva regionalna centra v Sloveniji, koprskega in mariborskega, za zdaj predstavlja namera po okrepitvi novinarske dopisniške mreže po več območjih v državi, pri čemer se Radio Koper trudi to funkcijo, najbolj na Severnem Primorskem, pridobiti pod svoje okrilje.

Radio Koper je nastal v okoliščinah, ki jih je narekovalo impotentno dogajanje na politični ravni. Eno najpomembnejših vlog je prevzel v času, ko so bile napetosti med zahodom in vzhodom najmočnejše. S povezovanjem s politiko si je skušal pomagati v času največjih negotovosti obstanka. Danes pa je Radio Koper zagovornik tega, na kar že od prvih medijskih zakonov v samostojni državi opozarja stroka in kar je v strategiji zapisano črno na belem: zagotoviti depolitizacijo programskega sveta RTV Slovenija in preprečiti vplivanje politike, gospodarstva in oglaševanja na programske vsebine.

9 LITERATURA

1. Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije. 2016. *Nadzor vsebin*. Dostopno prek: <http://www.akos-rs.si/nadzor-vsebin> (11. junij 2016).
2. Bašić Hrvatini, Sandra. 2002. *Državni ali javni servis – Perspektive javne radiotelevizije v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/10/mediawatch10.pdf> (14. marec 2016).
3. --- 2003. *Zakon o RTVS za 20. ali 21. Stoletje?*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/17/javnartv> (13. marec 2016).
4. --- in Lenart J. Kučič. 2005. *Monopoli – družabna igra trgovanja z mediji*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/trg> (13. marec 2016).
5. --- in Brankica Petković. 2007. *In temu pravite medijski trg – Vloga države v medijskem sektorju v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/19/mediawatch19.pdf> (13. marec 2016).
6. Bizilj, Ljerka. 2004. Radijsko (ne)novinarstvo na začetku rednega oddajanja Radia Ljubljana. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri: znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 231–251. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Državna volilna komisija. 2016. *Arhiv referendumov*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-referendumi> (11. maj 2016).
8. Ferletič, Zdenko. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 3. maj.
9. Filli, Marko. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 17. junij.
10. Fuhrman E., Ralph. 2016. *Lee de Forest, American inventor*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/biography/Lee-de-Forest> (16. marec 2016).

11. Gorjup Posinkovič, Vida. 2009. Radio za vse Primorce. *Primorske novice*, 15 (19. maj).
12. Horvatič, Leon. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 10. maj.
13. Ivančič, Miloš, 1976. *Radio Koper/Capodistria*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
14. --- 2012. *Radio kot Radio Koper*. Koper: samozaložba.
15. --- 2016. Intervju z avtorico. Koper, 25. april.
16. Kampos, Barbara, 2016. Intervju z avtorico. Koper, 13. junij.
17. Kirar, Maja. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 19. maj.
18. Kralj, Marjan. *Kaj je javni servis?*. Dostopno prek: <http://izobrazevanje.rtv slo.si/?q=e-u%C4%8Denje/kaj-je-javni-servis> (14. april 2016).
19. Lekše, Jelka. 2016. Nova medijska strategija bo v javnosti do poletja. *Notranjsko primorske novice*, 6 (22. april).
20. Merljak Zdovc, Sonja. 2007. *Preteklost je prolog: pregled zgodovine novinarstva na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Ministrstvo za javno upravo. 2016. *Plačna reforma – kronologija in vsebina*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/si/novinarsko_sredisce/teme_in_programi/placna_reforma_kronologija_in_vsebina (20. maj 2016).
22. Ministrstvo za kulturo. 2014. *Pregled medijske krajine v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/mediji/2014/medijska_krajina_v_sloveniji.pdf (22. april 2016).

23. --- 2016a. *Razvid medijev*. Dostopno prek http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Razvidi/razvid_medijev/2016/razvid_mediji_08042016.pdf (28. april 2016).
24. --- 2016b. *Strategija razvoja medijev v Republiki Sloveniji do 2024*. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Fotogalerija/2016/junij/MED-STRATStrategija_razvoja_medijev_v_Republiki_Sloveniji_do_leta_2024_-_v_1.0_junij_2016.pdf (21. junij 2016).
25. MMC. 2005. *Izjave po končanem referendumu*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/referendum-o-rtv/izjave-po-koncanem-referendumu/43437> (27. maj 2016).
26. Muženič, Mirjam. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 2. junij.
27. Omladić Ljuban. 1975. *Radio Koper/Capodistria (vloga, razvoj, perspektive)*. Koper: Radio Koper/Capodistria.
28. --- 1979. *Radio Koper/Capodistria 1949–1979*. Koper: Radio Koper/Capodistria.
29. Pirc, Tatjana. 2005. *Radio, zakaj te imamo radi*. Ljubljana: Modrijan.
30. *Radio Koper*. Dostopno prek: <http://www.radiokoper.si> (5. marec 2016).
31. --- 2000a. *Načrt strateškega razvoja regionalnega radijskega programa (Radia Koper) 2000–2005*. Koper: interno gradivo.
32. --- 2000b. *Urednik s pogledom na morje, intervju z odgovornim urednikom Leonom Horvatičem za glasilo Kričač*. Koper: interno gradivo.
33. --- 2001. *Vizija razvoja regionalnega radijskega programa v regionalnem RTV centru Koper/Capodistria*. Koper: interno gradivo.
34. --- 2003a. *Načrt strateškega razvoja regionalnega radijskega programa (Radia Koper) 2004–2006*. Koper: interno gradivo.

35. --- 2003b. *Program v letu 2004*. Koper: interno gradivo.
36. --- 2004. *Obvestilo za medije ob 55. letnici Radia Koper/Capodistria*. Koper: interno gradivo.
37. --- 2006a. *Poročilo za leto 2005*. Koper: interno gradivo.
38. --- 2006b. *Regionalni RTV center Koper/Capodistria – predstavitev*. Koper: interno gradivo.
39. --- 2007. *Poročilo za leto 2006*. Koper: interno gradivo.
40. --- 2010. *Nagovor odgovorne urednice Maje Kirar v parlamentu v zagovor regionalnim centrom*. Koper: interno gradivo.
41. --- 2015. *Raziskava poslušnosti Radia Koper Mediana*. Koper: interno gradivo.
42. --- 2016. *Opoldnevnik*. Koper, 19. marec.
43. Radio Slovenija, 1. program. 2016. *Radijski dnevnik*. Ljubljana, 12. april.
44. Regionalni RTV center Koper/Capodistria 2015. *Mediana: Raziskava gledanosti, poslušnosti*. Koper: interno gradivo.
45. Repinc, Martina. 2016. Intervju z avtorico. Trst, 24. maj.
46. Ros, Martina. 2014. *Javni in komercialni radio: na primerih Radia Koper in Radia Capris*. Diplomsko delo. Koper: Fakulteta za humanistične študije.
47. *RTV Slovenija*. Dostopno prek <http://www.rtv slo.si> (5. marec 2016).
48. --- 2006a. *Programski standardi*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/programskistandardi> (5. maj 2016).

49. --- 2006b. *Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija*. Dostopno prek: http://www.rtv slo.si/files/razno/2015_11_13-statut_javnega_zavoda_rtv_slovenija.pdf (9. april 2016).
50. --- 2010. *Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/poklicnamerila> (5. maj 2016).
51. Splichal, Slavko. 1997. *Javno mnenje: Teoretski razvoj in spori v XX. Stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
52. --- in Ivan Hvala, ur. 2005. *Za javno radiotelevizijo Slovenije, zbornik razprav*. Ljubljana: Društvo Občanski forum.
53. Štrasner, Boštjan. 1999. *Avtorsko pravo in radijske informativne oddaje*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pravna fakulteta.
54. Šavko, Andrej. 2016. Intervju z avtorico. Koper, 3. junij.
55. Škamperle, Tjaša, 2016. Intervju z avtorico. Koper, 27. maj.
56. Ülen, Barbara. 2007. *Primerjalna analiza modelov javnih servisov RTVS in RTVE*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
57. *Ustava Republike Slovenije*. Ur. l. RS 33/1991. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (3. julij 2016).
58. Vidovich, Manlio, ur. 1994. *Radio Koper/Capodistria 45 let*. Koper: Radio Koper/Capodistria.
59. Zajc, Neva, Lea Hedžet, Marko Filli, Miran Lešnik in Mojca Jejčič. 1999. *Oddajamo v barvah*. Ljubljana: RTV Slovenija.
60. *Zakon o medijih (ZMed-UPB1)*. Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006110&stevilka=4666> (9. april 2016).

61. *Zakon o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1)*. Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200596&stevilka=4191> (9. april 2016).
62. Wieten, Jan, Graham Murdock in Peter Dahlgren. 2000. *Television across Europe: A Comparative Introduction*. London: SAGE Publications Ltd.
63. World radio day. 2016. *World Radio Day Message from UN Secretary General, Mr Ban Ki Moon*. Dostopno prek: <http://www.diamundialradio.org/news/world-radio-day-message-from-un-secretary-general-mr-ban-ki-moon> (6. april 2016).